

WINPRO

Komparativna analiza zakonodavstva o zaštiti svedoka u regionu Zapadnog Balkana

Februar 2015.

Ažurirano u novembru 2018.

Projekat finansira
Evropska unija

Projekat implementira Northern Ireland
Co-operation Overseas (NI-CO)

**Višekorisnički program Evropske unije IPA 2015:
„Saradnja u krivičnom pravosuđu: Zaštita svedoka u borbi protiv
organizovanog kriminala i korupcije (WINPRO III)”**

Komparativna analiza zakonodavstva o zaštiti svedoka u regionu Zapadnog Balkana

Izmenjeno i ažurirano u novembru 2018.g.

Pripremili:

Consuelo Navarro i Javier Mier (eksperti projekta WINPRO II)

Izmenjena i ažurirana verzija:

Stiven Burnsajd, dipl. pravnik (pravni ekspert projekta WINPRO III)

Sadržaj

LISTA SKRAĆENICA	3
I. UVOD	4
1. ALBANIJA	5
2. BOSNA I HERCEGOVINA	5
3. KOSOVO	5
4. BIVŠA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA	6
5. CRNA GORA	6
6. SRBIJA	6
II. PROCESNE MERE ZAŠTITE ZA ZAŠTITU SVEDOKA U REGIONU BALKANA	7
1. ALBANIJA	7
1.1 ZAKONIK O KRIVIČNOM POSTUPKU	7
1.2 KRIVIČNI ZAKONIK	11
1.3 ZAKON O ORGANIZACIJI I FUNKCIONISANJU SUDOVA ZA TEŠKI KRIMINAL	12
1.4 ZAKON O MERAMA PROTIV NASILJA U PORODIČNIM ODNOSIMA	12
2. BOSNA I HERCEGOVINA	12
2.1. ZAKON O KRIVIČNOM POSTUPKU	13
2.1 KRIVIČNI ZAKON	14
2.2 ZAKON O ZAŠTITI SVJEDOKA POD PRIJETNJOM I UGROŽENIH SVJEDOKA	15
2.3 ZAKONI O ZAŠTITI OD NASILJA U PORODICI	17
3. KOSOVO	17
3.1 ZAKON O KRIVIČNOM POSTUPKU	17
3.2 ZAŠTITA SVEDOKA PREMA ODREDBAMA KRIVIČNOG MATERIJALNOG PRAVA	22
3.3 ZAKON O SPREČAVANJU NASILJA U PORODICI	23
4. BIVŠA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA	23
4.1 ZAKON O KRIVIČNOM POSTUPKU	23
4.2 ZAKON O PRAVDI ZA DECU	28
5. CRNA GORA	30
5.1 ZAKON O KRIVIČNOM POSTUPKU	30
5.2 ZAKON O POSTUPANJU PREMA MALOLJETNICIMA U KRIVIČNOM POSTUPKU	33
6. SRBIJA	34
6.1 ZAKONIK O KRIVIČNOM POSTUPKU	34
6.2 ZAŠTITA SVEDOKA PREMA ODREDBAMA KRIVIČNOG MATERIJALNOG PRAVA	38
III. VANPROCESNE MERE ZAŠTITE	40
1. ALBANIJA	40
1.1 ZAKON O ZAŠTITI SVEDOKA	40
2. BOSNA I HERCEGOVINA	47
2.1 ZAKON O ZAŠTITI SVEDOKA	47

2.2	ZAKON O SUZBIJANJU KORUPCIJE I ORGANIZOVANOG KRIMINALA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE	53
3.	KOSOVO	54
3.1	ZAKON O ZAŠTITI SVEDOKA	54
4.	BIVŠA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA	62
4.1	ZAKON O ZAŠTITI SVEDOKA	62
4.2	PRAVILNIK O SPECIJALNOJ ZAŠTITI SARADNIKA PRAVDE, KOJI SE NALAZE NA ODSLUŽENJU ZATVORSKE KAZNE U BIVŠOJ JUGOSLOVENSKOJ REPUBLICI MAKEDONIJI	69
5.	CRNA GORA	69
5.1	ZAKON O ZAŠTITI SVEDOKA	69
6.	SRBIJA	76
6.1	ZAKON O ZAŠTITI SVEDOKA	76
	IV. TABELA SA KOMPARATIVNOM ANALIZOM	83
	TABELA VANPROCESNIH MERA ZAŠTITE	83

LISTA SKRAĆENICA

Čl	Član
BD	Brčko distrikt Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
KZ	Krivični zakonik
ZKP	Zakonik o krivičnom postupku
Rec	Preporuka
RS	Republika Srpska
SE	Savet Evrope
SG	Službeni glasnik
ZoZSPUS	Zakon o zaštiti svedoka pod pretnjom i ugroženih svedoka
SIPA	Državna agencija za istrage i zaštitu (BiH)
SP	Saradnici pravde
VAAO	Kancelarija za podršku i pomoć žrtvama (Kosovo)
JZS	Jedinica za zaštitu svedoka
DZS	Direkcija za zaštitu svedoka

I. UVOD

U krivičnim postupcima je neophodno zaštititi svedoka koji predstavlja nezamenjiv izvor informacija u krivičnom postupku, i koji su vrlo često jedina „podrška” i dokaz na koji se tužilaštvo može osloniti, od trenutka kada je krivično delo izvršeno do vremena donošenja presude.

Mere zaštite svedoka mogu se kategorizovati na sledeći način:

- Policijsko postupanje, poput prikupljanja informacija i istrage krivičnih dela uz razmatranje specifičnih karakteristika različitih osoba, kao i metoda zastrašivanja koje se koriste protiv svedoka i žrtava; ojačavanje mete, saveti i podrška od strane policije
- Opšte i specifične procesne mere zaštite, koje se mogu primeniti u zaštiti svedoka;
- Vanprocesne mere zaštite kroz program zaštite svedoka.

Zaštita svedoka, zajedno sa svim merama, primenjuje se na osnovu načela proporcionalnosti. U ovom kontekstu, ovo načelo se shvata kao izbor adekvatnih mera zaštite koje će svedoku omogućiti da slobodno dâ iskaz u krivičnom postupku i bezbedno živi pre postupka, tokom postupka i nakon postupka, kao i omogućiti pravo na pravično suđenje i zaštitu vladavinu prava. Sve mere zaštite treba da budu preduzete u logičkom redosledu u odgovarajućem vremenu od strane odgovarajućih institucija po osnovama „korak po korak”. Ovo znači da sve službe treba da preduzmu korake u skladu sa svojim odgovornostima kad god se tokom celog postupka ustanovi da je bezbednost svedoka pod pretnjom.

Stoga, gore navedeni koraci koji obezbeđuju zaštitu svedoka mogu da imaju tri osnovne forme:

1. Osnovnu policijsku zaštitu osoba i svedoka;
2. Procesne mere zaštite za zaštitu svedoka;
3. Specijalnu zaštitu svedoka kroz program zaštite svedoka.

Imajući ovo u vidu, ovaj dokument predstavlja komparativnu analizu zakonodavstva o zaštiti svedoka u regionu Balkana, uspostavljajući različitosti i paralele između **nacionalnih propisa o procesnim merama zaštite**, uključujući neke osnovne policijske propise, i **vanprocesnih mera zaštite** kroz program zaštite svedoka.

Krivično zakonodavstvo se često menja i dopunjuje te se uvek savetuje direktno čitanje zakona kako bi se ostvario uvid u najnovije propise. Ovo poređenje je izvršeno 2018. godine.

Ovde analizirane zemalje će biti predstavljene po abecednom redu.

1. ALBANIJA

Procesne mere koje se tiču zaštite svedoka se u zakonodavstvu Republike Albanije mogu naći u Zakoniku o krivičnom postupku (1995. godine i naknadne izmene i dopune) i Zakonu o sudovima za teška krivična dela (2003. godine).

Vanprocesne mere se mogu naći u Zakonu o zaštiti svedoka i saradnika pravde (2009. godine, izmenjen i dopunjen 2011. i 2017.g).

Ostalo zakonodavstvo kao što je Zakon o merama protiv porodičnog nasilja (2006. godine) takođe obuhvata dodatne mere zaštite za žrtve porodičnog nasilja.

2. BOSNA I HERCEGOVINA

Sistem zaštite svedoka u Bosni i Hercegovini je podeljen između propisa na entitetskom i republičkom nivou. U tom smislu, na nivou države mere procesne zaštite za svedoke i žrtve mogu se naći u sledećim pravnim aktima:

- Zakon o krivičnom postupku Republike Bosne i Hercegovine (Službeni list BiH 152/08, izmenjen i dopunjen),
- Zakon o zaštiti ugroženih svedoka i svedoka pod pretnjom (Službeni list BiH 3/03)

Entiteti takođe imaju vlastite zakone o zaštiti svedoka iz 2003. godine. Na nivou entiteta, pored entitetskih Zakona o krivičnim postupku, primenjuju se sledeći zakoni za zaštitu svedoka:

- Zakon o zaštiti svjedoka pod pretnjom i ugroženih svjedoka Federacije BiH (Službene novine Federacije BiH 36/03);
- Zakon o zaštiti svedoka u krivičnim postupcima Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske 48/03); i
- Zakon o zaštiti ugroženih svedoka i svedoka pod pretnjom Brčko Distrikta.

Ostali propisi koji se mogu uzeti u razmatranje su:

- Zakon o nasilju u porodici (Službeni list 116/03) sa nekim odredbama o zaštiti žrtava,
- Zakon o policijskim službenicima (Službeni list 129/00) koji propisuje obavezu policijskih službenika da osiguraju bezbednost i integritet žrtava i svedoka.

Vanprocesne mere zaštite uređene su u okviru Zakona o programu zaštite svedoka u Bosni i Hercegovini (Službeni list Bosne i Hercegovine, br. 36/14). Entiteti nemaju zakone o programu zaštite svedoka.

3. KOSOVO*

Zaštita svedoka na Kosovu je obezbeđena kroz **procesne i vanprocesne mere zaštite**.

---

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji nezavisnosti Kosova.

Procesne mere se mogu naći u Zakonu o krivičnom postupku (2012.g). Vanprocesne mere, načini i procedure za zaštitu svedoka i svedoka saradnika uređene su Zakonom o zaštiti svedoka (2011.g).

Ostale mere zaštite za slučajeve porodičnog nasilja pred osnovim sudovima se nalaze u Zakonu o zaštiti od porodičnog nasilja (2010.g).

4. BIVŠA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA

Zaštita svedoka u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji je obezbeđena kroz **procesne i vanprocesne mere zaštite**. Procesne mere se mogu naći u novom Zakonu o krivičnom postupku (2010. g). Vanprocesne mere, načini i procedure za zaštitu svedoka, saradnika pravde, žrtava kao i bliskih osoba, su uređeni Zakonom o zaštiti svedoka (2005.g) i u Pravilniku o specijalnoj zaštiti saradnika pravde koji služe zatvorsku kaznu (2010.g).

5. Crna Gora

U Republici Crnoj Gori, zaštita svedoka je obezbeđena kroz **procesne i vanprocesne mere zaštite**. Procesne mere se mogu naći u Krivičnom Zakoniku (2003.g, izmenjenom i dopunjenom 2004, 2006. i 2008.g) i Zakoniku o krivičnom postupku (2009.g). Vanprocesne mere su uređene Zakonom o zaštiti svjedoka koji je usvojen 2004.g. i izmenjen i dopunjen 2014.g. Opšta zaštita se takođe može naći u Zakonu o policiji (2005. godine) i drugim zakonima.

6. Srbija

U Republici Srbiji, zaštita svedoka se sprovodi putem **procesnih i vanprocesnih mera zaštite**. Procesne mere su navedene u Zakoniku o krivičnom postupku (2006. izmenjen i dopunjen). Vanprocesne mere su regulisane Zakonom programu zaštite učesnika u krivičnom postupku, usvojenom 2004.g. Opšte mere zaštite se takođe mogu naći u Zakonu o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku protiv počinitelaca ratnih zločina, Zakonu o policiji i ostalim zakonima.

II. PROCESNE MERE ZAŠTITE ZA ZAŠTITU SVEDOKA U REGIONU BALKANA

Pravila za krivične postupke redovno sadrže brojne propise koji imaju za cilj pružanje sigurnih uslova za osvedoke u svim postupcima, od kojih neki mogu biti primenjeni u cilju povećanja sigurnosti svedoka i pomoći da se isti oseća bezbedno tokom boravka u sudnici, dok drugi služe da svedok dâ istinit, potpun i otvoren iskaz uprkos svojoj ugroženosti.

Procesne mere koje se odnose na zaštitu svedoka konkretno se tiču kategorija „posebno osetljivih” i „ugroženih svedoka”. Za *posebno osetljive svedoke*, posebne metode vođenja razgovora definisane su zakonskim propisima koje uključuju vođenje razgovora u sigurnom okruženju uz prisustvo posebnih eksperata ili prevodioca, odnosno vođenje razgovora na način kojim se smanjuje nivo uticaja njihove posebne osetljivosti na kvalitet pruženih dokaza. Za *ugrožena lica* mere zaštite su propisane u cilju sprečavanja otkrivanja njihovog identiteta, odnosno kako bi se obezbedilo da su navedena lica zaštićena tokom davanja iskaza i nakon toga. Ove mere primenjuju sud i insitucije tužilaštva i povezane su sa davanjem statusa „ugroženog svedoka” kroz zvaničnu odluku suda, nakon čega sledi primena posebnih tehnika vođenja razgovora i posebnih mera koje će pomoći ugroženom svedoku da bezbedno učestvuje u krivičnom postupku.

Procesne mere zaštite su uglavnom uređene Zakonom o krivičnom postupku, ipak, neke odredbe zaštite mogu se naći u ostalim pravnim aktima, kao što su zakoni o nasilju u porodici, zakoni o policiji itd. Ovo nisu procesne mere se ne primenjuju uvek u krivičnom postupku, međutim, uključene su u ovom poglavlju za potrebe ove komparacije i analize.

Uzimajući u obzir regionalne različitosti, zakonodavstvo i procedure u svakoj od zemalja, ovo poglavlje pokušava da pruži jednu detaljnu analizu nacionalnog/domaćeg zakonodavstva vezanu za procesne mere zaštite za svedoke u svakoj od zemalja, u vremenu kad je ova komparativna analiza pripremana.

1. ALBANIJA

Mere za zaštitu svedoka u Republici Albaniji uređene su Zakonom o krivičnom postupku (Zakon br. 7905, 1995.g, izmenjen i pročišćen Zakonom br. 35/2017) i Krivičnim zakonikom (Zakon br. 7895, 1995.g, izmenjen i dopunjen), kao i određenim brojem drugih zakona.

1.1 Zakonik o krivičnom postupku

➤ *Žrtve*

Članom 9/a utvrđena su prava žrtve tokom krivičnog postupka:

- Tokom krivičnog postupka žrtva uživa prava utvrđena ovim Zakonikom.

- Državni organi garantuju da se prema žrtvama krivičnih dela ophodi s poštovanjem prema njihovom ljudskom dostojanstvu, kao i da su zaštićene od ponovne viktimizacije tokom uživanja prava utvrđenih ovim Zakonikom.

Samim tim, sve službe treba da uzmu u obzir prava žrtava ukoliko se njihove radnje na neki način tiču žrtve, što uključuje sudije, tužioce, policiju, zaposlene u sudu i druge.

Navedena prava utvrđena su članom 58, primenjuju se tokom celog trajanja krivičnog postupka i neophodno ih je predstaviti žrtvi u svakoj fazi.

Žrtva krivičnog dela ima sledeća prava:

- Da zahteva krivično gonjenje učinioca;
- Da zatraži lekarsku pomoć, psihološku pomoć, savetovanje sa psihologom i ostale usluge koje obezbeđuju državne službe, organizacije ili institucije nadležne za pomoć žrtvama krivičnih dela;
- Da komunicira na sopstvenom jeziku uz pomoć prevodioca, odnosno tumača znakovnog jezika, odnosno facilitatora komunikacije za gluvonema lica;
- Da izabere branioca, a prema slučaju i da ostvari pravo na besplatnu pravnu pomoć u skladu sa nadležnim zakonom;
- Da u bilo kom trenutku zatraži informaciju o fazi postupka i da se upozna sa delima i dokazima bez kršenja načela istražne tajne;
- Da zatraži na uvid dokaze i podnosi druge zahteve postupajućem organu;
- Da bude obaveštena o privođenju optuženog lica, kao i njegovom puštanju pod uslovima uređenim ovim Zakonikom;
- Da bude obaveštena o nepokretanju postupka, obustavi postupka, početku i završetku izricanja odluke suda;
- Da uloži žalbu sudu protiv odluke tužioca o nepokretanju postupka, odnosno odluke tužioca ili sudije u predistražnom postupku da se odbaci optužnica;
- Da zatraži nadoknadu štete i da se prihvati kao građanski tužitelj u krivičnom postupku;
- Da bude izuzeta, u slučajevima uređenim zakonom, od plaćanja troškova za prijem dokumentacije i sudskih troškova za podnošenje tužbe u vezi sa statusom žrtve krivičnog dela;
- Da bude pozvana na predistražni pretres i glavni pretres;
- Da je sud sasluša čak i ako nijedna od stranaka ne traži da bude pozvana kao svedok;
- Da uživa druga prava uređena ovim Zakonikom.

Organ tužilaštva odmah obaveštava žrtvu o pravima i upisuje u zapisnik da je žrtva obaveštena o istima.

➤ *Maloletne žrtve*

Dodatna prava za maloletne žrtve (žrtve ispod uzrasta od 18 godina) utvrđena su članom 58/a. Osim prava upisanih u ZKP i druge zakone, maloletnici takođe ostvaruju sledeća prava:

- Da u pratnji imaju osobu od poverenja;
- Da njihovi podaci o ličnosti budu tajni;
- Da preko predstavnika zatraže da se ročište održi bez prisustva javnosti.

Tužiocima se prema maloletnoj žrtvi moraju ophoditi uz uvažavanje njenog uzrasta, karaktera i drugih okolnosti, kako bi se izbegao štetan efekat na njihovo buduće obrazovanje i razvoj. Ukoliko postoji mogućnost da je žrtva maloletna a uzrast ne može precizno da se utvrdi, pretpostavlja se da se radi o maloletniku.

Ispitivanje maloletne žrtve bez odlaganja vrše lica koja su obučena za razgovor sa maloletnicima. Kad god je moguće ispitivanje se snima uređajima za snimanje slike i zvuka. Snimak tog razgovora se može koristiti kao dokaz u krivičnom postupku i razmatra se sa ostalim dokazima. Ukoliko je maloletna žrtva uzrasta ispod 14 godina, ispitivanje mora da se obavi u prostoru koji je adekvatan za ispitanika.

➤ *Žrtve seksualnog zlostavljanja i trgovine ljudima*

Osim već uređenih prava, žrtve seksualnog zlostavljanja ili trgovine ljudima ostvaruju sledeća dodatna prava:

- Da ih bez odlaganja sasluša sudska straža, odnosno tužilac istog pola;
- Da odbiju da odgovore na pitanja koja se tiču njihovog ličnog života a očigledno nemaju veze sa krivičnim delom;
- Da zatraže da budu ispitivani uz pomoć audiovizuelne opreme.

Ispitivanje svedoka

Način ispitivanja svedoka uređen je članom 361. članom se dozvoljavaju sve mere zaštite.

Svedok se putem audiovizuelne veze može ispitivati na udaljenosti, unutar ili van granica Albanije. Lice ovlašćeno od suda ostaje na lokaciji na kojoj je svedok, potvrđuje njegov identitet i obezbeđuje pravilnost postupka ispitivanja, kao i primenu mera zaštite.

Mere zaštite za maloletne svedoke uređene su članom 361/a. Ispitivanje maloletnog svedoka (ispod uzrasta od 14 godina) vrši se u prisustvu sudije i stranaka, na lokaciji na kojoj se maloletnik nalazi i ukoliko je moguće uz upotrebu audiovizuelnih sredstava. Ispitivanje se vrši preko psihologa, prosvetnog radnika ili drugog stručnog lica a i roditelji, odnosno zakonski staralac deteta mogu biti prisutni tokom ispitivanja, ukoliko to nije u suprotnosti sa interesima sudskog postupka ili interesima deteta.

Ispitivanje maloletnog svedoka uzrasta između 14 i 18 godina vrši predsednik sudskog veća. Tokom ispitivanja se obraća posebna pažnja na to da se izbegnu štetne posledice po mentalno zdravlje svedoka, naročito ukoliko je maloletnik žrtva krivičnog dela. U zavisnosti od okolnosti, ispitivanje se može obaviti kao u slučaju svedoka mlađeg od 14 godina.

Kada se tokom istrage saslušava maloletno lice i njegov iskaz zabeleži, navedeni iskaz se koristi kao dokaz na suđenju ukoliko okrivljeni i branilac daju saglasnost. Izjave maloletnika mogu se koristiti kao dokazi čak i u slučaju da se braniocu dozvoli da ispita

maloletnika preko stručnog lica, a stručno lice oceni da ponavljanje pitanja može narušiti maloletnikovo psihološko stanje.

➤ *Tehničke mere*

Ispitivanje saradnika pravde, infiltriranih ili prikriivenih lica, zaštićenih svedoka i svedoka sa prikriivenim identitetom vrši se uz upotrebu specijalnih mera za njihovu zaštitu, koje određuje sud ili se sprovode na zahtev stranaka. Kad su mu tehnička sredstva na raspolaganju, sud može odlučiti da se ispitivanje vrši na daljinu, putem audiovizuelne veze (član 361/a).

Kada se menja identitet nekog lica kog treba ispitati na sudu, sud mora odrediti preduzimanje odgovarajućih mera da bi se obezbedilo da glas i lice svedoka ne budu prepoznatljivi ostalim strankama. Sud ne dozvoljava postavljanje pitanja svedoku koja bi mogla da razotkriju njegov identitet.

Mere zaštite podataka o ličnosti

Članom 103 štiti se bezbednost dokumenata putem zabrane objavljivanja tajnog dokumenta ili sudske dokumentacije kada je zasedanje suda zatvoreno za javnost. Istim članom zabranjeno je i objavljivanje podataka o ličnosti, odnosno fotografija maloletnih lica u ulozi okrivljenih, svedoka, optuženih ili oštećenih.

U predistražnoj fazi postupka, kada je neophodno za nastavak istrage, tužilac može zatražiti da određeni dokumenti budu držani u tajnosti do zaključenja istrage (član 279 i 279/a).

Saradnici pravde

Pravila u vezi sa dokazima saradnika pravde sadržana su u članovima 36/a, 37/a i 37/b).

Saradnik pravde ispituje se kao svedok. U slučaju lažnog iskaza ili svedočenja, saradnik pravde krivično odgovara u skladu sa zakonom. Sud ocenjuje dokaze na redovan način.

Okrivljeni koji je optužen za krivično delo za koje je zaprećena najmanja kazna od sedam godina zatvora, a koje je izvršeno u saradnji sa drugima, odnosno okrivljeni koji je optužen za bilo koje krivično delo iz oblasti organizovanog kriminala, može da stekne status saradnika pravde potpisivanjem sporazuma o saradnji sa tužiocem. U sporazum koji sadrži uslove saradnje može se stupiti u bilo kojoj fazi postupka, čak i nakon donošenja i izvršenja pravosnažne odluke suda.

Sporazum se može ostvariti samo ukoliko okrivljeni bez rezerve ili uslovljavanja svedoči o svim činjenicama i okolnostima kojih je svestan usled učešća u krivičnom delu.

Iskaz saradnika pravde mora činiti osnovni dokaz krivice u smislu dokazivanja činjenica i učinilaca krivičnih dela i u smislu prevencije teških krivičnih dela i popravke štete nastale od njih. Okrivljeni u svom svedočenju navodi svu imovinu stečenu krivičnim delima u svom posedu i posedu njegovih saradnika. Gore navedene informacije daju se u roku od 30 dana od datuma potpisivanja sporazuma.

Saradnik pravde ima pravo da zatraži specijalnu vanprocesnu zaštitu za sebe i svoju porodicu.

U slučaju saradnje sa pravosudnim organima, tužilac od suda traži umanjene kazne ili izuzeće saradnika pravde od kazne. U slučajevima u kojima se sporazum sklopi tokom izvršenja sudske odluke, organ nadležan za razmatranje zahteva tužilaštva pripada sudu koji je izrekao kaznu ili sudu iz mesta izvršenja. Umanjenje, odnosno izuzeće od kazne je u skladu sa doprinosom saradnika pravde u smislu utvrđivanja gore navedenih činjenica i okolnosti.

Druge mere u Zakonu o krivičnom postupku

Član 340 omogućava sudiji da vodi sudski postupak bez učešća javnosti kada je, između ostalih navedenih razloga, to neophodno kako bi se zaštitili svedok, odnosno okrivljeni (član 340). Predsednik veća obaveštava lica prisutna na zatvorenoj sednici da su obavezni da zadrže za sebe sve informacije koje čuju na sudskom ročištu.

Član 193 omogućava sudu upotrebu dokaznog materijala tokom ispitivanja u sudu, ako se strane slože, ili u slučaju kada je apsolutno nemoguće za svedoka da se pojavi na sudu.

Član 364 omogućava ispitivanje svedoka van suda ukoliko je apsolutno nemoguće za svedoka da se pojavi na sudu.

Član 364 u određenim okolnostima dozvoljava čitanje istražnih materijala kao dokaza na suđenju.

1.2 Krivični zakonik

➤ Umanjenje kazne za saradnike pravde

Članom 284/b omogućava se umanjene kazne u određenim slučajevima. Navedeno je:

„Osoba uhapšena ili osuđena za bilo koje krivično delo u vezi sa krijumčarenjem narkotika, oružja, prostitucijom ili krivična dela počinjena od strane kriminalnih organizacija, koja saraduje i pomaže tužilačkim vlastima u borbi protiv njih, ili, gde je prikladno, pomaže u otkrivanju ostalih osoba koji čine takve zločine, ne mogu dobiti više od polovine kazne predviđene za njihovo počinjeno delo. U specijalnim slučajevima, kada se pruže okolnosti u njegovu korist, ta osoba može biti izuzeta od kazne”.

Ova odredba omogućava umanjene kazne na minimum, ili izuzimanje od kazne za osobu koja daje svoj iskaz kao saradnik pravde o krivičnim delima bez povezanosti sa organizovanim kriminalom.

➤ Prekršaj otkrivanja informacija

Član 313/b se konkretno odnosi na zabranu iznošenja u javnost informacija koje ugrožavaju život, telesni integritet ili slobodu zaštićenih svedoka i saradnika pravde, sa prekršajnom ili zatvorskom kaznom do dve godine zatvora. Gde se jave ozbiljne posledice po zdravlje zaštićenog svedoka ili saradnika pravde, izriče se zatvorska kazna od šest meseci do tri godine. Kada zbog ovog prekršaja usledi smrtni ishod, izriče se zatvorska kazna od tri do deset godina.

1.3 Zakon o organizaciji i funkcionisanju sudova za teški kriminal

Zakon uspostavlja administraciju, organizaciju i funkcionisanje sudova za teški kriminal, u cilju povećanja efikasnosti borbe protiv organizovanog i teškog kriminala.

Posebna procesna pravila su opisana u članu 7, kojim se utvrđuje da suđenja za teški kriminal pred sudovima i apelacionim sudovima mogu biti održana iza zatvorenih vrata, kada se to smatra neophodnim u interesu nacionalne bezbednosti, javnog reda i mira, pravde i zaštite učesnika u suđenju. Takođe, u specijalnim slučajevima, po zahtevu stranke, sud može odlučiti da održi suđenje na drugom mestu, van mesta gde obično sprovodi svoje aktivnosti. U posebnim slučajevima, stvar može biti prenesena na drugi sud za teška krivična dela.

Član 8 se odnosi na ispitivanje svedoka pod sledećim merama zaštite:

- U prisustvu okrivljenog i branioca, ali bez vizuelnog kontakta;
- Bez saopštavanja identiteta svedoka okrivljenom i braniocu;
- U određenim drugim slučajevima, će se odrediti u skladu sa zakonodavstvom o zaštiti svedoka i saradnika pravde.

1.4 Zakon o merama protiv nasilja u porodičnim odnosima

Zakon o merama protiv nasilja u porodičnim odnosima takođe sadrži veliki broj mera zaštite žrtava porodičnog nasilja. U navedene mere spada:

- Prisiljavanje okrivljenog da se uzdrži od nanošenja štete, uznemiravanja, kontaktiranja ili komunikacije direktno ili indirektno sa žrtvom ili drugim članovima porodice;
- Uklanjanje okrivljenog sa mesta prebivališta na određeni vremenski period;
- Zabrana okrivljenom da bude na određenoj udaljenosti od žrtve ili članova njihove porodice, ili da prilazi ili da bude blizu kuće, radnog mesta, stvarnog mesta boravka porodice ili budućeg mesta boravka;
- Stavljanje žrtve i maloletnih lica u privremeno sklonište;
- Ograničavanje ili zabrana okrivljenom da viđa dete žrtve, osim u određenim uslovima;
- Naredba da osoba imenovana od strane suda bude u pratnji žrtve ili okrivljenog do mesta boravka žrtve i da nadgleda uklanjanje ličnih stvari;
- Naredba okrivljenom da učestvuje u programima rehabilitacije.

2. Bosna i Hercegovina

Nadležnost za zaštitu svedoka u Bosni i Hercegovini podeljena je između entitetskog i republičkog nivoa. Republičke procesne mere zaštite svedoka i žrtava mogu se naći u Zakonu o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (izmenjenom i dopunjenom) i

pročišćenim tekstom Zakona o zaštiti ugroženih svedoka i svedoka pod pretnjom iz 2003.g.

Entiteti imaju sopstvene zakone za zaštitu žrtava i svedoka, takođe donete 2003.g. pored entitetskih Zakona o krivičnom postupku, zakoni koji se odnose na zaštitu svedoka su Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka Federacije BiH, Zakon o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku Republike Srpske, kao i Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka Distrikta Brčko.

Ostali nadležni zakonodavni propisi za zaštitu svedoka su Zakon o zaštiti od nasilja u porodici kojim se utvrđuju neki oblici zaštite žrtava krivičnih dela nasilja u porodici, kao i Zakon o policiji kojim se utvrđuje obaveza policije da zaštiti bezbednost i integritet žrtava i svedoka. Postoje takođe i odredbe koje se tiču saradnika pravde u Zakonu o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine.

2.1. Zakon o krivičnom postupku

Zakon o krivičnom postupku BiH iz 2003. godine (izmenjen i dopunjen) osigurava proceduralne mehanizme koji omogućavaju primenu mera za zaštitu svedoka.

Glava VII, odeljak 5, Saslušanje svjedoka, članovi od 81 do 91 detaljno uređuje ispitivanje svedoka i svedočenje pred sudom kao i prava i obaveze svedoka te obaveze suda i stranaka u vezi saslušanja svedoka. Svedoci koji zbog slabosti, bolesti ili teškog invaliditeta ne mogu doći na Sud mogu biti saslušani u kući, bolnici ili drugom mestu na kojem borave.

U članu 86 utvrđeno je da, pri saslušanju maloletnika, naročito ukoliko je maloletnik oštećeni, odnosno žrtva krivičnog dela, učesnici u postupku obavezni su da postupaju obazrivo kako saslušanje ne bi štetno uticalo na psihičko stanje maloletnika. Saslušanje maloletnog lica vrši se uz pomoć pedagoga ili drugog stručnog lica.

Takođe nije dozvoljeno pitati oštećenog o seksualnom životu pre izvršenog krivičnog dela.

Ukoliko sudija to smatra za shodno zbog uzrasta, fizičkog i psihičkog stanja, ili usled drugih razloga, svedok se može ispitati saslušati putem tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka na način da mu stranke i branilac mogu postavljati pitanja bez prisustva u prostoriji gdje se svjedok nalazi. Za potrebe takvog ispitivanja može se odrediti stručna osoba

U članu 91 stoji da se zaštićeni svedoci ispituju u skladu sa odredbama posebnog zakona.

Članom 132 uređeno je da se optuženi može držati u pritvoru ako postoji osnovana bojazan da će uništiti, sakriti, izmeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za krivični postupak ili ako naročite okolnosti ukazuju da će ometati krivični postupak uticajem na svedoke, saučesnike ili prikriivače.

Članom 235 uređeno je da od otvaranja do završetka glavnog pretresa sud može u svako doba po saslušanju stranaka isključiti javnost za ceo glavni pretres ili jedan njegov deo, ako je to u interesu državne sigurnosti ili ako je to potrebno radi čuvanja državne, vojne, službene ili važne poslovne tajne, čuvanja javnog reda i mira, zaštite morala u demokratskom društvu, privatnog i intimnog života optuženog ili oštećenog ili zaštite interesa maloljetnika ili svjedoka.

Članom 262 uređeno je da sudija mora u kontrolisati način i redosled ispitivanja svedoka i izvođenja dokaza, vodeći računa da ispitivanje i izvođenje dokaza bude efikasno za utvrđivanje istine, da se izbegne nepotrebno gubljenje vremena i zaštite svedoci od uznemiravanja i zbunjivanja.

Članom 264 uređeno je da u slučajevima seksualnog delikta odbrani nije dozvoljeno ispitivati oštećenog o seksualnom životu prije izvršenog krivičnog djela koje je predmet postupka. Nijedan dokaz koji se iznosi da bi pokazao ranije seksualno iskustvo, ponašanje ili seksualnu orijentaciju oštećenog neće biti prihvatljiv.

Članom 272 uređeno je davanje dokaza van sudnice. Ako se u toku suđenja sazna da svjedok ili veštak nije u mogućnosti da dođe pred Sud, ili da bi njegov dolazak bio povezan s nesrazmjernim teškoćama, sudija, ukoliko njegovo svjedočenje smatra važnim - može narediti da se svjedok, odnosno vještak ispita van sudnice.

➤ *Zaštita svedoka od vređanja, pretnji i napada*

Sudija je dužan da zaštiti svedoka od vređanja, pretnji i napada. Sudija upozorava ili novčano kažnjava bilo koju osobu koja vređa, pretili ili dovodi u pitanje sigurnost svedoka pred sudom. Ukoliko postoji ozbiljna pretnja svedoku, sudija obaveštava tužioca o tome radi preduzimanja krivičnog gonjenja. Na predlog stranke ili branioca sudija potom naređuje policiji da preduzimanje mere neophodnih za zaštitu svedoka (član 267).

Slični propisi se mogu naći u entitetskim zakonima o krivičnom postupku.

2.1 Krivični zakon

Krivično zakonodavstvo BiH čine krivična zakonodavstna države i entiteta, tj. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH br. 36/03) i Republike Srpske (Službene novine RS br. 49/93) te Brčko Distrikta (Službene novine BD br. 10/03). Krivična dela predviđena ovim zakonima su u nadležnosti entitetskih sudova, opštinskih i kantonalnih u Federaciji, osnovnih i okružnih u Republici Srpskoj te osnovnog i apelacionog u Brčko Distriktu.

Takođe, krivična dela predviđena Krivičnim zakonom iz 2003.g. (izmenjen i dopunjen) su u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine.

U vezi sa svedocima, Član 236 KZ BiH pruža odredbu koja se odnosi na *sprečavanje dokazivanja* što se odnosi na to da ko svedoka ili veštaka u sudskom, prekršajnom, upravnom ili disciplinskom postupku pred institucijama Bosne i Hercegovine, silom, pretnjom ili drugim oblikom prisile, ili obećanjem dara ili kakve druge koristi navede na lažan iskaz, kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

Član 237 propisuje da je objavljivanje materijala koji se nalazi pred sudom i koji je označen kao poverljivi, odnosno tajni podatak krivično delo, kažnjivo kaznom zatvora od jedne do tri godine.

Takođe, članom 240 propisana je kazna zatvora u trajanju od tri meseca do tri godine za svako lice koje neovlašćeno drugome saopšti, preda ili preduzme drugu radnju s ciljem otkrivanja podataka o identitetu ili informacija koje mogu dovesti do otkrivanja identiteta lica koje je pružilo dokaz ili treba pružiti dokaz pred institucijama Bosne i Hercegovine, a koje se po zakonu ne smeju objaviti ili su odlukom Suda Bosne i Hercegovine ili od strane ovlašćenog lica proglašene tajnim podacima.

U vezi sa ometanjem rad pravosuđa, članom 241. propisano je da ko koristi fizičku silu, pretnju, zastrašivanje ili obećava, nudi ili daje nedopuštenu korist, kako bi naveo na davanje lažnog iskaza ili sprečio davanje iskaza ili izvođenje dokaza u krivičnom postupku koji se vodi po zakonu Bosne i Hercegovine, kazniće se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

2.2 Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka

Zakon o zaštiti svedoka pod pretnjom i ugroženih svedoka je usvojen kao posebni zakon u Bosni i Hercegovini, Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH br. 36/03), Brčko Distriktu (Službene novine BD br. 10/03), i Republici Srpskoj (Zakon o zaštiti svedoka u krivičnim postupcima, Službene novine RS br. 48/03).

Ovaj zakon uspostavlja mere zaštite svedoka u krivičnim postupcima koje se primenjuju u BiH. Entitetski zakoni sadrže slične odredbe.

Zakon se primenjuje za tri kategorije svedoka:

- Ugroženi svedoci,
- Svedoci pod pretnjom,
- Zaštićeni svedoci.

Definicija **ugroženog svedoka** data u Članu 3 Zakona o ugroženim svedocima i svedocima pod pretnjom se odnosi na svedoka koji je zbog godina, pola, zdravstvenog stanja, prirode ili posledica počinjenog krivičnog dela posebno ugrožen.

Svedok pod pretnjom je onaj svedok čija je lična sigurnost ili sigurnost njegove porodice dovedena u opasnost zbog njegovog učešća u postupku, kao rezultat pretnji, zastrašivanja ili sličnih radnji koje su vezane za njegovo svedočenje, ili svedok koji smatra da postoji razumna osnova za bojazan da bi takva opasnost verovatno proistekla kao posledica njegovog svedočenja.

Zaštićeni svedok je svedok za kojeg je predviđeno zaštićeno saslušanje. Zaštićeno saslušanje se održava kada postoji očigledna teška opasnost za ličnu sigurnost svedoka ili njegove porodice i opasnost je tako ozbiljna da postoje opravdani razlozi za verovanje da nije moguće da se ta opasnost umanjí nakon što je svedok dao iskaz ili je verovatno da će se opasnost povećati zbog davanja iskaza. Zaštićeno saslušanje svedoka uređeno članovima 15 do 23 Zakona o ugroženim svedocima i svedocima pod pretnjom nalaže da identitet svedoka ne sme biti otkriven nikome osim članovima suda i zapisničaru; svedok se neće pojavljivati pred sudom lično na bilo kojem saslušanju, osim na saslušanju zaštićenog svedoka; svedočenje zaštićenog svedoka čita se naglas iz zapisnika o saslušanju zaštićenog svedoka na glavnom pretresu; svedok ne može biti prisiljen da odgovara na pitanja o njegovom/njenom identitetu.

Zakon sadrži jasne odredbe o merama koje se mogu koristiti u svrhe zaštite sigurnosti i dobrobiti svedoka. Mere se primenjuju samo uz pristanak svedoka, a propisane su sledeće mere:

- *Psihološka, socijalna i stručna pomoć.* Tužilac u toku istrage, a nakon podizanja optužnice Sud, pod uslovom da postoji saglasnost svedoka i bez objavljivanja bilo kakvih ličnih podataka o svedoku, obaveštava organ nadležan za pitanja socijalnog staranja o uključenju ugroženog svedoka u postupak i omogućava pružanje pomoći tog organa kao i psihološku podršku svedoku, uključujući

prisustvo odgovarajućih stručnih osoba prilikom ispitivanja ili saslušanja. Institucije socijalnog staranja su Kancelarija za podršku svjedocima pri Sudu BiH, odnosno druge NVO i institucije socijalnog staranja na entitetskom nivou.

- Red izvođenja dokaza na glavnom pretresu. Sud može saslušati ugroženog svedoka drugačijim redosledom od onog predviđenog u ZKP-u BiH s ciljem smanjivanja rizika s kojim je svedok suočen.
- Način saslušanja. Sudija odnosno predsednik veća će u odgovarajućoj meri kontrolisati način ispitivanja svedoka kada se ispituje ugroženi svedok, posebno u cilju zaštite svedoka od uznemiravanja i zbunjivanja. U izuzetnim okolnostima, ako Sud utvrdi da je to u najboljem interesu svedoka, Sud može, uz saglasnost stranaka i branioca, saslušati ugroženog svedoka tako što će mu direktno postavljati pitanja u ime stranaka i branioca.
- Svedočenje putem tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka, tako da branilac i stranke mogu postavljati pitanja, a da ne budu u istoj prostoriji sa svedokom.
- Udaljavanje optuženog iz sudnice, kada postoji opravdana bojazan da će prisustvo optuženog uticati na sposobnost svedoka da svedoči potpuno i tačno, Sud može, po službenoj dužnosti ili po predlogu stranaka ili branioca, a nakon saslušanja druge stranke i branioca, narediti da optuženi bude udaljen iz sudnice.
- Izuzeci od direktnog izvođenja dokaza. Pri odlučivanju da li se zapisnici sa saslušanja tokom istrage mogu pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu, Sud će takođe uzeti u obzir potrebu da se osigura zaštita svedoka pod pretnjom ukoliko bi on ili članovi njegove porodice mogli biti izloženi pretnji, ili ukoliko bi pojavljivanje na glavnom pretresu moglo prouzrokovati duševnu bol po svedoka.
- Ograničavanje prava optuženog i njegovog branioca da pregleda spise i dokumentaciju. U izuzetnim okolnostima, ako bi otkrivanje nekih ili svih ličnih podataka svedoka ili drugih detalja doprinelo otkrivanju identiteta svedoka i ozbiljno dovelo u opasnost svedoka pod pretnjom, sudija za prethodni postupak može, po predlogu tužioca, odrediti da neki ili svi lični podaci svedoka, ostanu poverljivi nakon podizanja optužnice.
- Dodatne mere kojima se osigurava neotkrivanje identiteta svedoka. Sud može po službenoj dužnosti ili po predlogu stranaka ili branioca odlučiti da lični podaci svedoka ostanu poverljivi u trajanju za koje se odredi da je potrebno, a najviše 30 godina nakon što odluka postane pravosnažna. Takođe, sud može doneti odluku o zaštiti identiteta svedoka svedočenjem iza zastora ili putem uređaja za izmenu glasa.
-
- Saslušanje zaštićenog svedoka definisano u članovima 15 do 23 ovog zakona. Svedok će biti poučen da će biti saslušan kao zaštićeni svedok i da njegov identitet neće biti otkriven nikome osim članovima suda i zapisničaru; da se neće pojavljivati pred sudom osim u statusu zaštićenog svedoka; da ne može biti prisiljen da odgovara na pitanja koja mogu otkriti njegov ili identitet članova njegove porodice.

Član 24 Zakona o ugroženim svedocima i svedocima pod pretnjom BiH uređuje da podaci do kojih dođe osoba na službenoj dužnosti u toku obavljanja dužnosti vezanih za mere zaštite svedoka, predstavljaju službenu tajnu.

2.3 Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici

Zakonima o zaštiti od nasilja u porodici, usvojeni 2005. godine i u Federaciji BiH i u Republici Srpskoj, dodatno se unapređuju oblici zaštite žrtava nasilja u porodici i to kroz usvajanje specijalnih mera zaštite.

Zakon sadrži odredbe o zaštitnim merama protiv nasilja u porodici (tj. upotrebom naloga za zaštitu) i sankcijama za učiniocima krivičnih delja sa elementima nasilja. Svrha ovog zakona je prevencija i suzbijanje nasilja u porodici, preduzimanje delotvornih mera da se učinioци ubede da ne budu ponovo nasilni, uklanjanje posledica nasilja propisivanjem zaštitnih mera, kao i uklanjanje okolnosti koje podstiču i stimulišu ponovljeno nasilje u porodici.

Zaštitne mere koje se mogu propisati protiv učinilaca nasilja u porodici iste su u oba zakona. Zaštitne mere mogu se izreći na zahtev žrtve ili njenog advokata, policije, tužilaštva, centra za socijalni rad, vlade, nevladine organizacije, ili po službenoj dužnosti. Zaštitne mere izriče sud u zavisnosti od mesta prebivališta, odnosno boravišta žrtve nasilja u porodici.

3. KOSOVO*

Procesne mere zaštite oštećenih strana i svedoka, su uglavnom uređene u ZKP-u iz 2012. godine (Krivični zakonik 04/L-123). vanprocesne mere za zaštitu ugroženih svedoka i saradnika pravde u okviru programa zaštite svedoka uređene su Zakonom o zaštiti svedoka iz 2011. godine (Zakon 04/L-015).

Postoje takođe i mere zaštite svedoka u predmetima nasilja u porodici, koje su uređene Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici iz 2010. godine (Zakon 03/L-182).

Vlada Kosova je 2019. godine pokrenula reviziju ZKP-a i drugog krivičnog zakonodavstva, određene promene se očekuju u dogledno vreme. Moguće je da će se povisiti nivo zaštite svedoka i žrtava.

3.1 Zakon o krivičnom postupku

Zakon o krivičnom postupku (ZKP) Kosova usvojen je i stupio na snagu u decembru 2012.

U poglavlju XIII, konkretno članovima 220 - 228, zakonom se uređuje zaštita žrtava (oštećenih) i svedoka.

---

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji nezavisnosti Kosova.

Članom 124 ZKP uređuje se ko se može nazvati svedokom, i pritom se pojašnjava da je svedok lice za koje se veruje da može da obezbedi informacije u vezi sa izvršenjem krivičnog dela, učiniozem, kao i okolnostima važnim za krivični postupak:

Lice će se pozvati na u svojstvu svedoka ako postoji verovatnoća da on ili ona mogu dati informacije o krivičnom delu, učinioocu ili o okolnostima važnim za krivični postupak.

U članu 208, stav 8 ZKP-a naglašeno je da su podaci o ličnosti okrivljenog, oštećenog ili svedoka poverljive prirode i da se mogu koristiti samo u okviru kaznenog postupka. Kršenje ovog načela smatra se kršenjem etičkih obaveza povezanog stručnog lica i kao takvo ga može sankcionisati sud.

Poglavlje XII ZKP-a u kom se uređuje procesna zaštita svedoka počinje članom 220. U ovom članu nalaze se određene definicije pojmova koji se koriste u ovom poglavlju. U njih spadaju:

- Izraz „ozbiljan rizik” označava opravdani strah od opasnosti po život, fizičko ili mentalno zdravlje oštećenog, svedoka saradnika, svedoka ili člana porodice oštećenog, odnosno svedoka. Pored toga, ova definicija takođe obuhvata opravdani strah za imovinu osobe koji se javlja kao posledica koju očekuje oštećeni, svedok saradnik, odnosno svedok koji daje dokaz tokom ispitivanja ili svedočanstvo na sudu.
- “Član porodice” je definisan na prošireni način uključujući supružnika, vanbračnog partnera, krvnog srodnika u direktnoj liniji, usvojeno dete ili roditelja, brata, sestru ili roditelja staraoca.
- Izraz “Anonimnost” označava odsustvo otkrivenih informacija u vezi sa identitetom ili boravištem svedoka, svedoka saradnika ili oštećenog, odnosno u vezi sa identitetom ili boravištem člana porodice ili bilo kog lica povezanog sa oštećenim, svedokom saradnikom ili svedokom.

U članu 221 stav 1 propisano je da državni tužilac, okrivljeni, branilac, oštećeni (žrtva) odnosno svedok saradnik ili svedok mogu u bilo kojoj fazi postupka nadležnom sudiji podneti pismeni zahtev za izricanje mere zaštite odnosno naredbe o anonimnosti ukoliko postoji ozbiljan rizik po oštećenu stranu, svedoka saradnika ili svedoka, odnosno po članove njihovih porodica.

Zaštitne mere mogu se zatražiti za oštećenu stranu, svedoka saradnika, svedoka ili člana porodice, koji su definisani na sledeći način:

- **Oštećena strana ili žrtva** je definisana u članu 19.1.7, kao osoba čija lična ili prava na imovinu su narušena ili ugrožena krivičnim delom
- **Svedok** je, kao što je gore navedeno i u skladu sa članom 124, osoba od koje se očekuje da pruži informacije o krivičnom delu, počinioocu i važnim okolnostima za krivični postupak.
- **Svedok saradnik** je definisan u članu 235 ZKPa, i označava osumnjičenog ili optuženog u vezi koga optužnica još nije pročitana na glavnom pretresu i od koga se očekuje da pruži dokaze na sudu koji:
  - će verovatno sprečiti dalja krivična dela od strane drugih osoba;
  - će verovatno voditi otkrivanju istine u krivičnom postupku;
  - su dati obvoljno i uz puni pristanak za davanje istinitog iskaza na sudu;

- su ocenjeni od strane suda kao istiniti i kompletni; ili
- su takvi da može voditi do uspešnog procesuiranja ostalih počinioaca krivičnog dela.

Pismeni zahtev mora sadržati činjenične navode i mora se predati postupajućem sudiji, koji može zakazati zatvoreno ročište u cilju dobijanja dodatnih informacija. Dokument će se držati u zatvorenoj koverti, i biti pristupačan samo postupajućem sudiji i državnom tužiocu.

Stav 3 člana 221 uređuje proceduru za sudijsko postupanje nakon prijema ovakvog zahteva, kao i vremenski rok u okviru kog sudija može izreći zaštitnu meru za oštećenog, svedoka saradnika ili svedoka, a ukoliko to smatra neophodnim pre donošenja odluke o zahtevu, može zakazati zatvoreno ročište da bi dobio dodatne informacije od državnog tužioca, okrivljenog, branioca, oštećenog, svedoka saradnika ili svedoka.

U cilju određivanja mera zaštite, nadležni sudija će odlučiti da li:

- postoji ozbiljan rizik po oštećenog, svedoka saradnika, svedoka, odnosno člana porodice, i
- su zaštitne mere neophodne za sprečavanje ozbiljnog rizika,

Tužilac se odmah obaveštava i ima pravo da pruži preporuke na saslušanju ili pismenim putem.

Kada utvrdi da su zaštitne mere neophodne, sudija može da naredi izvršenje navedenih zaštitnih mera. Primeri mera zaštite koje će naložiti sudija su navedene u članu 222. Pomenuti spisak sadržanih mera nije kompletan a sudije nisu ograničene samo na mere navedene u spisku. Sledeće mere se nalaze na spisku:

- Izostavljanje podataka ili informacija o ličnosti vezanih za zaštićeno lice,
- Neotkrivanje evidencije pomoću koje se može identifikovati zaštićeno lice,
- Skrivanje obeležja ili fizičkog opisa svedoka, svedoka saradnika ili oštećene strane,
- Omogućavanje svedoku, oštećenoj strani ili svedoku saradniku da svedoči iza zastora, ili preko uređaja za izmenu slike ili glasa, ili iz drugog mesta putem CCTVa,
- Ispitivanje video snimanjem pre sudskog pretresa, u prisustvu branioca,
- Upotreba pseudonima,
- Ročišta zatvorene za javnost,
- Naredba braniocu da ne otkriva identitet ili druge informacije vezane za svedoka,
- Zaštićeno lice nema obavezu da otkriva materijale, odnosno informacije koje bi mogle da dovedu do razotkrivanja identiteta,
- Privremeno udaljavanje optuženog iz sudnice,
- Kombinacija gore navedenih metoda kako bi se sprečilo otkrivanje identiteta zaštićenog lica.

U članu 222 stav 2 uređuje se da se ostale odredbe ovog zakona ne primenjuju kada nisu kompatibilne ili kada su u sukobu sa zaštitnom merom. Stavom 3 uređeno je da se

nalog za izvršenje zaštitne mere predstavlja u pismenom obliku i ne uključuje informacije koje bi mogle dovesti do razotkrivanja identiteta žrtve, svedoka saradnika, svedoka ili članova njihovih porodica, odnosno informacije koje bi mogle da razotkriju postojanje ili izlože ozbiljnom riziku operativnu bezbednost tekućih poverljivih policijskih istraga.

Zaštitne mere se mogu menjati tokom predmeta. Kad se izrekne zaštitna mera u vezi sa oštećenom stranom, svedokom saradnikom ili svedokom, strana koja je izricanje mere zatražila može naknadno zatražiti njenu izmenu ili dopunu. Samo postupajući sudija u datoj fazi postupka može izmeniti, odnosno poništiti naredbu, odnosno ovlastiti uvid drugog sudije u zaštićene informacije zbog primene u drugim postupcima. Ukoliko prvobitno nadležni sud u trenutku upućivanja zahteva za izmenu odnosno objavljivanje informacija nema nadležnost nad predmetom, postupajući sudija u sudu koji trenutno ima nadležnost može da ovlasti navedene izmene, odnosno objavljivanje podataka, nakon pismenog obaveštavanja državnog tužioca o tome i saslušavanja njegovih eventualnih primedbi.

➤ *Anonimnost svedoka odbrane*

Sudija može dati nalog za anonimnost svedoku koga poziva odbrana. Prema članu 223, ukoliko su zaštitne mere predviđene članom 222 nedovoljne da bi garantovale zaštitu svedoka kog predlaže odbrana, sudija u izuzetnim okolnostima može dati nalog za anonimnost svedoku koga predlaže odbrana kako bi isti ostao nepoznat javnosti, oštećenoj strani i njenom adokatu, odnosno ovlašćenom predstavniku.

Pre davanja naloga za anonimnost sudija održava zatvoreno ročište na kom se ispituju svedok i ostala lica za koja je to neophodno, poput službenika policije i vojnog osoblja angažovanog na poslovima obezbeđenja. Pored navedenih lica mogu biti prisutni samo državni tužilac, najneophodniji zaposleni u sudu i tužilaštvu i branilac.

Sudija može izdati nalog za anonimnost ako prethodno sazna:

- Da postoji ozbiljan rizik po svedoka, odnosno člana porodice svedoka, te da je potpuna anonimnost svedoka neophodna kako bi se sprečio takav ozbiljan rizik;
- Da je svedokov iskaz relevantan za materijalno pitanje u predmetu u toj meri da bi bilo nepravično primorati odbranu da uđe u postupak bez njega,
- Da je kredibilitet svedoka, u potpunosti ispitan i predočen sudiji na zatvorenom ročištu, i
- Potreba za anonimnosti svedoka je veća od interesa javnosti, ili oštećene strane da sazna identitet svedoka u toku postupka.

➤ *Anonimnost drugih svedoka*

Slično je i u slučaju drugih svedoka: kada zaštitne mere izvršene u skladu sa članom 222 nisu dovoljna garancija zaštite oštećene strane, svedoka saradnika ili svedoka kog nije predložila odbrana, sudija u izuzetnim okolnostima može da izda nalog za anonimnošću svedoka pri čemu oštećena strana, svedok saradnik ili svedok ostaju anonimni za okrivljenog i branioca.

Državni tužilac upućuje zahtev za nalog za anonimnost okrivljenom samo putem pismenog zapečaćenog predloga u kom se opisuju činjenice koje opisuju da:

- postoji ozbiljan rizik po oštećenu stranu, svedoka saradnika ili svedoka koji bi bio obuhvaćen nalogom za anonimnost, i
- bi anonimnost sprečila ozbiljan rizik po oštećenu stranu, svedoka saradnika ili svedoka.

Sud ne može izdati ovakav nalog na osnovu zahteva koji se temelji na uopštenom opisu opasnosti po svedoke u sličnim predmetima. Rizik mora biti konkretizovan po navedeno zaštićeno lice.

Pre izricanja naloga za anonimnost sudija mora da održi zatvoreno ročište na kom se ispituju predmetna oštećena strana, svedok saradnik ili svedok i druga neophodna lica, poput službenika policije ili vojnog osoblja angažovanog na poslovima obezbeđenja. Osim ovih lica ročištu mogu prisustvovati samo državni tužilac, najneophodniji zaposleni u sudu i tužilaštvu.

Sudija može izreći nalog za anonimnost ukoliko utvrdi da:

- postoji ozbiljan rizik po oštećenu stranu, svedoka saradnika ili svedoka, odnosno člana porodice svedoka, te da je potpuna anonimnost oštećene strane, svedoka saradnika ili svedoka neophodna kako bi se sprečio takav ozbiljan rizik;
- je iskaz oštećene strane, svedoka saradnika ili svedoka relevantan za materijalno pitanje u predmetu u toj meri da bi bilo nepravično primorati tužilaštvo da uđe u postupak bez njega,
- je kredibilitet oštećene strane, svedoka saradnika ili svedoka, u potpunosti ispitani i predloženi sudiji na zatvorenom ročištu, i
- je potreba za anonimnosti oštećene strane, svedoka saradnika ili svedoka veća od interesa javnosti, odnosno oštećene strane da sazna identitet oštećene strane, svedoka saradnika ili svedoka za potrebe odbrane.

➤ *Ostale mere u ZKP*

Članom 149 omogućeno je svedočenje putem tehnologije koja omogućava video-konferencijsku vezu, ako svedok nije unutar Kosova i verovatno se neće vratiti na Kosovo, ili ako je navedeni postupak u skladu sa merom zaštite svedoka. Stoga je upotreba ove tehnologije moguća kao mera zaštite.

Prema članu 214 sud, odnosno državni tužilac može odbiti uvid, kopiranje ili fotokopiranje spisa predmeta i dokumentacije, odnosno fizičkih dokaza ukoliko postoji realna mogućnost da će to ugroziti svrhu istrage i da može u ozbiljnoj meri ugroziti život i zdravlje ljudi, odnosno da bi u značajnoj meri odložilo postupak, ili ukoliko oštećena strana još nije ispitana u svojstvu svedoka.

➤ *Upotreba svedočenja pre suđenja*

Postoji odredba o mogućnosti upotrebe svedočenja pre suđenja svedoka kao direktan dokaz tokom glavnog pretresa. Dve moguće opcije su predviđene:

- **Svedočenje pre suđenja** (Član 132): Tokom faze istrage, državni tužilac može razgovarati sa zaštićenim svedocima i svedocima saradnicima, uz obezbeđenje odgovarajuće bezbednosti i sigurnosti za zaštićene svedoke, odnosno svedoke saradnike. Dokazi sa svedočenja pre suđenja će biti audio ili video snimljeni ili doslovno prepisani. Svedočenje pre suđenja može biti korišćeno kao direktan

dokaz tokom glavnog pretresa, ako svedok nije dostupan, iz razloga smrti, bolesti, ili odsustva sa Kosova, ali ne može biti korišćen kao jedini i odlučujući dokaz za presudu.

- **Posebne istražne prilike** (Članovi 123 i 149) će biti sprovedene pred tročlanim vanraspravnim većem predvođenim istražnim sudijom. Dokazi sa posebnih istražnih prilika će biti audio i video snimljeni ili doslovno prepisani. Svedočenje može biti izvedeno putem video-konferencijske veze ako svedok nije unutar Kosova, i verovatno se neće vratiti na Kosovo, ili ako je to u skladu sa merom zaštite svedoka. Dokazi iz posebnih istražnih prilika će biti u potpunosti prihvatljivi tokom glavnog pretresa, ako je najmanje jedan od sudija vanraspravnog veća, koji je slušao svedočenje sudija na glavnom pretresu, takođe sudija raspravnog veća i ako je svedok nedostupan iz razloga smrti, bolesti, gubitka privilegija ili nemogućnosti prisustva na Kosovu.

3.2 Zaštita svedoka prema odredbama krivičnog materijalnog prava

Prema Krivičnom zakoniku Kosova, radnje koje narušavaju zaštitu svedoka su kažnjive zakonom. Ova krivična dela su deo grupe krivičnih dela koje za cilj imaju zaštitu funkcionisanja krivičnog procesa - krivična dela protiv sudske vlasti i državne uprave. Ova krivična dela upućuju na ometanje zaštite svedoka ili ugroženih stranaka u postupku, uključujući ometanje vršenja službene dužnosti, zastrašivanje tokom krivičnog postupka, osvetu, narušavanje tajnosti postupka, nepoštovanje suda itd.

Načini na koji se vrši ometanje dokaznih radnji i službene dužnosti opisani su u članu 394 KZ-a u kom je navedeno da svako lice, koje sredstvima prinude ili obećanja poklona ili druge koristi vrši prisilu ili podmićivanje sa namerom da:

- Natera bilo koje lice da da lažnu izjavu, pruži lažni dokument ili prikrije činjenicu, u zvaničnom postupku;
- spreči ili odloži pojavljivanje ili davanje svedočenja bilo kog lica u zvaničnom postupku;
- spreči ili odloži, od strane bilo kog lica, saopštavanje informacije koja je u vezi sa izvršenjem krivičnog dela bilo kom pripadniku policije ili drugom ovlašćenom istražitelju, tužiocu ili sudiji;
- spreči ili odloži da lice preda neki dokument ili zapis, u bilo kom zvaničnom postupku;
- natera bilo koje lice da izmeni, ukloni, sakrije, uništi, ošteti, ili načini nepopravljivim, u celini ili u nekom delu, bilo koji zapis, predmet ili dokumenta, sa namerom da utiče na dostupnost predmeta u zvaničnom postupku; ili
- natera lice da izbegne javne pozive da svedoči ili pruži dokaze u zvaničnom saslušanju;
- natera svedoka ili veštaka da odbije da da, ili da da lažan iskaz na sudu, pred prekršajnim sudom, u administrativnom postupku, pred notarom, ili u javnom ili disciplinskom postupku, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od šest meseci do pet godina.

Prema stavu 5, ukoliko se ovo krivično delo izvrši nad svedokom, izvršilac će se kazniti kaznom zatvora u trajanju od najmanje tri godine, a ukoliko takvo delo izazove tešku telesnu povredu, izvršilac će se kazniti kaznom zatvora u trajanju od najmanje pet godina.

Članom 400 KZ uređeno je krivično delo narušavanja tajnosti postupka: „Svako lice koje bez ovlašćenja otkrije informaciju iz bilo kog zvaničnog postupka koja se po zakonu ne sme otkriti ili koja je proglašena tajnom, po odluci suda ili ovlašćenog organa, kazniće se novčano ili kaznom zatvora u trajanju do godinu dana”.

Prema stavu 2 ovog člana: „Svako lice koje bez ovlašćenja otkrije informaciju o identitetu ili ličnim podacima lica pod zaštitom u krivičnom postupku ili u posebnom programu, kazniće se kaznom zatvora u trajanju do tri godine, a u težim slučajevima do 5 godina”.

Stav 3 ovog člana, kada krivično delo izazove ozbiljne posledice po lice koje je pod zaštitom u krivičnom postupku, ili je krivični postupak onemogućen ili ozbiljno ugrožen, izvršilac će se kazniti kaznom zatvora u trajanju od šest meseci do pet godina, a ukoliko takvo delo izazove smrt svedoka, kazna je zatvor u trajanju od najmanje deset godina ili doživotna zatvorska kazna.

3.3 Zakon o sprečavanju nasilja u porodici

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici pruža mere zaštite za članove porodice koji su žrtve porodičnog nasilja, kao i za tretman učinilaca i ublažavanje posledica.

Opštinski sud nadležan je za izdavanje naloga o merama zaštite ili naloga o hitnim merama zaštite, u kojem se navode mere zaštite koje će biti primenjene. Mere zaštite se izriču u cilju sprečavanja porodičnog nasilja, da zaštite osobu koja je izložena nasilju tako što će odstraniti okolnosti koje utiču ili mogu imati uticaja na izvršenje drugih dela.

Policija Kosova će sprovoditi izvršenje mera zaštite.

4. Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija

4.1 Zakon o krivičnom postupku

Zakon o krivičnom postupku definiše žrtve i kategorije ugroženih svedoka, praveći razliku između ugroženog svedoka i posebno osetljivog svedoka. Takođe propisuje prava žrtava i posebna prava ugroženih kategorija žrtava, kao i žrtava krivičnih dela protiv polne slobode i polnog morala, protiv čovečnosti i međunarodnog prava.

Žrtva krivičnog dela je svako ko je zbog izvršenja krivičnog dela pretrpeo posledicu u smislu neke vrste štete, uključujući fizičke ili psihičke povrede, duševni bol, gubitak imovine ili drugo narušavanje ili dovođenje u opasnost svojih prava i interesa (član 21(4)).

Prava žrtava utvrđena su u poglavlju V, pod naslovom „Žrtva, oštećeni i privatni tužitelj”, deo 1 - pod naslovom „Žrtva”.

Navedena prava definisana su članom 53:

Žrtva krivičnog dela ima sledeća prava:

- da učestvuje u krivičnom postupku u svojstvu oštećenog kroz pristupanje krivičnom gonjenju ili u cilju potraživanja pravno-imovinske odštete;
- da dobije posebnu pažnju i negu od organa i pravnih lica koje učestvuju u krivičnom postupku; i
- da dobije delotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i podršku od organa, institucija i organizacija koje pružaju pomoć žrtvama krivičnih dela.

Propisano je da policija, državni tužilac i sud postupaju sa posebnom pažnjom prema žrtvama krivičnih dela i da ih posavetuju o njihovim pravima, kao i da su obavezni da se staraju o interesima žrtava kod donošenja odluka o krivičnom gonjenju optuženika, tj. kod preduzimanja radnji tokom krivičnog postupka na kojima žrtva mora lično da bude prisutna, kada treba da se uradi nacrt zvanične beleške ili zapisa.

Posebno žrtve teških krivičnih dela (delo za koje je zaprećena zatvorska kazna od najmanje četiri godine) imaju sledeća prava:

- da im se psihološka pomoć plati iz državnog budžeta pre davanja izjave, ukoliko žrtva ima ozbiljnu psihofizičku ometenost ili ukoliko postoje teške posledice usled izvršenja krivičnog dela; i
- da im se iz državnog fonda nadoknadi materijalna i nematerijalna šteta, pod propisanim uslovima i na propisan način, ukoliko se nadoknada za napravljenu štetu ne može naplatiti od osuđenog.

Ovim se odražava pristup Evropske unije da se žrtva stavi u središte krivičnog procesa i da se obezbedi njihovo poštovanje i zaštita.

Član 54 ZKPU nastavku identifikuje tri kategorije žrtava koje su naročito ugrožene te stoga ostvaruju pravo na mere posebne zaštite kod davanja izjave, odnosno tokom ispitivanja u bilo kojoj fazi postupka:

Jedna kategorija *osetljive žrtve* je žrtva koja, u trenutku davanja izjave, ima manje od 18 godina starosti.

Ugrožena žrtva je žrtva koja bi, ukoliko da izjavu ili odgovori na određeno pitanje, razotkrila sebe ili sebi blisku osobu ozbiljnoj pretnji po život, zdravlje ili telesni integritet.

Posebno *osetljiva žrtva* je žrtva koja bi, zbog:

- svog uzrasta, ili
- prirode i posledica krivičnog dela, ili
- fizičkih ili mentalnih smetnji ili drugog važnog zdravstvenog stanja, ili
- društvenog ili kulturološkog porekla, porodičnog stanja, verske i nacionalne pripadnosti žrtve, ili
- ponašanja okrivljenog, članova porodice ili prijatelja okrivljenog prema žrtvi,

mogla pretrpeti štetne posledice po svoje fizičko ili mentalno zdravlje, ili bi to imalo negativan efekat na kvalitet iskaza.

Sve navedene kategorije osetljivih žrtava imaju pravo na specijalne mere procesne zaštite pri davanju izjava ili ispitivanju u svakoj fazi krivičnog postupka.

Sud mora uzeti u obzir želje žrtve pri odlučivanju o najprikladnijim merama zaštite. U slučajevima, međutim, kada je žrtva dete i kada dete-žrtva ima potrebu za specijalnom negom i zaštitom, ili kada je u pitanju dete žrtva trgovine ljudima ili žrtva seksualnog zlostavljanja, sud mora zatražiti audiovizuelni snimak izjave i ispitivanja deteta kako bi se isti mogli koristiti kao dokazi u postupku. Sud može u izuzetnim slučajevima, usled pojave novih okolnosti u predmetu, naložiti da se obavi dodatni razgovor sa detetom žrtvom, i to najviše jedan, putem tehničkih sredstava komunikacije.

➤ *Zaštita izuzetno osetljivih svedoka*

U članu 232 definiše se pojam izuzetno osetljivih svedoka kao oštećenog ili svedoka koji su, imajući u vidu njihov uzrast, ili zdravstveno stanje, ili prirodu i posledice učinjenog krivičnog dela, kao i okolnosti u vezi s tim slučajem, izuzetno osetljivi - poput maloletnih lica žrtava trgovine ljudima, nasilja ili seksualnog zlostavljanja, i kojima bi ispitivanje ostavilo štetne posledice po mentalno ili telesno zdravlje, te se ispituju u zaštićenoj sredini.

Mogu pored sebe imati zakonskog zastupnika.

Sva pitanja ovom oštećenom, odnosno svedoku mogu se postavljati samo preko predstavnika koji sprovodi postupak, a koji se prema navedenom licu ophodi sa dužnom pažnjom kako bi se izbegle sve štetne posledice krivičnog postupka po njegovu ličnost, mentalno i telesno zdravlje.

Ispitivanje ove vrste oštećenog lica, odnosno svedoka, može se vršiti uz pomoć psihologa, socijalnog radnika ili drugog stručnog lica.

Navedena lica mogu se ispitivati upotrebom tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka, bez prisustva stranaka i drugih učesnika u postupku u prostoriji u kojoj se nalazi oštećeni ili svedok: stranke u postupku, branilac i druga lica koja ostvaruju pravo na prisustvo postavljaju pitanja preko predstavnika koji sprovodi postupak, psihologa, pedagoga, socijalnog radnika ili drugog stručnog lica.

Sud može isključiti javnost tokom ispitivanja oštećenog ili svedoka.

Izuzetno osetljivi svedok se ne sučeljava sa okrivljenim, a mogu se suočiti sa drugim svedocima samo na sopstveni zahtev.

➤ *Ugroženi svedoci*

Član 226 ZKP nosi naslov „Zaštita svedoka” i uređuje mere zaštite za svedoke koji su pod pretnjom telesnom povredom.

Ugroženi svedok je svedok, saradnik pravde ili žrtva koji bi, davanjem iskaza ili odgovorom na određena pitanja, izložio sebe ili blisko lice ozbiljnoj opasnosti po život, zdravlje ili telesni integritet.

Ugroženi svedok se može uzdržati od davanja iskaza ili predstavljanja informacija dok se ne steknu uslovi za njegovu zaštitu.

Zaštita ugroženog svedoka nalaže poseban način ispitivanja i učestvovanja u postupku. Takođe nalaže i primenu drugih mera zaštite, propisanih zakonom o zaštiti svedoka, van suda. Prema zakonu očekuje se da će se ovakvom svedoku, pored procesne zaštite uređene ZKP-om, obezbediti i vanprocesna zaštita.

Ukoliko je državni tužilac uveren da je strah od opasnosti utemeljen, on mora prekinuti ispitivanje i preduzeti hitne mere za zaštitu svedoka, odnosno saradnika pravde ili žrtve.

Ukoliko tokom trajanja postupka ugroženi svedok izjavi da mu nije potreban poseban način učestvovanja i ispitivanja, navedeni svedok biće ispitan u skladu sa opštim pravilima za ispitivanje svedoka. Sve prethodne izjave, date prema pravilima posebnog ispitivanja ugroženog svedoka, mogu se koristiti tokom ispitivanja i naknadno se izdvajaju iz spisa predmeta i predaju sudiji za prethodni postupak na čuvanje u zapečaćenoj koverti.

Ugroženi svedok ostvaruje pravo na zaštitu tokom prethodnog postupka, što je navedeno u članu 227. Dužnost je državnog tužioca da sprovede mere za zaštitu ugroženog svedoka, kao i da obavesti svedoka o tim merama.

Državni tužilac utvrđuje pseudonim ugroženog svedoka i odlučuje o posebnom načinu učestvovanja u postupku i ispitivanju. Okrivljeni, njegov branilac, oštećeni i njegov pravni zastupnik nisu prisutni tokom ispitivanja ugroženog svedoka u prethodnom postupku.

Državni tužilac potom zapečati informacije o ugroženom svedoku u zasebnu kovertu, o čemu se pravi beleška u spisima predmeta, koristeći pseudonim zuaštićenog svedoka. Samo sud druge instance, pri odlučivanju o žalbi, može da zatraži i otvori zapečaćenu kovertu u kojoj se sadrže informacije o ugroženom svedoku. U tom slučaju, otvaranje koverta se beleži na samoj koverti uz navođenje imena članova veća koji se upoznaju sa njenim sadržajem. Nakon upoznavanja članova veća sa sadržajem koverta ista se ponovo zapečati i vraća državnom tužiocu.

Ugroženom svedoku se neće postavljati pitanja, koja direktno ili indirektno, mogu otkriti njegov identitet, mesto boravka, zaposlenost ili članove porodice. Sva lica koja u bilo kom svojstvu saznaju informacije o zaštićenom svedoku obavezna su da ih štite kao poverljive podatke.

Procedure tokom glavnog pretresa opisane su u članu 228. Prvo je državni tužilac zadužen da uz pokretanje optužnice uruči sudiji pismeni zapečaćen predlog za posebni način ispitivanja ugroženog svedoka.

Sud donosi odluku o predlogu državnog tužioca. Odluka se mora doneti u roku od 48 satu od prijema predloga.

Ukoliko odluka suda o predlogu tužilaštva bude pozitivna, prvo se rešenjem utvrđuje pseudonim svedoka, ukoliko već nije utvrđen; potom se odlučuje o posebnom načinu ispitivanja u postupku i ispitivanja. Žalba protiv ove odluke suda nije moguća.

Poseban način ispitivanja može uključivati prikriivanje identiteta svedoka a u nekim slučajevima i sakrivanje izgleda ugroženog svedoka.

Ukoliko se poseban način ispitivanja odnosi samo na prikriivanje podataka o ličnosti,, samo ispitivanje se obavlja pod pseudonimom. Svedok nije obavezan da daje ostale podatke o ličnosti koji su obavezni za vedoke prema članu 219 ZKP-a. Nakon završetka ispitivanja, ugroženi svedok potpisuje zapisnik pseudonimom.

Sva lica koja u bilo kom svojstvu saznaju podatke ugroženog svedoka obavezna su da čuvaju navedene informacije kao tajne.

Ukoliko sud odluči da svedoka takođe treba zaštititi merom sakrivanja izgleda ugroženog svedoka, ispitivanje se vrši uz pomoć tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka, uz promenu lika i glasa ugroženog svedoka. Ugroženi svedok tokom ispitivanja

može biti smešten u drugoj prostoriji, fizički odvojenoj od prostorije u kojoj se nalaze sudija i drugi učesnici u postupku.

Članom 231 utvrđuju se mere zaštite okrivljenog kada ugroženi svedok daje iskaz. Tokom ispitivanja ugroženog svedoka na glavnom pretresu, posebnu pažnju treba obratiti na pravo okrivljenog i branioca na adekvatnu mogućnost da ispituju i potvrde njegove izjave. Nije moguće da se presuda zasniva samo na izjavi ugroženog svedoka datoj uz upotrebu mera i sredstava za prikriivanje njegovog identiteta i izgleda u cilju8 njegove zaštite ili zaštite njemu bliskih lica.

Dodatne mere zaštite svedoka u ZKP

➤ *Saradnici pravde*

Definicija izraza saradnik pravde ne nalazi se u ZKP-u ali se značenje ovog izraza definiše u članu 2 Zakona o zaštiti svedoka. Radi se o „*licu protiv koga je podignuta optužnica, koje je osuđeno, ili je pripadnik kriminalne grupe, bande ili drugog oblika zločinačkog udruživanja, ili koje je učestvovalo u izvršenju krivičnih dela iz oblasti organizovanog kriminala, ali koje je odlučilo da sarađuje sa organima ovlašćenim za otkrivanje, krivično gonjenje i suđenje krivičnih dela, konkretno u obliku davanja iskaza u ulozi svedoka o kriminalnoj grupi, bandi ili drugom obliku zločinačkog udruživanja tokom krivičnog postupka, odnosno o drugom krivičnom delu povezanom sa organizovanim kriminalom*”.

U članu 44 (3) KPZ uređuje da državni tužilac nije obavezan da krivično goni osumnjičenog ukoliko osumnjičeni, u svojstvu pripadnika organizovane grupe, bande ili drugog oblika zločinačkog udruživanja, dobrovoljno sarađuje pre otkrivanja, odnosno nakon njega, ili tokom krivičnog postupka, kao i u slučaju da su saradnja i iskaz koje navedeno lice daje od centralnog značaja za vođenje krivičnog postupka.

➤ *Posebna prava žrtava krivičnih dela protiv polne slobode i polnog morala, čovečnosti i međunarodnog prava*

Postoji još jedna kategorija predmeta u kojima su žrtve zaštićene; član 55 odnosi se na žrtve krivičnih dela protiv polne slobode i polnog morala, čovečnosti i međunarodnog prava. Ove žrtve ostvaruju pravo na sledeće mere zaštite:

- pre ispitivanja, razgovor sa punomoćnikom besplatno, ukoliko učestvuje u postupku kao oštećeni;
- da bude ispitivan od strane istopolne osobe u policiji i kancelariji državnog tužioca;
- da odbije da odgovori na pitanja koja se odnose na lični život žrtve, ako se ista ne odnose na krivično delo;
- da zatraži ispitivanje uz upotrebu audiovizuelnih sredstava; i
- da zatraži isključenje javnosti na glavnom pretresu.

Sud, tužilaštvo i policija su obavezni da savetuju žrtvu o pravima pripadajućim na osnovu ovog člana najkasnije pre prvog ispitivanja i da pripreme službenu zabelešku ili evidenciju na vreme.

➤ *Pitanja koja nisu dozvoljena*

Prema članu 217 nije dozvoljeno postavljati svedoku ili oštećenom pitanja koja se tiču njegovog seksualnog života ili seksualne orijentacije, političke ili ideološke pripadnosti, rasnog, nacionalnog ili etničkog porekla, moralnih načela i drugih izuzetno ličnih i porodičnih okolnosti, osim u slučaju da je odgovor na navedena pitanja direktno i nedvosmisleno u vezi sa zatraženim pojašnjenjem nekog bitnog kriterijuma krivičnog dela koje je predmet postupka.

4.2 Zakon o pravdi za decu

U Zakonu o pravdi za decu (Službeni vesnik Republike Makedonije br. 148/13) postoje odredbe koje se tiču dece-žrtava i dece-svedoka.

Dete-žrtva se u članu 19 definiše kao svako dete ispod uzrasta od 18 godina koje pretrpi štetu, uključujući telesnu i duževnu povredu, duševni bol, materijalni gubitak ili drugu povredu i narušavanje prava i interesa kao posledicu izvršenja krivičnog dela. Postoje mere zaštite za ovakve svedoke.

Dete ima pravo da ga sve institucije koje ostvare bilo kakav kontakt sa njim obaveste o njegovim pravima, uključujući i obaveze i odgovornosti propisane Konvencijom UN o pravima deteta i drugim međunarodnim dokumentima koji se bave pravima dece. Dete ima pravo da bude ispitano, saslušano i posavetovano o svojim pravima u postupku i o samom postupku. U svakom sudskom i vansudskom postupku u koji je uključeno i dete, navedeno dete ima pravo da aktivno učestvuje u odlučivanju o sopstvenom životu i da daje svoje mišljenje.

Članom 145 uređena su sledeća prava:

- da se prema njemu ophode uz poštovanje dostojanstva,
- da bude zaštićeno od bilo kakve vrste diskriminacije,
- da bude obavешteno o svojim pravima na jeziku koji razume i koji je primeren njegovom uzrastu, kao i o pravu na privatnost,
- da njegovi roditelji ili staraoci budu obavешteni o svim pojedinostima u vezi sa krivičnim delom, kao i o osumnjičenim, okrivljenim i osuđenim,
- da dete i njegovi roditelji ili staraoci učestvuju u krivičnom postupku u svojstvu oštećenih spajanjem predmeta u krivičnom postupku ili da ostvare pravo na naplatu imovinsko-pravnog potraživanja,
- posebna zaštita njegove bezbednosti i bezbednosti njegove porodice, pažnja i pozor nadležnih i pojedinaca koji učestvuju u krivičnom postupku,
- posebna zaštita u cilju sprečavanja sekundarne viktimizacije ili ponovne viktimizacije, i
- pravo na psihološku i stručnu pomoć i podršku državnih organa, institucija i organizacija za pomoć deci-žrtvama krivičnih dela.

Dete-svedok ostvaruje ista prava kao dete-žrtva, osim prava da njegovi roditelji ili staraoci budu obavешteni o svim pojedinostima u vezi sa krivičnim delom i optuženim, i prava deteta i njegovih roditelja, odnosno staralaca da učestvuju u krivičnom postupku u svojstvu oštećenog.

U policijskom i krivičnom postupku dete žrtva krivičnog dela ima pravo na:

- pravnu pomoć stručnog lica pre iznošenja dokaza, davanja izjave ili podnošenja zahteva za imovinsko-pravnim potraživanjem,
- nadoknadu materijalne i nematerijalne štete u skladu sa programom prema članu 151 a pod uslovima i na način propisan članom 152 Zakonom o pravdi za decu, ukoliko nadoknada ne može na drugi način naplatiti od osuđenog
- pravnog zastupnika od davanja prve izjave, kao i tokom celog postupka.

Po pravilu pravnu pomoć detetu-žrtvi pruža advokat ili pravnik koji je pohađao specijalističku obuku iz oblasti prava deteta. Obuka traje najmanje pet dana godišnje, u zemlji ili inostranstvu.

U članu stoji da dete-žrtva ostvaruje pravo na specijalne mere procesne zaštite tokom davanja izjave i ispitivanja u svim fazama postupka. Ovom odredbom utvrđuju se predmeti u okviru kojih sud mora izreći posebne mere procesne zaštite a naročito u slučajevima u kojim:

- Detetu-žrtvi i detetu-svedoku treba posebna nega i zaštita; ili
- Dete je žrtva trgovine ljudima, obljuje, seksualnog zlostavljanja, kao i krivičnih dela protiv čovečnosti i međunarodnog prava ili drugog teškog krivičnog dela počinjenog nad detetom, za koje je zaprećena kazna zatvora duža od četiri godine.

Posebne mere procesne zaštite dece-žrtava i dece-svedoka:

- upotreba zastora za zaštitu žrtava i svedoka od vidokruga okrivljenog,
- prikrivanje identiteta ili izgleda,
- davanje izjave putem video-konferencijske veze,
- nenošenje službenih odora i kapa u sudnici,
- isključenje javnosti,
- audiovizuelno snimanje izjave koja se koristi kao dokaz,
- audiovizuelno snimanje ispitivanja koje se koristi kao dokaz,
- uzimanje izjava putem posredovanja stručnog lica,
- upotreba specijalnih tehničkih sredstava za komunikaciju, i
- zaštita privatnosti deteta i njegove porodice.

U članu 148 navodi se da sudovi, državni tužioci i službenici Ministarstva unutrašnjih poslova mogu da postupaju u ovakvim predmetima samo ukoliko imaju odgovarajuću edukaciju i poseduju posebno znanje i iskustvo u oblasti prava deteta i krivičnopravne zaštite dece.

Članom 149 obezbeđeno je da se svi postupci za krivična dela nad decom žrtvama tretiraju kao hitni.

5. Crna Gora

5.1 Zakon o krivičnom postupku

Procesne mere zaštite svedoka u Crnoj Gori, uređene su ZKP-om, uglavnom u poglavlju VII, pod-poglavlje 5 „Svedoci” (Članovi od 107 do 132).

➤ *Zaštićeni svedoci*

Mere procesne zaštite u ZKP-u počinju članom 120, „Zaštita svedoka od zastrašivanja”, kojim se zaštićenom svedoku omogućava da da iskaz bez otkrivanja podataka o ličnosti (ime, prezime, mesto stanovanja, odnos sa optuženim i oštećenim, što je obavezno prema članu 113) ili uskraćivanjem odgovora na određena pitanja dok se ne obezbedi njegova zaštita.

U članu 120 ZKP-a stoji sledeće:

„(1) Ako postoji osnovana bojazan da bi svjedok davanjem iskaza ili odgovorom na pojedina pitanja sebe, svog bračnog druga, bliskog srodnika ili njemu blisko lice izložio ozbiljnoj opasnosti po život, zdravlje, fizički integritet, slobodu ili imovinu većeg obima, svjedok može uskratiti iznošenje podataka iz člana 113 stav 3 ovog zakonika, davanje odgovora na pojedina pitanja ili davanje iskaza u cjelini, dok se ne obezbijedi njegova zaštita. Ako uskraćivanje davanja iskaza smatra očigledno neosnovanim, organ koji vodi postupak će upozoriti svjedoka na mogućnost izricanja kazni iz člana 119 ovog zakonika.

(2) Zaštita svjedoka sastoji se u posebnom načinu učestvovanja i saslušanja svjedoka u krivičnom postupku.

(3) Na način iz stava 2 ovog člana zaštita se može obezbijediti i zviždaču kad se saslušava kao svjedok, na njegov zahtjev.

(4) Zaštita svjedoka i drugih lica iz stava 1 ovog člana može se obezbijediti i van krivičnog postupka, u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita svjedoka.”

Svedok može odbiti da otkrije bilo koju informaciju dok ne dobije zaštitu, što zavisi od procene rizika po svedoka i od toga da li se zaštita uopšte pruža. Svedok može takođe imati i sopstvenu percepciju ove opasnosti i kao takvu je može predočiti sudu. Konačnu procenu, međutim, isključivo donosi sud na osnovu procene rizika i pitanja da li je takva zaštita stvarno pružena navedenom svedoku. Ukoliko uprkos navedenoj proceni rizika svedok odbije da svedoči, svedok će biti obavešten da može biti novčano kažnjen u skladu sa odredbama člana 119 ZKP-a.

Za slučajeve u kojima sud proceni okolnosti i odluči da svedoku u opasnosti obezbedi mere procesne zaštite u cilju obezbeđivanja njegove sigurnosti i učestvovanja u krivičnom postupku, u članu 121 ZKP utvrđena su tri načina zaštite svedoka:

- Učestvovanje i svedočenje pod pseudonimom,
- Učestvovanje i svedočenje uz upotrebu tehničkih uređaja (zaštitni zid-paravan, uređaji za izmenu glasa, uređaji za prenos slike i zvuka), ili
- Učestvovanje i svedočenje uz prikriivanje ličnih podataka i/ili prikriivanje lica i glasa.

Sud može isključiti javnost iz sudnice i može postaviti ograničenja medijima u cilju zaštite identiteta svedoka.

Način svedočenja putem video-konferencijske veze ili putem direktnog televizijskog prenosa daje svedoku mogućnost da iskaz ne daje u sudnici u kojoj se sprovodi postupak. Uopšteno govoreći, video-konferencijska veza se koristi kada se svedok nalazi van suda a direktni televizijski prenos se primenjuje kada svedok daje iskaz iz druge prostorije koja se nalazi u zgradi suda. Svedok se smešta u prostoriju, odnosno na drugo mesto koje može ali i ne mora biti u zgradi suda. Ukoliko je neophodno, svedok može biti smešten na udaljenoj, odnosno tajnoj lokaciji.

Članom 122 ZKP uređuje se postupak za donošenje rešenja o načinu učestvovanja svedoka. Rešenje donosi istražni sudija na predlog svedoka, okrivljenog, branioca ili državnog tužioca. U praksi predlog takođe može podneti zakonski zastupnik ili ovlašćeni predstavnik navedenog svedoka.

Zahtev za dodelu statusa zaštićenog svedoka mora biti opravdan i mora sadržati obrazloženje. U zahtevu se moraju nalaziti razlozi za odobrenje statusa zaštićenog svedoka i moraju se navesti dokazi o postojanju opasnosti. U tom smislu se može desiti da su neki svedoci primili telefonske pozive, anonimna preteća pisma i slično, što na adekvatan način treba dokumentovati i staviti na uvid ukoliko je moguće.

Sud mora doći do zaključka da je iskaz svedoka od ključne važnosti za rešenje predmeta i da se svedok nalazi u opasnosti. U zavisnosti od faze postupka u kojoj se podnosi predlog/zahtev, ili istražni sudija donosi odluku tokom istrage, ili to čini sudijsko veće na glavnom pretresu. Sud može zakazati posebno ročište radi utvrđivanja navedenih činjenica i na njega pozvati državnog tužioca i svedoka.

Istražni sudija na sigurnom čuva identifikacione podatke zaštićenog svedoka i njemu bliskih lica, koji bi indirektno mogli da dovedu do otkrivanja identiteta zaštićenog svedoka.

Samo veće sudija na glavnom pretresu ili drugostepeni sud u postupku žalbe mogu otvoriti zapečaćenu kovertu sa identifikacionim podacima.

U članu 123 navodi se da iskaz svedoka dat u skladu sa članovima o posebnim uslovima ne može biti jedini dokaz na kom se temelji osuđujuća presuda. Tu se radi o zaštiti prava okrivljenog na pravično suđenje, uzimajući u obzir opasnosti od anonimnog svedočenja i nemogućnosti odbrane da u potpunosti preispita takve dokaze; ovo je u skladu sa sudskom praksom ESLJP, prema kojoj sud ne može doneti presudu isključivo ili u velikoj meri utemeljenu na dokazima prikupljenim iz iskaza anonimnog svedoka.

➤ *Svedoci saradnici*

ZKP u Crnoj gori zaštitu daje i svedoku koji je **svedok saradnik**. Ovi svedoci su ekvivalent onoga što SE opisuje kao „saradnik pravde”.

U članu 125 stoji:

„Svjedok saradnik

(1) Državni tužilac može sudu dati predlog da se kao svjedok sasluša pripadnik kriminalne organizacije, odnosno kriminalne grupe koji na to pristane (u daljem tekstu: svjedok saradnik) protiv koga je podnijeta krivična prijava ili se vodi krivični postupak za djelo organizovanog kriminala iz člana 22 tačka 8 ovog zakonika, ako je izvjesno:

- da će njegov iskaz i dokazi koje pruži sudu znatno doprinijeti dokazivanju tog krivičnog djela i krivice učinilaca ili pomoći otkrivanju, dokazivanju i sprječavanju drugih krivičnih djela kriminalne organizacije, odnosno kriminalne grupe i
- da je značaj njegovog iskaza za dokazivanje tih krivičnih djela i krivice ostalih učinilaca pretežniji od štetnih posljedica krivičnog djela koje mu se stavlja na teret.”

Ukoliko sud odluči da odobri status svedoka saradnika, dosije se izdvaja iz spisa predmeta (Član 127).

Svedok saradnik ne može biti lice za koje postoji osnovana sumnja da je organizator ili predvodnik kriminalne organizacije.

Kada je odlučeno da će se lice pojaviti u svojstvu svedoka saradnika, krivični proces protiv njega se neće pokretati ili nastavljati, u skladu sa članom 129; svedok saradnik ne može biti gonjen za krivično delo organizovanog kriminala za koje se vodi postupak. Ukoliko svedok saradnik, međutim, ne dâ iskaz ili ako počinu novo krivično delo organizovanog kriminala pre pravosnažnog okončanja postupka, državni tužilac predlaže ukidanje rešenja kojim je svedoku odobren status svedoka saradnika i nastavlja krivično gonjenje, odnosno pokreće krivični postupak za oba krivična dela.

Članom 131 uređuje se zaštita koju svedok saradnik može dobiti. Iskaz svedoka saradnika se sluša na zatvorenom ročištu, osim u slučaju da svedoku saradniku to nije potrebno ili da sud donese suprotnu odluku. Oni takođe imaju pravo na gore navedenu zaštitu utvrđenu u članu 120 i treba ih uzeti u razmatranje za vanprocesnu zaštitu prema Zakonu o zaštiti svedoka.

Nalik dokazima dobijenim od zaštićenog svedoka, sud ne može neko lice proglasiti krivim isključivo na osnovu dokaza dobijenog svedočenjem svedoka saradnika (član 132).

➤ *Svedoci i tajni nadzor i praćenje*

Primena mera tajnog nadzora i praćenja kriminalaca - poput tajnog nadzora i snimanja telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu, presretanja, prikupljanja i snimanja kompjuterskih podataka, ulaska u prostorije u svrhu tajnog fotografisanja i audiovizuelnog i audio snimanja u navedenim prostorijama, kao i tajnog praćenja i audiovizuelnog snimanja lica i predmeta - uređena je potpoglavljem 9 Poglavlja 7.

Članom 159, stav 11, procesna zaštita data je licima koja vrše mere tajnog nadzora i praćenja, prikrivenim islednicima i svedocima saradnicima angažovanim na merama tajnog nadzora i praćenja.

„Član 159, stav 11: Državni tužilac i sudija za istragu će, na odgovarajući način (prepisom zapisnika ili službenih zabilješki bez ličnih podataka, izdvajanjem službene zabilješke iz spisa i sl.), spriječiti da neovlašćeno lice, osumnjičeni ili njegov branilac utvrde identitet lica koja su izvršila mjere iz člana 157 ovog zakonika kao i prikrivenog isljednika i saradnika. Ako se ova lica saslušavaju kao svjedoci sud će postupiti na način propisan čl. 120 do 123 ovog zakonika”.

Dodatne mere zaštite u ZKP-u

Druge opšte mere koje se mogu naći u Zakoniku o krivičnom postupku, a kojima se obezbeđuje zaštita svedoka, su:

- Pritvor za lice za koje postoji osnovana sumnja da je učinilo krivično delo, ukoliko postoje okolnosti koje ukazuju na to da pokušavaju da utiču na svedoka (član 175)
- Saslušanje svedoka u toku istražnog postupka (izviđaja), u prisustvu osumnjičenog i branioca. Zapisnik sa saslušanja može biti u obliku audio ili audiovizuelnog snimka i može se koristiti tokom glavnog pretresa umesto usmenih iskaza svedoka. Sudska odluka se ne može isključivo temeljiti na ovakvoj izjavi (čl. 262).
- Saslušanje svedoka i veštaka van glavnog pretresa. U članu 310 je uređeno da se svedok ili veštak, u slučaju da ne može da dođe na glavni pretres zbog dugotrajne bolesti ili drugih smetnji, sasluša u mestu u kom se nalazi. U član 353 upisano je da *„Ako se na glavnom pretresu sazna da svjedok ili vještak ne može doći pred sud ili mu je dolazak znatno otežan, vijeće može, ako smatra da je njegov iskaz važan, narediti da ga van glavnog pretresa sasluša predsjednik vijeća ili sudija-član vijeća ili da saslušanje obavi sudija za istragu suda na čijem se području svjedok, odnosno vještak nalazi”*.
- U izuzetnim okolnostima privremeno uklanjanje okrivljenog iz sudnice ako svedok odbija da daje iskaz u njegovom prisustvu ili ako okolnosti ukazuju da svedok neće govoriti istinu u prisustvu okrivljenog. Okrivljenom se po povratku na sednicu čita iskaz i daje mogućnost da postavi pitanja svedoku (član 344).
- Isključenje javnosti u skladu sa članom 314: *„Od otvaranja zasjedanja do završetka glavnog pretresa vijeće može, u svako doba, po službenoj dužnosti ili po predlogu stranaka, ali uvijek po njihovom saslušanju, isključiti javnost za cio glavni pretres ili jedan njegov dio, ako je to potrebno radi čuvanja tajne, čuvanja javnog reda, zaštite morala, zaštite interesa maloljetnog lica ili zaštite ličnog ili porodičnog života okrivljenog ili oštećenog”*.
- Ako je svedok koji se saslušava maloletan, sud može da odluči da isključi javnost tokom ispitivanja ovog svedoka (član 347).

5.2 Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku

U slučaju da je maloletno lice žrtva krivičnog dela i da se saslušava kao svedok, prema Zakonu o postupanju prema maloletnicima u krivičnom postupku saslušanje maloletnika po pravilu obavljaju državni tužilac i sudija istog pola kao i maloletnik, u posebnoj prostoriji opremljenoj tehničkim uređajima za audiovizuelno snimanje.

Pored toga, Zakonom je propisano da se saslušanje obavlja u prisustvu zakonskog zastupnika maloljetnog lica i, po pravilu, uz pomoć stručnih lica, ako to nije protivno interesima postupka ili maloletnog lica.

Saslušanje maloletnika koji nije napunio 14 godina, kao oštećenog ili svjedoka u postupku, obavezno se sprovodi uz pomoć stručnog lica. U ovom postupku stranke i branilac okrivljenog postavljaju pitanja maloletnom licu preko sudije, odnosno državnog tužioca, a ako se saslušanje maloljetnog lica vrši uz pomoć uređaja za audiovizuelno snimanje, snimak će se zapečatiti i priključiti zapisniku; ako za to postoje opravdani razlozi, maloletna lica, kao svedoci, odnosno oštećeni mogu se saslušati i u svom stanu ili drugoj prostoriji, odnosno zavodu ili ustanovi u kojoj borave, bez obzira na tehničku opremljenost istih.

Stručno lice se nalazi u prostoriji pored saslušavanog maloletnika, a prostorija se oprema tehničkim sredstvima preko kojih dobija pitanja upućena iz suda, odnosno od stranaka u postupku, a namenjena maloletniku, tako da maloletnik ne bi čuo direktno pitanje već da bi stručno lice moglo da prilagodi pitanje psihičkom stanju maloletnika, čiji se odgovor direktno čuje u sudnici.

Razgovor sa svedocima putem video-konferencijske veze

Sa svedocima koji su u drugim zemljama i svedocima koji, usled svojih godina, bolesti ili teških telesnih nedostataka ne mogu da odgovore na poziv suda, može se razgovarati u prostoru u kom žive, a izuzetno putem tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka, tako da stranke mogu da postavljaju pitanja bez prisustva u istoj prostoriji u kojoj se nalazi svedok. Za ovakvu vrstu saslušanja se može obezbediti stručna pomoć a svedoci se mogu pozivati telefonom i drugim oblicima elektronske komunikacije, pod uslovom da se svedok složi da odgovori na poziv.

6. Srbija

6.1 Zakonik o krivičnom postupku

Zakonik o krivičnom postupku uređuje zaštitu svedoka u Glavi VII - Dokazi i u potpoglavlju b) Ispitivanje svedoka, a u okviru tog potpoglavlja „Zaštita svedoka” počinje u članu 102.

Glava VII, član 91. daje definiciju **pojma svedok**: „Svedok je lice za koje je verovatno da će dati obaveštenja o krivičnom delu, učiniocu ili drugim činjenicama koje se utvrđuju u postupku“.

Potpoglavlje u vezi sa zaštitom svedoka počinje sa osnovnom zaštitom utvrđenom članom 102 ZKP-a da je organ postupka dužan da oštećenog ili svedoka zaštititi od uvrede, pretnje i svakog drugog napada. Učesnika u postupku ili drugo lice koje pred organom postupka vređa oštećenog ili svedoka, pretili mu ili ugrožava njegovu sigurnost, javni tužilac ili sud će opomenuti, a sud ga može i novčano kazniti do 150.000 dinara.

U članu 103 ZKP uveden je pojam **Posebno osetljivog svedoka**. Posebno osetljiv svedok je svedok koji je *s obzirom na uzrast, životno iskustvo, način života, pol, zdravstveno stanje, prirodu, način ili posledice izvršenog krivičnog dela, odnosno drugih okolnosti slučaja posebno osetljiv*.

Druga podvrsta svedoka je **Zaštićeni svedok**, koji bi *davanjem iskaza ili odgovorom na pojedina pitanja sebe ili sebi bliska lica izložio opasnosti po život, zdravlje, slobodu ili imovinu*. U ovom slučaju sud može rešenjem o određivanju statusa zaštićenog svedoka odobriti jednu ili više mera posebne zaštite.

U skladu s tim, ZKP Republike Srbije utvrđuje dva tipa svedoka:

- Posebno osetljivi svedok (čl. 103 i 104)

- Zaštićeni svedok (čl. 105 do čl. 112)

Državni tužilac, predsednik sudskog veća ili sudija pojedinac dodeljuje status posebno osetljivog svedoka. Posebno osetljivi svedok može dobiti punomoćnika po redosledu sa spiska advokata i takođe može uživati i pravo na poseban način ispitivanja.

Članom 104 utvrđuju se pravila ispitivanja posebno osetljivog svedoka:

- Posebno osetljivom svedoku se može dodeliti punomoćnik po redosledu sa spiska advokata.
- Samo preko organa postupka posebno osetljivom svedoku se mogu postavljati pitanja, što znači da samo sudija i tužilac u postupku kao i policija koja sprovodi istragu mogu da ispituju osetljivog svedoka. Ispitivanje se može obaviti i uz pomoć psihologa, socijalnog radnika ili drugog stručnog lica, o čemu odlučuje organ postupka.
- Posebno osetljivi svedok se može ispitati van sudskih prostorija i upotrebom tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka. Dozvoljava se da se posebno osetljivi svedok ispita upotrebom tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka i to bez prisustva stranaka i drugih učesnika u postupku u prostoriji.
- Posebno osetljivi svedok može se ispitati i na adresi boravišta ili na drugoj lokaciji, odnosno u ovlašćenoj instituciji koja je stručno osposobljena za ispitivanje posebno osetljivih lica.
- Posebno osetljivi svedok ne mora da se sučeljava sa okrivljenim, osim ako to sam okrivljeni zahteva a organ postupka to dozvoli, uzimajući u obzir nivo osetljivosti svedoka i prava odbrane.

Institut zaštićenog svedoka uređen je članom 105. ZKP-a; ako postoje okolnosti koje ukazuju da bi svedok davanjem iskaza ili odgovorom na pojedina pitanja sebe izložio opasnosti po život, zdravlje, slobodu ili imovinu većeg obima, sud može rešenjem o dodeljivanju statusa zaštićenog svedoka odobriti jednu ili više mera posebne zaštite. Sud može dodeliti status zaštićenog svedoka po službenoj dužnosti, na zahtev javnog tužioca ili samog svedoka. Nema odredbe o pravu žalbe na ovo rešenje; međutim, odredba člana 107. dozvoljava okrivljenom i braniocu mogućnost da ospore opravdanost primenjenih mera zaštite.

Mere posebne zaštite ugroženih svedoka, odnosno zaštićenih svedoka uređene su članom 106:

- Identitet zaštićenog svedoka se ne otkriva javnosti i u izuzetnom slučaju ni okrivljenom ni njegovom braniocu.
- Kada se svedoku odredi status zaštićenog svedoka, sledi isključenje javnosti na glavnom pretresu.
- U rešenju kojim se određuje status zaštićenog svedoka navodi se pseudonim zaštićenog svedoka, trajanje mere i način na koji će biti sprovedena: izmena ili brisanje iz spisa podataka o istovetnosti svedoka, prikrivanje izgleda svedoka, ispitivanje iz posebne prostorije uz promenu glasa svedoka, ispitivanje putem tehničkih sredstava za prenos i promenu zvuka i slike.

- Identitet zaštićenog svedoka sud će otkriti okrivljenom i njegovom braniocu najkasnije 15 dana pre početka glavnog pretresa.
- Meru posebne zaštite kojom se okrivljenom i njegovom braniocu uskraćuju podaci o identitetu zaštićenog svedoka sud može izuzetno odrediti ako se utvrdi da je život, zdravlje ili sloboda svedoka ili njemu bliskog lica u toj meri ugrožena da to opravdava ograničenje prava na odbranu i da je svedok verodostojan. Štaviše, prilikom odlučivanja o merama posebne zaštite iz st. 1. i 2. ovog člana sud će voditi računa da se određuje teža mera samo ako se svrha ne može postići primenom blaže mere.

Sud, međutim, otkriva identitet zaštićenog svedoka okrivljenom i braniocu najkasnije 15 dana pre početka suđenja.

Odredba člana 106 je zanimljiva jer ograničava anonimnost svedoka do 15 dana pre suđenja, mada je primećeno da trenutna tendencija sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, kao i Preporuke Saveta Evrope, pozivaju na održavanje anonimnosti svedoka tokom celog trajanja krivičnog postupka.

U ESLJR je u okviru sudske prakse koja se dotiče tematike anonimnih svedoka napravljen test uravnoteženja, prema kom Član 6 kojim se uređuje pravo na „pravično suđenje“ okrivljenom nije narušen ukoliko se utvrdi da „smetnje sa kojima se odbrana suočavala bile u dovoljnoj meri ublažene procedurama kojih su se pridržavali pravosudni organi“. kako bi se ublažila smetnja koju prouzrokuje anonimnost svedoka, odbrana mora biti u mogućnosti da preispita dokaze anonimnog svedoka i da pokuša da unese sumnju u vezi sa pouzdanošću njegovog iskaza. Ovo može da se postigne tako što odbrana postavlja pitanja svedocima (uz izuzeće pitanja koja bi mogla da razotkriju identitet svedoka) i dobija garanciju da će se na ta pitanja odgovoriti.

Zaštita podataka zaštićenog svedoka uređena je članom 110 ZKP prema načelu „strove poverljivosti“, a utvrđena je i procedura u cilju dodeljivanja pseudonima svedoku i poverljivim postupanjem sa svim informacijama u vezi sa svedokom.

Sveukupno, prema ZKP-u su predviđene sledeće mere zaštite:

- Isključenje javnosti sa suđenja;
- Izmena, brisanje iz evidencija ili zabrana objave podataka o identitetu svedoka;
- Povlačenje podataka o identitetu svedoka;
- Ispitivanje svedoka pod pseudonimom;
- Prikriivanje izgleda svedoka;
- Svedočenje iz posebne prostorije uz upotrebu opreme za izmenu glasa svedoka;
- Ispitivanje svedoka koji se nalazi u odvojenom objektu, izvan sudnice ili na drugoj lokaciji van suda ili u inostranstvu, uz upotrebu tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka, sa mogućnošću izmene zvuka i slike.

Gore navedene mere mogu biti određene individualno ili kombinovanjem nekoliko mera.

U članu 112 navedeno je da se članovi 105-111 podjednako odnose na zaštitu prikriivenih islednika, veštaka, stručnih konsultanata i stručnjaka. Članovima 183-187

definiše se posao prikrivenih istražitelja, uključujući i zasebnu odredbu koja dozvoljava takvim istražiteljima da svedoče anonimno.

Dodatne mere u ZKP-u

ZKP takođe sadrži dodatna bezbednosna razmatranja koja se mogu primeniti na zaštitu posebno osetljivih i ugroženih svedoka:

- Sudije mogu isključiti javnost iz postupka u cilju zaštite interesa, između ostalih, maloletnika ili svedoka.
- Zaštita svedoka od uvreda, zastrašivanja, pretnji i napada. U slučaju ozbiljnih pretnji sudija o njima obaveštava tužioca u cilju pokretanja krivične optužnice, a može naložiti i policiji da preduzme sve razumne i neophodne mere da zaštiti svedoka.
- Ograničavanje pri saslušanju u slučaju da je svedok oštećeni u delu seksualnog delikta.

Svedoku je garantovana pre svega zaštita od nasilja organa postupka, pa je tako zabranjena i kažnjiva svaka primena mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja, sile, pretnje, prinude, obmane, medicinskih zahvata i drugih sredstava kojima se utiče na slobodu volje ili iznuđuje priznanje ili kakva druga izjava ili radnja od okrivljenog ili drugog učesnika u postupku. Postupanje suprotno ovoj odredbi povlači krivičnu odgovornost, jer preduzimanjem ovih radnji se ostvaruju obeležja krivičnog dela, npr. krivičnog dela iznuđivanja iskaza ili kvalifikovani oblik zlostavljanja i mučenja.

Postoje mere zaštite koje proizilaze iz ovlašćenja suda u rukovodjenju krivičnog postupka, kojim se može postići određeni nivo zaštite svedoka. Ove mere obuhvataju mere za nesmetano vodjenje krivičnog postupka i mere u rukovodjenju glavnog pretresa. Domet ovih mera je, međutim, ograničen jer se tiču samo onih potencijalnih opasnosti za svedoke koje bi proizašle u toku samog krivičnog postupka. Jedna od tih mera je zabrana prilaženja, sastajanja ili komuniciranja okrivljenog sa odredjenim licem, koja se obično izriče kada su u pitanju oštećeni kao svedoci, te posebno osetljivi svedoci.

Određivanje pritvora prema okrivljenom može se posmatrati i u kontekstu zaštite svedoka kod činjenice da je jedan od osnova za njegovo određivanje postojanje mogućnosti da okrivljeni ometa postupak tako što bi uticao na oštećene i svedoke. U praksi, postojanje okolnosti da će okrivljeni uticati na svedoke, oštećene, često proizilazi iz postojanja dokaza o ranijim pokušajima da okrivljeni dođe počinu krivično delo u pokušaju da dođe do svedoka ili ranije prinude. Član 211 stav 2 ZKP uređuje određivanje pritvora okrivljenom ukoliko „postoje okolnosti koje ukazuju da će uništiti, sakriti, izmeniti ili falsifikovati dokaze ili tragove krivičnog dela ili ako osobite okolnosti ukazuju da će ometati postupak uticanjem na svedoke, saučesnike ili prikrivače”.

Zaštita svedoka tokom glavnog pretresa se pruža na jedan uopšten način na osnovu utvrđene dužnosti suda da ugled i sigurnost stranaka i drugih učesnika u postupku (svedoka i oštećenih) zaštiti od uvrede, pretnje i svakog drugog napada, kao i na osnovu ovlašćenja suda da po potrebi za vreme izvodjenja dokazne radnje, pa i dokazne radnje davanja iskaza svedoka ili oštećenog udalji okrivljenog iz sudnice (član 369 i 371. ZKP).

Sudsko veće može, izuzetno, shodno odredbi člana 390. stav 3 ZKP, odlučiti da se optuženi privremeno udalji iz sudnice, ako saoptuženi ili svedok odbija da daje iskaz u njegovom prisustvu ili ako okolnosti ukazuju da njegovo prisustvo utiče na svedoka. Po

povratku okrivljenog u sudnicu, pročitao mu se iskaz saoptuženog, odnosno svedoka i isti ima pravo da postavlja pitanja saoptuženom, odnosno svedoku.

Takođe u vezi sa zaštitom svedoka, član 300 ZKP-a o prisustvu dokaznim radnjama utvrđuje da u *postupcima za krivična dela za koja je posebnim zakonom određeno da postupa javno tužilaštvo posebne nadležnosti, javni tužilac može ispitati svedoka i bez pozivanja osumnjičenog i njegovog branioca da prisustvuju ispitivanju ako oceni da njihovo prisustvo može uticati na svedoka*. Ova odredba omogućuje svedoku više sigurnosti, izbegavajući suočavanje lice u lice sa optuženim tako što dozvoljava ispitivanje svedoka bez pozivanja osumnjičenog. Da bi se ograničio rizik da se iskazi svedoka koriste kao dokazi na suđenju u slučajevima kada odbrana nije imala nijednu priliku da unakrsno ispita ili postavi pitanja svedoku, u članu se dodaje da se u tom slučaju sudska odluka ne može zasnivati isključivo ili u odlučujućoj meri na tom iskazu svedoka.

Još jedna opšta odredba koja štiti svedoka u predistražnom i prethodnom postupku uređena je članom 100 ZKP. Na osnovu ove odredbe, radnja prepoznavanja obavlja se na način da lice koje je predmet prepoznavanja ne može da vidi svedoka, niti svedok može da vidi to lice pre nego što se pristupi formalnom prepoznavanju.

6.2 Zaštita svedoka prema odredbama krivičnog materijalnog prava

Krivičnim zakonikom Republike Srbije (u daljem tekstu KZ) inkriminisana su ponašanja kojim bi se ugrozila zaštita svedoka u krivičnom postupku. Ova krivična dela pripadaju grupi krivičnih dela koja za svoj objekt imaju nesmetano obavljanje pravosudne funkcije, a to su krivična dela protiv pravosuđa.

Sprečavanje i ometanje dokazivanja predviđeno je članom 336 KZ RS i stavom 1 ovog člana se predviđa da će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina lice koje svedoku ili veštaku ili drugom učesniku u postupku pred sudom ili drugim državnim organom učini ili obeća poklon ili drugu korist, ili prema njemu primeni silu ili pretnju u nameri da to lice davanjem lažnog iskaza ili nedavanjem iskaza utiče na ishod postupka i kažnjivo je zatvorskom kaznom u trajanju od šest meseci do pet godina.

U članu 337 KZ inkriminiše se povreda tajnosti postupka, pa zakon u stavu 1. predviđa opštu zaštitu postupka navodeći da će se *lice koje neovlašćeno otkrije ono što je saznalo u sudskom, prekršajnom, upravnom ili drugom zakonom propisanom postupku, a što se po zakonu ne može objaviti ili je odlukom suda ili drugog nadležnog organa proglašeno kao tajna, kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine*.

Stavom 3. krivičnog dela *Povrede tajnosti postupka* predviđa se inkriminisanje radnji kojima bi se direktno i isključivo ugrozila zaštita svedoka u krivičnom postupku. Tako će se lice koje neovlašćeno otkrije podatke o identitetu ili lične podatke lica zaštićenog u krivičnom postupku ili posebnim programom zaštite, kazniti zatvorom do tri godine, a težom kaznom će se kazniti ako usled vršenja dela iz stava 3. ovog člana nastupe teške posledice po zaštićeno lice ili je krivični postupak bio onemogućen ili u znatnoj meri otežan, učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina.

KZ takođe predviđa da se svedok može ispitati putem video-konferencijskog linka ukoliko nije moguće obezbediti pristup svedoka, odnosno oštećenog na suđenju.

➤ *Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine*

Ovaj zakon takođe sadrži identičnu odredbu o mogućem ispitivanju svedoka putem video linka u članu 14, stav 1. i 2

➤ *Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica*

Ovim zakonom dozvoljeno je ispitivanje maloletnog svedoka putem video linka, što je odredba zaštitne prirode.

III. VANPROCESNE MERE ZAŠTITE

Vanprocesne mere zaštite podrazumevaju zaštitu svedoka obezbeđivanjem osnovnih sloboda i ljudskih prava od ugroženosti do uključenja u program zaštite svedoka. Drugim rečima, program zaštite svedoka koji pruža zaštitu svedoka i žrtava u slučajevima ozbiljnog zastrašivanja koji ne može biti adresiran nekim drugim merama zaštite, i gde su svedočenja takvih svedoka od posebnog značaja za krivični postupak.

Države regiona imaju svoje zakone o zaštiti svedoka. Oni sadrže slične odredbe, npr. svi zakoni predviđaju uspostavljanje Komisije za svedoke koja će odlučivati o uključivanju svedoka u program zaštite i reguliše najmanje tri vrste mera zaštite:

- Fizičko-tehnička zaštita lica i imovine,
- Preseljenje , i
- Promena identiteta.

1. ALBANIJA

1.1 Zakon o zaštiti svedoka

Vanprocesne mere su u Republici Albaniji uređene Zakonom o zaštiti svedoka i saradnika pravde iz 2009. godine (izmenjenom i dopunjenom 2011. i 2017.g).

Zakonom su uređene specijalne, privremene i vanredne mere, način i procedura zaštite svedoka i saradnika pravde, kao i organizacija, funkcionisanje, nadležnosti i odnosi među organima nadležnim za predlaganje, određivanje, odobravanje i sprovođenje programa zaštite (član 1).

Zakon obezbeđuje zaštitu i pomoć ugroženim svedocima, izloženim teškoj opasnosti po život, zdravlje, telesnu nepovredivost, slobodu ili imovinu koje proizilaze iz njihovog učešća u krivičnim postupcima vezanim za krivično delo za koji zakon propisuje kaznu od najmanje 4 godine zatvora. Težina krivičnih dela i njihovih počinitelaca mora biti takva da opravdava troškove neophodne za zaštitu jedne ili više osoba (Član 2).

Zakon definiše korišćenje izraza:

- **Svedok pravde:** lice koje u ulozi svedoka pravde ili oštećenog daje izjave ili svedoči o činjenicama i okolnostima koje predstavljaju dokaze u krivičnom postupku, i koje je u situaciji opasnosti, iz razloga ovih izjava i svedočenja.
- **Saradnik pravde:** lice koje je na izdržavanju krivične kazne ili je okrivljeni u krivičnom postupku vezanom za krivična dela počinjena u sprezi, i koje je u opasnosti zbog svoje saradnje sa organima pravosuđa, izjava i svedočenja o činjenicama i okolnostima koje predstavljaju dokaze u istom krivičnom postupku ili u povezanim postupcima.
- **Bliska osoba:** krvni srodnici ili bračni, životni partner ili bliska osoba sa svedokom ili saradnikom pravde.

Lica u programu zaštite se pominju kao **zaštićena lica**.

Direkcija za zaštitu svedoka i saradnika pravde

Direkcija je specijalna centralna struktura policije Republike Albanije, koja se sada nalazi u okviru Odeljenja za međunarodne odnose (ranije je bila nezavisna Direkcija u Odeljenju za istraživanje krivičnih dela u Generalnoj direkciji policije). Direkcija je organ odgovoran za primenu mera zaštite nakon pokretanja programa zaštite. Svoje aktivnosti sprovodi na celoj teritoriji Republike Albanije (član 5).

Direkcija ima sopstveni budžet kao posebnu stavku u budžetu Generalne direkcije policije. Upravljanje neophodnim sredstvima i finansijama za vršenje aktivnosti Direkcije, dokumentovanje troškova i nadzor finansijskih aktivnosti Direkcije sprovode se na način kojim se onemogućava otkrivanje tajnih i operativnih informacija.

Obaveze DZS uređene su članom 6 i glase:

- Priprema i šalje Komisiji na pregled predloge za uključenje u program zaštite koje prosleđuju državni tužilac ili republički specijalni tužilac;
- Vršiti procenu psihičkog i fizičkog stanja lica predloženih za uključenje u program zaštite, kao i sveobuhvatnu procenu situacije i opasnosti, kako bi komisiju izvestila u najvećoj mogućoj meri o adekvatnosti lica za program zaštite;
- Odlučuje o primeni privremenih mera zaštite dok Komisija ne donese konačnu odluku o zahtevu;
- Usvaja mere specijalne i dodatne zaštite koje će se primeniti na lica, odnosno lica primljena u program, nakon dobijanja odluke Komisije za uključenje u program zaštite;
- Priprema i potpisuje sporazum o zaštiti sa zaštićenim licima;
- Sprovodi program zaštite;
- Upravlja bazom podataka koja se odnosi na aktivnosti Direkcije i napredak programa zaštite i preduzima mere obezbeđenja i administriranja u skladu sa neophodnim nivoom poverljivosti informacija, u skladu sa odredbama nadležnog zakona;
- Upravlja sredstvima i finansijama raspodeljenih Direkciji u svrhu vršenja radnji i sprovođenja programa zaštite, uključujući najam objekata neophodnih za tehnički i operativni rad;
- Predlaže i preduzima mere za koordinaciju rada sa drugim institucijama u cilju sprovođenja programa zaštite nad zaštićenim licima;
- Odgovorna je za pitanja saradnje sa međunarodnim strukturama ili drugim državama u oblasti zaštite;
- Priprema periodične izveštaje o sprovedenim aktivnostima i donosi predloge za unapređenje zakonskog okvira i sprovođenje programa zaštite nad zaštićenim licima.

DZS može, kada to smatra neophodnim, a u cilju primene mera zaštite, izdati obrazloženi pisani nalog drugim državnim organima za obezbeđivanje neophodnim informacija, ili za neotkrivanje informacija fizičkim i pravnim licima koja bi imala pravo na dobijanje navedenih informacija, ili da obaveste DZS kada fizička ili pravna lica pokušaju

da dobiju informacije o zaštićenim licima. Radi se o značajnim zakonskim obavezama drugih službi, ali su iste neophodna da bi DZS mogla da zaštiti lica. Promene identiteta, zdravstvenih kartona, međunarodna putovanja itd nalažu saradnju mnogo različitih službi. One od kojih se najčešće zahteva saradnja sa DZS, uključujući i tužioce, sudove i zatvore, imaju konkretna administrativna rešenja za obezbeđivanje uspešne saradnje, što mogu biti interni propisi, jedinstvene tačke kontakta, sporazumi o pruženim uslugama itd.

Tokom sprovođenja programa zaštite Direkcija ima pravo da koristi lažne identitete i da traži od drugih državnih institucija pomoć u njihovom kreiranju:

- za zaštićena lica;
- za zaposlene u Direkciji koji obavljaju konkretna zaduženja u cilju ispunjenja obaveza koje proističu iz ovog zakona.

Komisija

Članom 9 je definisana Komisija za procenu programa zaštite za ugrožene svedoke i saradnike pravde; radi se o organu odgovornom za procenu i odobravanje predloga za:

- Uključivanje u program zaštite;
- Odgovarajuće mere zaštite;
- Prekid programa;
- Zaključenje programa.

Komisija je takođe nadležna da preispita žalbe zaštićenih osoba u pogledu mera koje se primenjuju u slučaju.

Komisijom predsedava zamenik ministra nadležnog Ministarstva, i sastoji se od:

- Sudije koga predlaže visoki savet pravde, u ulozi zamenika predsedavajućeg;
- Tužioca koga predlaže glavni tužilac, u svojstvu člana,
- Službenik sudske policije koga predlaže Direktor direkcije policije, u svojstvu člana;
- Direktora Direkcije, u svojstvu člana.

Visoki savet sudstva, visoko tužilačko veće i direktor direkcije policije postavljaju zamenike koji prisustvuju sastancima Komisije kada se dogodi da su prvoimenovani članovi tih institucija sprečeni da prisustvuju sastancima Komisije.

Članovi Komisije se postavljaju na period od tri godine, i mogu biti ponovo izabrani. Članstvo u Komisiji se prekida pre isteka mandata:

- kada član više ne obavlja funkciju u instituciji koja ga je predložila, odnosno zbog koje je postavljen;
- na zahtev člana, uz obrazložene razloge;
- zbog neopravdanog odsustva na dva uzastopna sastanka komisije;
- zbog kršenja zakona i pravila funkcionisanja komisije.

Odluke su važeće kada ih odobri tri člana prisutna na sastanku.

Procedure za ulazak u program zaštite

Kada primena običnih mera zaštite nije dovoljna i primerena za datog svedoka, odnosno saradnika pravde, pristupa se sprovođenju programa zaštite u skladu sa zakonom ukoliko on dobrovoljno pristane na saradnju sa kancelarijom državnog tužioca i sudom, a u cilju dobijanja utemeljenih podataka putem sveobuhvatnih izjava i/ili svedočenja, datih bez uslovljavanja ili uzdržavanja, koje čine odlučujuće dokaze za razotkrivanje, istragu i sudsko gonjenje krivičnih dela i njihovih izvršilaca.

Program zaštite se sprovodi u slučaju svedoka ili saradnika pravde samo ukoliko se isti nalazi u opasnosti / predstavlja adekvatnu osobu za uključivanje u program / dobrovoljno prihvati da učestvuje u programu, kao i da aktivno učestvuje u njegovom sprovođenju.

Adekvatnost se tiče psihološkog, socijalnog i fizičkog stanja svedoka, odnosno saradnika pravde, koji bi trebalo da budu takvi da stvore poverenje da će se isti pridržavati pravila programa zaštite i da neće ugrožavati sopstveni život i zdravlje, kao i život i zdravlje drugih.

U slučaju maloletnog svedoka, odnosno saradnika pravde, potrebno je izvršiti i procenu posledica uključivanja u program po njegov psihološki razvoj.

Zavisno od okolnosti, u program pored svedoka, odnosno saradnika pravde, mogu biti uključena i povezana lica.

program zaštite nema svrhu unapređenja ekonomske situacije zaštićenog lica. Direkcija, komisija ili bilo koja druga državna institucija ne preuzimaju odgovornost za finansijske obaveze koje zaštićena lica imaju u trenutku uključivanja u program zaštite (član 10).

program zaštite se po pravilu sprovodi na neodređen vremenski period i može da se produži tokom različitih faza krivičnog postupka, kao i nakon njegovog završetka.

Trajanje programa zaštite zavisi od postojanja opasnosti, adekvatnosti zaštićenog lica u vezi sa primenjenim merama specijalne zaštite, kao i od toga da li zaštićeno lice izvršava obaveze uređene sporazumom o zaštiti (član 11).

Procedure za sprovođenje programa

Državni tužilac ili glavni specijalni tužilac imaju pravo da podnesu predlog za uključivanje jednog ili više lica u program zaštite (Član 15). Predlog mora sadržati sledeće informacije:

- Podatke o ličnosti lica koje se predlaže za uključivanje u program zaštite;
- Obrazloženja značaja izjave koju je svedok, odnosno saradnik pravde dao ili može da dâ, kao i razloga zbog kojih slobodno davanje iskaza ne može da se dobije na drugi način;
- Proradne informacije o proceni opasnosti situacije sa kojom se suočava, ili sa kojom se očekuje da će se suočiti, lice predloženo za uključivanje u program zaštite;
- Informacije o finansijskom stanju svedoka; i
- Druge informacije za donošenje odluke u tužilaštvu.

U slučaju saradnika pravde, uz predlog se prilaže i opis uslova saradnje sa pravosudnim organima koji u skladu sa članovima 37/a i 37/b ZKP-a postaje deo sporazuma o zaštiti.

Članom 16 uređeno je da se predlog državnog tužioca ili glavnog specijalnog tužioca za uključenje jednog ili više lica u program zaštite, uz davanje osnovnih informacija, zavodi u DZS. DZS prosleđuje dokumentaciju predsedavajućem komisije najkasnije 24 časa od trenutka zavođenja.

Nakon prijema predloga predsedavajući komisije naloži Direkciji sa izvrši procenu psihofizičkog stanja lica predloženog za uključenje u program zaštite, sveobuhvatnu procenu opasnosti situacije i adekvatnosti lica za program. Što se tiče procene opasnosti situacije, Direkcija može od svedoka, saradnika pravde ili povezanih lica tražiti informacije o svim prethodnim kršenjima zakona, bez obzira da li je došlo do sudske presude ili ne. U slučajevima kada se pojave izjave o krivičnim delima koje je izvršio svedok, saradnik pravde ili povezana lica, Direkcija smesta obaveštava državnog tužioca ili glavnog specijalnog tužioca u cilju ponovnog razmatranja zahteva u tu svrhu.

Članom 17 je uređeno da predsedavajući saziva sastanak komisije u roku od 5 dana nakon što državni tužilac, odnosno glavni specijalni tužilac preda zahtev Direkciji. Sastanak komisije se u naročito hitnim slučajevima saziva odmah.

Komisija donosi odluku najkasnije 10 dana od prvog sastanka a u svakom slučaju najkasnije 15 dana od datuma podnošenja predloga državnog tužioca, odnosno glavnog specijalnog tužioca i prateće dokumentacije DZS-u.

Ova pravila i procedure se takođe odnose na odluke vezane za prekid i zaključenje programa zaštite.

Privremene mere zaštite

U specifičnim i hitnim slučajevima, a na zahtev tužioca u postupku, Direkcija smesta donosi odluku o primeni privremenih mera zaštite. U tu svrhu, Direkcija i zaštićena osoba potpisuju sporazum o privremenoj zaštiti. Glavni tužilac podnosi predlog za uključenje lica u program zaštite u roku od 30 dana od početka primene privremenih mera (Član 18).

Sporazum

U najkraćem mogućem roku, a najkasnije deset dana nakon rešenja o uključenju svedoka u program zaštite, Direkcija priprema sporazum o uključenju u program zaštite (Sporazum o zaštiti) i preduzima mere za diskutovanje o njemu i potpisivanje sa zaštićenim licem (član 19).

Pre potpisivanja sporazuma saradnik pravde je dužan da detaljno informiše Direkciju o vrsti i obimu imovine u svom posedu. Ukoliko je neki deo imovine u posedu saradnika pravde stečen kriminalom, odnosno da predstavlja prihode ili povlastice od imovine stečene kriminalom, odnosno sredstva pomešana sa imovinom stečenom kriminalom, navedeno lice treba da navede tu činjenicu. U slučaju dobijanja ovakve izjave Direkcija smesta obaveštava državnog tužioca, odnosno glavnog specijalnog tužioca.

Direkcija obaveštava Državnog tužioca, odnosno Glavnog specijalnog tužioca o potpisivanju sporazuma o zaštiti. Državnog tužioca, odnosno Glavnog specijalnog tužioca ili tužioca u postupku Direkcija ne obaveštava o sadržaju sporazuma, lokacija na kojoj se nalazi lice i novi identitet navedenog lica, a lokacija i novi identitet lica se ne otkrivaju ni komisiji.

Sporazum o zaštiti nije ugovor o obavezama u smislu značenja definisanog Krivičnim zakonikom. Zaštićeno lice ili njegovi naslednici ne mogu da traže izvršenje sporazuma

pred sudom, niti ostvaruju pravo na nadoknadu ukoliko sporazum nije izvršen ili ukoliko svedok, odnosno saradnik pravde tvrdi da je pretrpeo štetu.

Član 20 zakona detaljno uređuje sadržaj sporazuma. U sporazum o zaštiti je obavezno uneti sledeće:

- Obaveze zaštićenih lica;
- Specijalne i dodatne mere koje će Direkcija preduzeti kako bi zaštićenom licu omogućila adekvatnu zaštitu u skladu sa nivoom opasnosti i okolnostima;
- Sve okolnosti u slučaju kojih se program zaštite menja i prekida;
- Dobrovoljnost zaštićenog lica u prihvatanju sporazuma; i
- Uslove saradnje sa organima pravosuđa, u slučaju saradnika pravde. Sporazum o zaštiti takođe omogućava detaljnije uređenje ispunjenja sledećih uslova i obaveza zaštićenog lica:
- Da prihvata uslove i smernice utvrđene programom zaštite i da aktivno saraduje u njihovoj primeni;
- Da uzima u obzir prirodu poverljivih informacija i da ni pod kojim okolnostima ne otkriva podatke o programu zaštite i drugih podataka u vezi s njim, upozorenje o krivičnoj odgovornosti u slučaju kršenja obaveze tajnosti u vezi sa programom zaštite, čak i nakon njegovog završetka;
- Da izbegava svako činjenje ili nečinjenje koje bi moglo da ugrozi sprovođenje programa zaštite ili koje bi moglo za rezultat da ima ponovljenu situaciju opasnosti po zaštićeno lice;
- Da smesta obavesti Direkciju na njen zahtev o svim događajima, promenama životnih okolnosti ili ličnim radnjama, kao i o kontaktima i odnosima sa trećim stranama koji bi mogli da ugroze sprovođenje i garancije koje nudi program zaštite;
- Da u svoj objekat prihvati, ukoliko je neophodno za potrebe zaštite ili potrebe krivičnog postupka, bez konkretne odluke suda, upotrebu tehničkih sredstava za audiovizuelno snimanje, nadzor i čuvanje;
- Druge obaveze koje Direkcija smatra nužnim, u zavisnosti od prirode i okolnosti konkretnog predmeta;
- Obaveze za roditelja, odnosno staralaca, u slučaju da je zaštićeno lice maloletnik ili ukoliko mu je poslovna sposobnost ograničena ili ukinuta.

Mere zaštite svedoka

Mere zaštite za zaštićene osobe, koje se nalaze u članu 12 zakona, su:

- Promena identiteta;
- Promena boravišta;
- Izdavanje lažnih dokumenata;
- Privremena zaštita identiteta, podataka i dokumentacije;
- Davanje iskaza pod drugim identitetom i upotreba specijalnih sredstava za izmenu lica i glasa;

- Fizička i tehnička zaštita u mestu gde zaštićeno lice boravi, kao i tokom njegovog kretanja;
- Socijalna rehabilitacija;
- Pružanje finansijske pomoći;
- Stručna prekvalifikacija;
- Davanje saveta i specijalističke pravne pomoći;
- Bilo koja druga mera procenjena i odobrena kao neophodna u skladu sa zakonom.

Jedna ili više mera mogu biti primenjene istovremeno.

Zaštićeno lice ima pravo žalbe pred komisijom i pravo da traži da se izmeni ili dopuni mera koju je Direkcija odabrala za njegovu zaštitu, uz obrazloženje. Vremenski period za ulaganje žalbe je pet dana od dana nakon obaveštenja o rešenju Direkcije. Žalba ne odlaže primenu odabrane mere. Rešenje komisije je konačno.

Vanredne mere zaštite

Državna policija, pritvorske ustanove ili ustanove za izvršenje krivičnih sankcija mogu naložiti i sprovesti vanredne mere zaštite. Nadležni tužilac je informisan o ovim merama najkasnije 24 časa nakon njihovog uvođenja. Uz pristanak postupajućeg tužioca, vanredne mere se mogu produžiti dok opasnost ne prođe ili dok Komisija ne donese odluku o njima (Član 22).

Prekid ili zaključenje programa

Komisija može prekinuti program zaštite prema članu 23 u sledećim slučajevima:

- Ukoliko se tokom istrage i suđenja po krivičnom postupku dokaže da je svedok ili saradnik pravde dao lažnu izjavu ili iskaz ili iz bilo kog razloga odbija da da izjavu, odnosno iskaz zbog kog mu je omogućeno uključivanje u program;
- Ukoliko zaštićeno lice izvrši krivično delo s umišljajem;
- Ukoliko se nakon početka sprovođenja programa zaštite dobiju razložni i utemeljeni podaci o uključenosti zaštićenog lica u kriminalne aktivnosti koje nije prethodno prijavio;
- Ukoliko svedok, saradnik pravde ili druga zaštićena lica ne poštuju obaveze navedene u sporazumu o zaštiti, odnosno uslove saradnje sa organima pravosuđa; ili
- Ukoliko državni organ druge države zatraži prekid programa zaštite.

Program se zaključuje prema članu 24 u sledećim slučajevima:

- Ukoliko se oceni da više ne postoji situacija opasnosti koja je predstavljala motivaciju za sprovođenje programa zaštite;
- Smrću zaštićenog lica; ili
- Na pismeni zahtev zaštićenog lica ili zakonskog zastupnika.

Nakon zaključenja programa zaštite zaštićeno lice može da bira da li će da zadrži novi identitet (ukoliko mu je dodeljen novi identitet) ili će vratiti svoj stvarni identitet.

Izdavanje obaveštenja o prekidu ili zaključenju programa obavezno je prema članu 25. Direkcija smesta obaveštava državnog tužioca, odnosno glavnog specijalnog tužioca.

Međunarodna saradnja

Međunarodna saradnja vrši se na osnovu prava i obaveza koje proističu iz međunarodnih sporazuma kojima je Republika Albanija pristupila, odnosno na osnovu sporazuma za konkretne predmete, koje rukovodilac DZS sklapa sa sličnim pravnim licima u drugim zemljama. DZS ima ovlašćenja da pregovara o međunarodnoj saradnji u ovoj oblasti.

Sporazumima o konkretnim programima zaštite može se obezbediti uzajamno sprovođenje programa zaštite, uključujući promenu boravišta i relokaciju zaštićene osobe na teritorijama zemalja potpisnica.

Sporazumi o konkretnim predmetima smatraju se poverljivim informacijama, te se u ovom slučaju opšte pravilo o objavljivanju međunarodnih sporazuma ne primenjuje.

Saradnja uglavnom teče preko struktura Europolu ili putem uzajamnog sporazuma o kom se pregovara direktno.

Zaštita podataka

Zaštita podataka je ključna funkcija u zaštiti svedoka jer „curenje” informacija može da ima veoma teške posledice. Zakon propisuje da je sva dokumentacija u vezi sa programima zaštite svedoka poverljivog tipa, bez obzira na mesto na kom se čuva (član 14).

DZS mora da čuva sve informacije o zaštiti svedoka na bezbednom.

2. Bosna i Hercegovina

2.1 Zakon o zaštiti svedoka

U Bosni i Hercegovini, na državnom nivou vanprocesne mere uređene su Zakonom o programu zaštite svedoka (Službeni list br. 36/14).

Zakon sprovodi Odeljenje za zaštitu svedoka Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA). Državni zakon se ne primenjuje na entitetskom nivou, pa se programi za zaštitu svedoka ne mogu primenjivati u krivičnim postupcima pred entitetskim sudovima.

Cilj zakona je uspešna zaštita svedoka pre, tokom i nakon krivičnog postupka, kako bi im se omogućilo slobodno i otvoreno svedočenje u krivičnim postupcima pred Sudom BiH (član 1).

Ovaj zakon pruža zaštitu i podršku svedocima kada se dokazuje neko od sledećih krivičnih dela:

- protiv integriteta Bosne i Hercegovine;
- protiv čovečnosti i vrednosti zaštićenih međunarodnim pravom;
- terorizma;
- koja su izvršena na organizovan način (organizovanog kriminala);
- za koja se po zakonu može izreći kazna zatvora u trajanju od pet godina ili teža kazna

U smislu ovog zakona, svedok je lice bez čijeg svedočenja nema izgleda da se u krivičnom postupku istraže i utvrde činjenice ili utvrdi boravište osumnjičenog lica, ili bez čijeg svedočenja bi to bilo znatno otežano.

Bliske osobe kao što su članovi porodice i druge osobe u bliskoj vezi sa svedokom takođe mogu biti zaštićene.

Svedoku se može osigurati zaštita uz njegov pristanak, ako se on ili član njegove porodice suočava sa opasnošću zbog svoje namere da svedoči, te ako je podoban za uključivanje u program zaštite. Svedoku se, takođe može osigurati zaštita u skladu sa odredbama ovog zakona ako je opasnost posledica činjenice da je to lice svedočilo u toku postupka.

Odeljenje za zaštitu svedoka

Odeljenje za zaštitu svedoka (OZS) je nezavisna specijalizovana organizaciona jedinica u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu BiH koja pruža zaštitu svedocima i članovima njihovih porodica (član 7).

Odeljenje za zaštitu svedoka organizuje i sprovodi program zaštite svedoka, hitne mere zaštite, i stupa u međunarodne sporazume koje i primenjuje.

Sva administrativna tela i državne institucija Bosne i Hercegovine, entiteta i Distrikta Brčko obavezna su da pruže pomoć Odeljenju i da na zahtev odeljenja vrše radnje iz svoje nadležnosti koje su neophodne u cilju zaštite svedoka. To su značajne zakonske obaveze drugim organima i službama ali su od suštinske važnosti da bi OZS zaštitilo svedoke. Promene identiteta, zdravstvenih kartona, evidencije socijalnih službi, penzijsko-invalidskog osiguranja, puteva u inostranstvo itd nalažu saradnju mnogih različitih inostranstvo itd. potrebna je saradnja mnogih različitih organizacija i službi. One od kojih se najčešće traži da sarađuju sa JZ, u šta spadaju tužilaštvo, sudovi i kazneno-popravni zavodi, imaju posebne upravne sporazume kojima se obezbeđuje uspešna saradnja. Navedeni sporazumi mogu biti u obliku jedinstvenih tački kontakta, sporazuma o nivou pružanja usluga itd.

Zbog toga se OZS povezuje sa drugim telima. Odluke odeljenja koje bi mogle da utiču na meru pritvora, izvršenje krivičnih sankcija ili bilo koju drugu meru koja sa sobom povlači lišavanje slobode mogu se doneti uz prethodnu konsultaciju sa rukovodiocem institucije. Odeljenje izvršava zadatke u vezi sa programima zaštite svedoka, podstiče saradnju i razmenu informacija sa izvršnim, pravosudnim i drugim organima Bosne i Hercegovine, kao i sa stranim državama i međunarodnim organizacijama odgovornim za zaštitu svedoka.

Odeljenje može prikriti pravi identitet svojih zaposlenih, kao i vlasništvo nad sredstvima koje koristi u obavljanju dužnosti u vezi sa zaštitom svedoka.

Komisija

Komisija je odgovorna za donošenje odluke o primeni, prekidu, produžetku i okončanju programa zaštite svedoka.

Komisija se sastoji od:

- Sudije krivičnog veća Suda BiH, u svojstvu predsedavajućeg
- Tužioca Tužilaštva BiH, i
- Načelnika Odeljenja za zaštitu svedoka.

Članovi komisije imenuju se na period od pet godina, uz mogućnost ponovnog imenovanja.

Komisija je nezavisna i donosi odluke na sednicama jednoglasno.

U skladu sa članom 5 članstvo u komisiji prestaje:

- Istekom mandata na koji je član imenovan;
- na lični zahtev člana;
- ako članu prestane funkcija ili radni odnos koji je bio osnov za njegovo imenovanje u Komisiju;
- zbog odavanja tajnog podatka u vezi s radom Komisije ili gubitka dozvole za pristup tajnim podacima;
- ako se u svom radu ne pridržava propisa koji se odnose na primenu programa;
- zbog trajne sprečenosti da obavlja posao.

Rad i dokumenta komisije smatraju se poverljivim i zaštićenim.

Komisija je zadužena za donošenje:

- Odluke o primeni programa za zaštitu svedoka;
- Odluke o prekidu programa za zaštitu svedoka;
- Odluke o produžetku programa za zaštitu svedoka;
- Odluke o završetku programa za zaštitu svedoka;
- Odluke o primeni mera zaštite i davanja saglasnosti na sporazum o primeni programa za zaštitu svedoka.

Postupak za razmatranje uključenja u program

Glavni tužilac BiH ili predsednik suda BiH podnosi obrazložen zahtev Komisiji.

Inicijativu za podnošenje zahteva za primenu programa mogu dati: nadležni sudija koji postupa u predmetu, rukovodilac kazneno-popravne institucije, ovlašćeni branilac, tužilac, policijsko odeljenje zaduženo za istragu i svedok ili bliska osoba. Glavni tužilac ili predsednik suda će u roku od pet dana od dana prijema zahteva odlučiti o podnetom zahtevu, te Komisiji uputiti zahtev za uključivanje svedoka u program.

Zahtev za primenu programa mora sadržati:

- Detaljne podatke o svedoku i bliskim osobama za koja se predlaže primena programa;

- Opis i naziv krivičnog dela i procenu postojećih dokaza;
- Opis okolnosti koje ukazuju da postoji stvarna i ozbiljna opasnost za lica za koja se predlaže primena programa;
- Druge podatke koji su značajni za primenu programa.

Predsednik Komisije dužan je odmah po prijemu zahteva od glavnog tužioca ili predsednika suda BiH, a najkasnije u roku od pet dana, sazvati sednicu Komisije.

Komisija odlučuje o zahtevu najkasnije u roku od 20 dana od dana podnošenja zahteva ili dopunjenog zahteva i o svojoj odluci odmah obaveštava glavnog tužioca ili predsednika suda BiH i Odeljenje za zaštitu svedoka.

Pre odluke o uključivanju u program za zaštitu svedoka Komisija je obavezna da konsultuje OZS i zatražiti procenu opasnosti koja pretili svedoku i/ili bliskim licima, psihološku procenu i procenu zdravstvenog stanja. Procena takođe sadrži i predložene mere zaštite i njihovo trajanje, te generalne troškove neophodne za sprovođenje mera zaštite.

Hitne mere

Prema članu 14, ako glavni tužilac ili predsednik Suda BiH, po prijemu zahteva za uključivanje u program proceni da život, zdravlje ili fizički integritet, sloboda ili imovina svedoka, odnosno njemu bliskog lica, mogu *odmah* biti izloženi stvarnoj i ozbiljnoj opasnosti koja se ne može otkloniti odgovarajućim merama zaštite koju policija pruža građanima, podneće zahtev Odeljenju za zaštitu svedoka da primeni hitne mere.

Mera fizičke i tehničke zaštite lica i imovine, mera premeštanja, mera prikriivanja identiteta i podataka o vlasništvu i mera promene identiteta mogu se sprovoditi kao hitne mere.

Odluku o vrsti i primeni hitnih mera donosi načelnik u roku od 24 sata od prijema zahteva. Pre primene hitnih mera, načelnik Odeljenja će pribaviti pismenu saglasnost svedoka, odnosno bliskog lica.

Hitne mere primenjuju se do potpisivanja sporazuma o uključivanju u program zaštite svedoka, a u slučaju da Komisija odbije zahtev za uključivanje u program, hitne mere će biti ukinute.

Sporazum

Kada Komisija donese odluku o uključivanju osobe u program zaštite, OZS sklapa sporazum o primeni programa za zaštitu svedoka.

U skladu sa Članom 9. ovog zakona, sadržaj sporazuma uključuje sledeće:

- Nazive sporazumnih strana;
- Izjavu svedoka, odnosno bliskog lica o dobrovoljnom uključivanju u program zaštite;
- Izjavu da su podaci dati u upitniku o ličnim podacima, imovinskim prilikama i obavezama i drugim podacima (u daljem tekstu: Upitnik) istiniti i da u slučaju davanja neistinitih podataka program može biti prekinut;

- Izjavu da je lice uključeno u program upoznato sa sadržajem sporazuma i da shvata njegov sadržaj;
- Obaveze sporazumnih strana;
- Vreme trajanja programa;
- Klauzulu da je sporazum sačinjen u jednom primerku i da se čuva u Odeljenju;
- Ostale podatke značajne za primenu programa;
- Potpise sporazumnih strana i datum zaključenja sporazuma; i
- Klauzulu da obaveze proizišle iz sporazuma ne mogu biti predmet građanskog ili drugog sudskog spora.

Pre potpisivanja Sporazuma, svedok ili blisko lice popunjava upitnik. Komisija daje saglasnost na tekst sporazuma pre zaključivanja. Primena programa za zaštitu svedoka započinje datumom zaključenja Sporazuma.

Mere zaštite

Mere kojima se osigurava zaštita svedoka, odnosno bliskih lica su (član 10):

- Mera fizičke i tehničke zaštite lica i imovine;
- Mera premeštanja;
- Mera prikrivanja identiteta i podataka o vlasništvu;
- Mera promene identiteta.

Jedna ili više mera zaštite može se primeniti istovremeno, a sprovodiće ih Odeljenje.

Mera fizičke i tehničke zaštite lica i imovine sastoji se u sprečavanju ugrožavanja života, zdravlja, telesnog integriteta, imovinske slobode svedoka, odnosno bliskih lica, primenom fizičkih i tehničkih mera.

Mera premeštanja svedoka, odnosno bliskog lica, sastoji se od privremenog ili stalnog preseljenja iz njegovog mesta stanovanja u drugo mesto unutar Bosne i Hercegovine ili u inostranstvo.

U meru prikrivanja identiteta svedoka i bliskih lica, kao i prikrivanja podataka o vlasništvu spada i izrada i upotreba ličnih isprava i dokumenata o imovini svedoka, odnosno bliskih lica, u kojima su prvobitni podaci privremeno izmenjeni. Mera promene identiteta sastoji se u delimičnoj ili kompletnoj izmeni ličnih podataka svedoka, odnosno bliskih lica; ova mera uključuje i promene fizičkih karakteristika zaštićenog svedoka.

Načelnik Odeljenja za zaštitu svedoka nezavisno odlučuje o vrsti i vremenskom trajanju mere fizičke i tehničke zaštite lica i imovine. Ukoliko je svedok u pritvoru ili na izvršenju krivičnih sankcija, ova mera zaštite se sprovodi u saradnji sa upravom kazneno-popravnog zavoda, odnosno sistema zatvora.

Ukoliko Načelnik Odeljenja za zaštitu svedoka smatra da je neophodno primeniti bilo koju drugu zaštitnu meru, upućuje zahtev Komisiji za odobrenje i primenu navedenih mera. Komisija donosi odluku po tom zahtevu u roku od sedam dana.

Tokom primene mera zaštite OZS svedoku, odnosno bliskom licu obezbeđuje neophodne ekonomsku, pravn, lekarsku, psihološku i socijalnu pomoć do trenutka

osamostaljenja. Visina iznosa pomoći ne prelazi iznos potreban za pokrivanje životnih troškova i inkluziju u novu društvenu sredinu.

Prestanak i prekid programa

Članom 18 uređuje se kraj programa zaštite.

Program prestaje:

- istekom vremena primene programa predviđenog sporazumom;
- smrću lica uključenog u program;
- ako više ne postoje valjani razlozi za primenu programa.

Program se prekida:

- ako se lice uključeno u program odrekne programa;
- ako lice uključeno u program ne ispuni obaveze predviđene sporazumom;
- ako tokom primene programa bude pokrenut krivični postupak protiv lica uključenog u program za krivično djelo koje dovodi u pitanje opravdanost primene programa i
- ako lice uključeno u program navede neistinite podatke u upitniku ili podnese neistinite informacije Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, Sudu BiH ili Odeljenju.

Komisija donosi odluku o prestanku i prekidu primene programa na predlog načelnika Odeljenja, glavnog tužioca, predsednika Suda BiH ili svedoka, odnosno bliskog lica.

Međunarodna saradnja

Član 23 i članom 7, stavovi 4 i 5, uređuje se međunarodna saradnja u oblasti zaštite svedoka. Međunarodna saradnja u oblasti sprovođenja programa zaštite odobrava se na osnovu međunarodnih sporazuma, bilateralnih i multilateralnih sporazuma, kao i na osnovu reciprociteta. Odeljenje za zaštitu svedoka:

- podnosi molbu drugoj državi za prihvatanje svedoka, odnosno bliskih lica, te primenu mera predviđenih ovim zakonom; ;
- postupa po molbi druge države za prihvatanje zaštićenog lica i primenu mera zaštite u Bosni i Hercegovini.

Odeljenje donosi rešenja i sprovodi mere koje se određuju prema stranim svedocima u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravima i obavezama stečenim kroz multilateralne i bilateralne sporazume.

U skladu sa pravima i obavezama stečenim kroz multilateralne i bilateralne sporazume zaključenih između Bosne i Hercegovine i drugih država, Jedinica može da stupa u operativne sporazume i protokole sa upravnim organima i institucijama drugih država, nadležnim za sprovođenje sporazuma o programu zaštite svedoka. Saradnja uglavnom teče preko struktura Europol ili putem uzajamnih sporazuma o kojima se pregovara direktno među Ministarstvima unutrašnjih poslova.

Zaštita podataka

Zaštita podataka je ključna funkcija u zaštiti svedoka jer „curenje” informacija može da ima veoma teške posledice.

U članu 15 navodi se da OZS obrađuje podatke o ličnosti koji se odnose na svedoka i blisko lice, te vodi evidenciju ličnih i drugih podataka za čiju je obradu ovlašten ovim zakonom.

Odluke i mere donesene u cilju zaštite svedoka dokumentuju se i čuvaj u OZS. Spise, koji su poverljive prirode i koji nisu deo istražnog spisa, čuva Odeljenje. Na zahtjev Tužilaštva Bosne i Hercegovine, odnosno Suda BiH, navedeni spisi mogu se dati na uvid.

U članu 16 navodi se da se Informacije o licu koje obavlja službene dužnosti, a u vezi s mjerama za zaštitu svjedoka, smatraju tajnim podacima.

Lice ili javna služba uključena u zaštitu svjedoka ne smije bez ovlaštenja otkriti bilo kakve informacije u vezi s nekim svjedokom ili bliskim licem; ili otkriti bilo kakve informacije u vezi s bilo kojom zaštitnom mjerom koja može biti poznata, uključujući i period nakon obustave zaštite svjedoka kao i nakon raskida njegovog ugovora o zaposlenju. Prenos i razmena podataka između organa i institucija mora biti bezbedna i ne sme ostavljati nikakvih posledica po zaštitu svedoka.

Organi i institucije bez odgađanja obavještavaju Odeljenje o svakom zahtevu za otkrivanje zaštićenih podataka ili informacija koje oni naznače.

S ciljem zaštite života, zdravlja, slobode i imovine zaštićenog svjedoka, svi podaci i informacije o licima uključenim u program, kao i podaci i informacije o osoblju i aktivnostima Odeljenja su poverljivi.

2.2 Zakon o suzbijanju korupcije i organizovanog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine

Iako na entitetskom nivou ne postoje zakoni o programima zaštite svedoka, postoje određene mere zaštite u nekim zakonima; na primer, u Zakonu u suzbijanju korupcije i organizovanog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Prema članu 12 posebni zamenik glavnog federalnog tužioca može od glavnog federalnog tužioca zahtijevati da se određenoj osobi dodijeli status „saradnika pravosuđa”.

U svojstvu saradnika pravosuđa se može saslušati kao svedok osoba koja je postala pripadnik grupe za organizovani kriminal:

- protiv koje je podnesen službeni izvještaj, donesena naredba o pokretanju istrage ili se vodi krivični postupak za krivična dela učinjena u okvirima grupe za organizovani kriminal; i
- ako je iskaz te osobe važan za otkrivanje i dokazivanje krivičnih dela učinjenih u okvirima grupe za organizovani kriminal ili njihovih učinilaca, odnosno za sprečavanje krivičnih dela grupe za organizovani kriminal.

Glavni federalni tužilac će u odluci kojom se dodeljuje status saradnika pravosuđa navesti da saradnik pravosuđa neće biti krivično gonjen najkasnije do pravosnažnog okončanja krivičnog postupka protiv pripadnika grupe za organizovani kriminal. Glavni

federalni tužilac može u odluci o davanju statusa saradnika pravosuđa navesti da će eventualna šteta osobama koju je saradnik pravosuđa prouzrokovao svojim krivičnim djelima biti nadoknađena iz sredstava prikupljenih primjenom posebnog propisa koji uređuje oduzimanje nezakonito stečene imovine u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Članom 13 uređuju se povlastice za saradnike pravosuđa. Ukoliko je saradnik pravosuđa već pravosnažno osuđen i nalazi se na izdržavanju kazne, glavni federalni tužilac može Komisiji za uvjetni otpust osuđenih osoba predložiti donošenje odluke o uslovnom otpustu i pre isteka roka, ali taj rok ne može biti manji od jedne petine izrečene kazne. Posebni zamjenik glavnog federalnog tužioca može Federalnom ministarstvu pravde podneti inicijativu za predlog za pomilovanje osobe kojoj je dodeljen status saradnika pravosuđa ili može Federalnom ministarstvu pravde podneti zahtjev za premeštaj osuđenog lica u drugi kazneno-popravni zavod.

Saradnik pravosuđa može biti uslovno oslobođen, pomilovan ili premešten u drugu kazneno-popravnu ustanovu tek nakon što na glavnom pretresu da iskaz u svojstvu svedoka saradnika pravosuđa.

Članom 15 se utvrđuju ograničenja za status saradnika pravosuđa ukoliko je lice osumnjičeno ili optuženo prema zakonima FBiH da je učinila jedno ili više krivičnih djela ubistva, terorizma, uzimanja talaca, silovanja, polnog odnosa sa maloletnim licem, odnosno da je organizovalo organizovanu kriminalnu grupu.

Članom 17 utvrđuju se procesne mere zaštite. Tokom glavnog pretresa pred Posebnim odeljenjem suda kada se kao svjedok ispituje saradnik pravosuđa može se isključiti javnost ili se mogu primijeniti mere audiovizuelne zaštite identiteta saradnika pravosuđa ili druge mere zaštite prema Zakonu o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka.

Status saradnika pravosuđa se ukida ukoliko saradnik ne saraduje sa nadležnim organima.

3. KOSOVO*

3.1 Zakon o zaštiti svedoka

Vanprocesne mere zaštite su na Kosovu utvrđene Zakonom o zaštiti svedoka iz 2011. godine čiji je cilj zaštita svedoka i saradnika pravde u krivičnim postupcima za određena krivična dela. Mere zaštite mogu se sprovoditi pre, tokom i nakon krivičnog postupka.

Krivična dela su utvrđena u članu 4:

- krivična dela protiv Kosova, njegovih građana i stanovnika;
- krivična dela protiv međunarodnog prava;
- krivična dela protiv privrede;

---

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji nezavisnosti Kosova.

- krivična dela protiv službenog položaja;
- krivična dela, za koja je zakonom predviđena kazna zatvora od pet (5) ili više godina.

Mere zaštite se primenjuju ako:

- Postoji ozbiljna opasnosti po lice i njemu bliska lica; i
- Lice prihvata tesnu saradnju sa sudovima ili istražnim organima.

Zaštićeno lice je definisano u članu 3 kao:

- lice za koje se primenjuju zaštitne mere i koji u svojstvu svedoka ili oštećenog lica, daje obaveštenja ili svedoči o činjenicama i okolnostima, koji čine objekt relevantnog dokaza u krivičnoj proceduri, za krivična dela predviđena u stavu 1. član 4 ovog zakona i zbog ovih informacija ili svedočenja, nalazi se u situaciji ozbiljne opasnosti, ili
- lice koje je izuzeto od izdržavanja krivičnih sankcija ili je optuženi u krivičnom postupku, prema kojem se primenjuju posebne mere zaštite, i koje zbog saradnje, informacija i datih izjava tokom krivičnog postupka se nalazi u situaciji ozbiljne opasnosti - saradnik pravde.

Direkcija za zaštitu svedoka

Direkcija za zaštitu svedoka (DZS) je specijalizovana jedinica sa odgovornošću za primenu mera zaštite svedoka i nalazi se pod direktnom kontrolom Generalnog direktora policije Kosova (član 17).

Direkcija ima sledeće nadležnosti:

- pružanje pravnih mišljenja i procena koje zahteva Komisija;
- realizovanje Programa;
- primena hitnih mera;
- sklapanje i sprovođenje sporazuma o zaštiti sa licima uključenim u program;
- čuvanje originalnih dokumenata i podataka zaštićenih lica;
- pružanje administrativne podrške koju zahteva Komisija;
- saradnja sa nadležnim organima za zaštitu svedoka u stranim zemljama;
- upravljanje finansijskim sredstvima izdvojenim za primenu programa;
- stalno stručno usavršavanje, obrazovanje i obuke službenika Direkcije; i
- izrada standardnih operativnih procedura za realizaciju funkcija Direkcije.

Među ostalim nadležnostima, Direkcija je odgovorna za sprovođenje programa, kao i za odlučivanje o primeni hitnih mera dok Komisija ne donese odluku.

Direkcija raspolaže sa posebnim finansijskim fondom kojim upravlja direktor direkcije za zaštitu svedoka, na osnovu posebnog uputstva koje odobravaju Ministar unutrašnjih poslova i Ministar finansija.

Službenici Direkcije mogu da koriste prikrivene identitete, a DZS može da prikrije vlasništvo nad sredstvima korišćenim u toku zaštite.

Sastav i struktura Direkcije nisu definisani zakonom. Trenutno je kadrovski popunjena službenicima MUP regrutovanim i selektovanim na osnovu odredaba Zakona o policiji.

Prema članu 19, Državni organi, organizacije i druge institucije se obavezuju da pruže sigurnu i tajnu podršku na način koji zahteva Direkcija. Radi se o značajnim zakonskim obrada drugih službi, ali su ista neophodna da bi DZS mogla da zaštiti lica. Promene identiteta, zdravstvenih kartona, međunarodna putovanja itd nalažu saradnju mnogo različitih službi. One od kojih se najčešće zahteva saradnja sa DZS, uključujući i tužioce, sudove i zatvore, imaju konkretna administrativna rešenja za obezbeđivanje uspešne saradnje, što mogu biti interni propisi, jedinstvene tačke kontakta, sporazumi o pruženim uslugama itd.

Under Član19 Government authorities, organizations and other institutions are obliged to offer secure and confidential support in the manner required from the Directorate.

Komisija za zaštitu svedoka

Komisija se sastoji od tri člana (član 15):

- Državni tužilac,
- Rukovodilac kancelarije za istragu u Policiji Kosova
- Direktor direkcije za zaštitu svedoka.

Svaki član komisije ima svog zamenika, koji ga zamenjuje u slučaju potrebe. Predsednik komisije je Državni Tužilac. Odluke se donose većinom glasova članova komisije.

Dužnost komisije je da odlučuje o:

- uključivanju ugroženih lica u program;
- produženju boravka u programu; i
- okončanju programa.

Rad i svi dokumenti komisije su službena tajna.

Članom 31 utvrđeno je specifično krivično delo za zaštitu komisije i direkcije. U zakonu stoji da svako ko prevari ili stavi u zabludu komisiju i direkciju pružanjem neistinitih dokaza i činjenica radi dobijanja zaštitne mere, kažnjava se u skladu sa odredbama Krivičnog zakona Kosova.

Procedura za uključenje u program zaštite

Članom 20 uređeno je da je državni tužilac ovlašćeno lice za podnošenje zahteva za uključenje u program zaštite svedoka. Zahtev za podnošenje može podneti:

- Nadležni državni tužilac;
- Postupajući sudija; ili
- Lice u ozbiljnoj opasnosti.

Zahtev mora sadržati sledeće informacije:

- podatke o licu za koje se predlaže primena programa treba da sadrži: ime, ime oca, prezime, devojačko prezime ako ima drugo prezime, lični broj, prebivalište, datum i mesto rođenja, bračno stanje, zanimanje, imovinsko stanje, kao i sve informacije u vezi sa krivičnom prošlošću;
- opis krivičnog dela i ocena postojećih dokaza ;
- značaj i procena bilo kojeg izvora o iskazu ili informaciji lica za koje se predlaže primena programa, i povezanost takvog iskaza sa jednim konkretnim slučajem u krivičnom postupku;
- opis i procena opasnosti po lice za koje se predlaže uključivanje u program ili njegovog bliskog lica;
- zahtev za primenu hitnih mera, ako je potrebno, i
- druge potrebne informacije.

Glavni državni tužilac u roku od dvadeset četiri sata nakon prijema zahteva, uputiće sve primljene informacije direkciji, kako bi se omogućilo pripremanje mišljenja i ocene stepena opasnosti po lice predloženo za uključivanje u program. Direkcija priprema i dostavlja svoje mišljene Glavnom državnom tužiocu u roku od trideset dana od dana prijema informacije (član 20).

Državni tužilac u roku od tri dana od prijema osnovnog mišljenja i procene od strane Direkcije, koja obuhvata:

- procenu opasnosti;
- predlog odgovarajućih mera zaštite;
- trajanje predloženih mera;
- lekarsku i psihološku procenu lica;
- procenu očekivanih troškova;
- popunjen primerak upitnika,

Podnosti pismeni predlog Komisiji za uključivanje u program (član 21). Komisija odlučuje o uključivanju u program u roku od petnaest dana nakon prijema pisanog predloga (član 23).

Odluka komisije se zasniva na sledećim kriterijumima (član 22):

- značaj informacije koja je prihvatljiva kao dokaz na sudskoj raspravi koja se ne može obezbediti od nijednog alternativnog izvora. Zahtev za uključivanje u program treba da sadrži informacije da lice koje je predloženo za uključivanje u program u vezi sa krivičnim delima, izvršiocima krivičnih dela kao i podatke i ostale važne informacije koje su neophodne i važne za gonjenje krivičnog dela;
- ozbiljnost opasnosti;
- spremnost lica koje je predloženo za uključivanje u program na saradnju sa istražnim i pravosudnim organima tokom primene programa; i
- podobnost lica predloženog za uključivanje u program, da postupa u skladu sa programom i stvaranja uverenja da premeštaj svedoka neće uzrokovati opasnost po život ili zdravlje drugih lica.

DZS sklapa pismeni sporazum sa zaštićenim licem ukoliko Komisija odluči da lice treba uključiti u program.

Privremene hitne mere

Član 24 propisuje odredbe za hitne mere.

U specifičnim i hitnim slučajevima, nakon zahteva nadležnog tužioca i sudije, direktor Direkcije može doneti odluku o implementaciji programa hitnih mera zaštite u roku od dvadeset četiri časa. Kada se to uradi potrebno je sklopiti sporazum o privremenim merama zaštite između Direkcije i zaštićenog lica (osim u slučaju da lice nije sposobno da dâ pristanak).

Hitne mere se potom šalju Komisiji na odobrenje, koja je obavezna da donese odluku u roku od trideset dana od datuma početka primene programa hitnih mera zaštite da bi se potom zaštićeno lice moglo uključiti u program zaštite svedoka. Hitne mere traju do odluke Komisije.

Samo neke mere zaštite se mogu sprovesti kao hitne mere, i to:

- fizička zaštita zaštićenog lica;
- privremeni premeštaj zaštićenog lica na sigurnu lokaciju;
- posebni postupci za pristup podacima i dokumentima u vezi sa zaštićenim licem, kancelarijama za izdavanje isprava i drugim bazama obaveštajnih podataka;
- poseban režim za zaštićeno lice u pritvoru u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija.

Nakon donošenja odluke o primeni hitnih mera, Direktor Direkcije zahteva saglasnost lica prema kojem se primenjuju hitne mere da se podvrgne lekarskoj i psihološkoj proceni i da popuni upitnik o ličnim podacima, imovinskim prilikama, njegovoj krivičnoj prošlosti, obavezama i drugim informacijama.

Sporazum

Članom 26 propisane su odredbe u vezi sa sporazumom između DZS i zaštićenog lica; sporazumom se obezbeđuje potpuna obaveštenost i pristanak zaštićenog lica i utvrđuju se obaveze i odgovornosti Direkcije.

Pored opštih podataka, sporazum o zaštiti sadrži:

A: obaveze zaštićenog lica uključenog u program, i to:

- da dâ iskaz u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku, kao i da jasno, iskreno, precizno i potpuno odgovarati istražnim i pravosudnim organima na postavljena pitanja u postupku i davati činjenične izjave koje služe razvoju postupka;
- da se pridržava uputstava i podataka Direkcije za zaštitu svedoka i aktivno učestvuje u sprovođenju programa;
- da ne izvrši krivično delo;
- da postigne sporazum o nadzoru i tehičkom snimanju sredstvima za komunikaciju, snimanje boravka kao i njegovo tajno praćenje bez posebne

odluke suda, obezbeđujući saglasnost zaštićenog lica da se složi sa ograničenjima njegovih prava i sloboda u cilju zaštite, nakon odobrenja Direkcije;

- telefoni i druge elektronske komunikacije da se koriste samo uz saglasnost Direkcije za zaštitu svedoka;
- da preduzme sve potrebne radnje za postizanje ekonomske nezavisnosti do isteka sporazuma o zaštiti;
- da dâ saglasnost za vršenje svih radnji koje nisu štetne po njegovo zdravlje;
- da navede sve svoje račune, pravne poslove, finansijske i druge obaveze;
- da bez odlaganja obavesti Direkciju o svim promenama okolnosti koje mogu uticati na sprovođenje programa;
- da ne daje intervju za medije i da se ne fotofrafiše; i
- da ne piše knjige ili izveštaje o zaštiti svedoka ili o svom slučaju, ili da ne daju nikakve informacije koje Direkcija smatra važnim za obezbeđenje zaštite zaštićenog lica;

B: Obaveze prema licu koje je uključeno u program su:

- da se primene samo neophodne mere ograničenja njegovog prava kretanja tokom primene programa;
- da se zaštićenom licu obezbedi potrebna psihološka, socijalna i pravna pomoć tokom primene programa;
- da se obezbedi neophodna ekonomska podrška, uključujući i medicinsku pomoć na određeno vreme;

C: vremensko trajanje programa i uslovi za okončanje programa;

D: klauzulu da je Sporazum sačinjen u jednom primerku i da se čuva u Direkciji za zaštitu svedoka;

E: klauzulu da obaveze koje proizilaze iz sporazuma za zaštitu ne mogu biti predmet građanskog, krivičnog ili bilo kojeg drugog pravnog spora. Sve preduzete radnje od strane službenika Direkcije i Komisije tokom vršenja službene dužnosti ne mogu biti osnov za tužbu i ne podležu zakonskoj odgovornosti;

F: izjava zaštićenog lica da razume i prihvata sadržaj Sporazuma za zaštitu;

G: izjava da je upitnik koji popunjava zaštićeno lice sastavni deo sporazuma za zaštitu;

H: druge neophodne informacije o primeni sporazuma za zaštitu; i

I: datum i potpis stranaka.

Svako lice koje je uključeno u zaštitni program mora da potpiše poseban sporazum o zaštiti. U ime maloletnog lica Sporazum zaključuje roditelj ili staratelj, a u ime lica koje je delimično ili potpuno lišeno poslovne sposobnosti staratelj ili lice ovlašćeno za zastupanje po zakonu.

Lica koja su obuhvaćena programom imaju prava održavanja kontakta i posete njihove dece i drugih bliskih lica koji nisu obuhvaćena programom, pod uslovom da ne dođe do ugrožavanja programa. Komisija odlučuje o odobravanju ili neodobravanju komunikacije u konkretnim slučajevima.

Nakon donošenja odluke o uključivanju ugroženog lica u program, pismena saglasnost uključenog lica u program, čuvaće se i pohraniti u Direkciji za zaštitu svedoka zajedno sa popunjenim upitnikom. Nakon sklapanja posebnog sporazuma između direkcije za zaštitu svedoka i ugroženog lica, ugroženo lice se smatra za zaštićeno lice.

program zaštite se može produžavati nakon datuma navedenog u sporazumu (član 25). Direkcija može Komisiji podneti takav predlog najkasnije trideset dana pre isteka programa. Izuzetno u specifičnim slučajevima predlog se može podneti nakon isteka vremena programa. Pismena saglasnost zaštićenog lica je potrebna za produženje programa.

Vrste mera zaštite

Zakon u članu 5 definiše sledeće zaštitne mere:

- fizička zaštita zaštićenog lica;
- privremeni premeštaj zaštićenog lica na sigurnu lokaciju;
- posebni postupci za pristup podacima i dokumentima u vezi sa zaštićenim licem, kancelarijama za izdavanje isprava i drugim bazama obaveštajnih podataka;
- promena mesta prebivališta, posla ili obrazovanja zaštićenog lica;
- promena identiteta zaštićenog lica;
- promena fizičkog izgleda zaštićenog lica, uključujući plastičnu operaciju;
- finansijska podrška zaštićenom licu;
- socijalna, pravna i druga neophodna pomoć zaštićenom licu; i
- poseban režim za zaštićeno lice u pritvoru u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija.

Mere su detaljno razrađene u članovima 6 do 14.

U smislu promene identiteta, zakon dozvoljava promenu zvaničnih evidencija kako bi se svedocima i bliskim licima dali novi identiteti. Njom se takođe omogućava promena fizičkog izgleda svedoka ili bliskog lica, uključujući plastičnu operaciju. Novi identitet ne može biti isti kao kod nekog drugog lica već se moraju praviti jedinstveni. Postoji odredba o izvršenju prethodno postojećih obaveza svedoka, odnosno bliskog lica prema trećim licima. Ove situacije se rešavaju kao deo programa, uglavnom imenovanjem punomoćnika koji preuzima obavezu, a u nekim slučajevima DZS ispunjava obaveze.

Ukoliko postoji obaveza pojavljivanja na ročištu, DZS dovodi zaštićeno lice do zgrade suda.

Finansijska podrška zaštićenom licu može se obezbediti kad zaštićeno lice nema dovoljno finansijskih izvora da bi obezbedilo minimum životnog standarda dok je pod zaštitom, što Komisija utvrđuje za svaki slučaj zasebno. Finansijska podrška zaštićenom licu obezbeđuje se za što kraći vremenski period do dvanaest meseci. Socijalna podrška, pravna i druga potrebna pomoć zaštićenom licu može se pružiti da bi se garantovala bezbednost i njegovo blagostanje kao i minimum životnog standarda, što Komisija utvrđuje za svaki slučaj zasebno.

Za zaštićene svedoke u pritvoru, a u cilju očuvanja života i zdravlja svedoka saradnika za vreme dok je lišen slobode, za potrebe zaštite svedoka primenjuju se posebno ophođenje i mere zaštite, što može rezultirati drugačijim ophođenjem ali ne značajno unapređenim u poređenju sa ostalima. Navedeni posebni režim uključuje posebno ophođenje što može rezultirati drugačijim ophođenjem prema svedoku saradniku ali ne značajno unapređenim u poređenju sa ostalim zatvorenicima, kao i upotrebu odvojenih prostorija tokom vremenskog perioda u kom je lišen slobode.

Prestanak programa

Član 27 uređuje prestanak programa. Program može prestati pod ovim uslovima:

- istekom sporazuma za zaštitu;
- kada zaštićeno lice ili njegov pravni zastupnik odbije da bude zaštićen;
- kada zaštićeno lice čini ozbiljnu povredu sporazuma o zaštiti, koja može da ga ozbiljno ugrozi, sporazum za zaštitu prestaje sa pismenim obaveštenjem direkcije, nakon dobijanja saglasnosti komisije.
- smrću zaštićenog lica;
- ako zaštićeno lice bez ikakvog razloga odbije da prihvati ponudu za posao Direkcije ili kad on ne obavlja ikakve radnje za sticanje prihoda; i
- kad strana zemlja na čiju teritoriju je premešteno zaštićeno lice zahteva prestanak sporazuma za zaštitu.

Odluku o prestanku programa donosi Komisija na predlog direktora Direkcije.

Međunarodna saradnja

Međunarodna saradnja u primeni programa ostvaruje se na osnovu međunarodnih sporazuma, bilateralnih i multilateralnih sporazuma, na osnovu reciprociteta, nakon odobrenja Komisije.

Kad se traži preseljenje zaštićenih lica u drugu državu, DZS podnosi zahtev nadležnim organima druge države odgovornim za sprovođenje zaštitnih mera.

Po prijemu zahteva za prijem zaštićenog lica iz druge države, Direkcija za zaštitu svedoka ocenjuje zahtev, i u slučaju donošenja pozitivne ocene, sprovode se zaštitne mere na teritoriji Kosova, u skladu sa zakonom.

Saradnja uglavnom teče preko struktura Europolu ili putem uzajamnih sporazuma o kojima se pregovara direktno među Ministarstvima unutrašnjih poslova.

Zaštita podataka

Zaštita podataka je ključna funkcija u zaštiti svedoka jer „curenje” informacija može da ima veoma teške posledice. Zakon izričito propisuje da je sva dokumentacija u vezi sa programima zaštite svedoka službena tajna, bez obzira na mesto na kom se čuva (član 30).

Komisija može osloboditi čuvanje službene tajne dokumenta u vezi sa programom za zaštitu svedoka, zahtevom tužilaštva ili pravosuđa ili iz razloga nacionalne bezbednosti.

Podaci o promeni identiteta zaštićenih lica, kao i isprave zaštićenih lica sa njihovim pravim identitetom se čuvaju u Direkciji i označavaju kao službena tajna. Pristup navedenim podacima i ispravama odobrava i nadgleda direktor direkcije.

Otkrivanje službene tajne suprotno odredbama zakona predstavlja krivično delo u skladu sa odredbama krivičnog zakonika Kosova.

Prema članu 18, DZS mora čuvati sledeće informacije i spise:

- zahtevi i dozvole za uključenje u Program;
- svi popunjeni upitnici;
- informacije u vezi primene hitnih mera;
- odluke Komisije u vezi dozvole za uključenje u Program, vrstu i trajanje zaštitnih mera;
- odluke o trajanju i završetku dozvole za uključenje u Program;
- Podatke o ličnosti zaštićenog lica, privremeno ili stalno prebivalište i sve druge podatke koji su se pojavili tokom sprovođenja zaštitnih mera u skladu sa zakonom;
- postizanje sporazuma o zaštiti;
- informacije o zaštićenom licu prema kojemu se primenjuje program na osnovu međunarodne saradnje;
- informacije u vezi lica kojima je dozvoljen pristup podacima i informacijama.

4. Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija

4.1 Zakon o zaštiti svedoka

Vanprocesne mere zaštite svedoka uključenih u program utvrđene su Zakonom o zaštiti svedoka iz 2005. godine, Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti svedoka iz 2018. godine i Zakonom o izvršenju sankcija, kao i Pravilnikom o specijalnoj zaštiti saradnika pravde na izdržavanju zatvorske kazne iz 2010. godine.

Zaštita se obezbeđuje preko programa zaštite svedoka koji predstavljaju sistem mera i aktivnosti uređenih zakonom, a koje Odeljenje za zaštitu svedoka preduzima u cilju zaštite života, zdravlja, slobode, telesnog integriteta ili imovine.

Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija je 2017. godine uspostavila samostalnu i nezavisnu kancelariju tužioca za određena krivična dela. Naziv kancelarije je „Kancelarija javnog tužioca za krivična dela u vezi sa sadržajem neovlašćenog presretanja komunikacija” (Kancelarija specijalnog tužioca, KST). Izmene i dopune zakona iz 2018. godine omogućile su KST-u ovlašćenja kancelarije državnog tužioca u smislu upućivanja svedoka iz svojih predmeta u JZS. KST nema ovlašćenja državnog tužioca u Savetu.

Prema članu 15a KST može Savetu da podnese predlog za zaštitu svedoka u svojim predmetima. Sve neophodne informacije šalju se u OZS ali KST zadržava kontrolu nad informacijama. Drugim izmenama i dopunama promenjena su ovlašćenja i nadležnosti KST u sadašnjem zakonu, stavljajući ovu kancelariju umesto kancelarije ddržavnog tužioca za predmete u okviru nadležnosti KST.

Procedura i uslovi za uključivanje u program zaštite i pružanje pomoći svedocima, žrtvama, saradnicima pravde i bliskim licima uređeni su zakonom, konkretno za naredne vrste krivičnih dela (član 3):

- krivična dela protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije;
- krivična dela protiv dobara zaštićenih međunarodnim pravom;
- organizovanog kriminala;
- krivična dela za koja je Krivičnim zakonom predviđena kazna od četiri ili više godina zatvora.

Član 2 zakona definiše četiri kategorije:

- **„Svedok”** je bilo koja osoba koja poseduje informacije o počinjenom krivičnom delu, počiniocu, ili druge relevantne informacije, npr. podatke i informacije od važnosti za krivični postupak koje su neophodne i od ključnog značaja u dokazivanju krivičnog dela i ako bi otkrivanje ovih informacija ugrozilo život, zdravlje, slobodu, telesni integritet ili imovinu svedoka.
- **„Saradnik pravde”** je lice protiv koga je podignuta optužnica, koje je osuđeno, ili je pripadnik kriminalne grupe, bande ili drugog oblika zločinačkog udruživanja, ili koje je učestvovalo u izvršenju krivičnih dela iz oblasti organizovanog kriminala, ali koje je odlučilo da saraduje sa organima ovlašćenim za otkrivanje, krivično gonjenje i suđenje krivičnih dela.
- **„Žrtva koja se javlja u svojstvu svedoka”** je bilo koje lice koje poseduje informacije od važnosti za krivični postupak, i putem davanja ovih informacija njegov/njen život, zdravlje, slobode, telesni integritet ili lična imovina je oštećena ili ugrožena, ali je pristalo da saraduje sa pravosudnim sistemom, davanjem iskaza i pojavljivanjem u svojstvu svedoka u krivičnom postupku.
- **„Bliska osoba”** je:
  - supružnik ili nevenčani partner,
  - krvni srodnici u direktnoj liniji, rođaci do treće linije, kao i povezana rodbina do druge linije;
  - usvojeno dete ili roditelj staratelj, i
  - druge osobe koje svedok smatra svojim bliskim osobama, za koje on /ona zatraži da budu uključeni u program zaštite.

U programe zaštite svedoka se ulazi uz potpisani pristanak zaštićenog lica, odnosno staratelja ili pravnog zastupnika u slučaju maloletnika ili lica bez poslovne sposobnosti i mogućnosti davanja pristanka.

Jedinica za zaštitu svedoka

Ministarstvo unutrašnjih poslova osnovalo je članom 12 Jedinicu za zaštitu svedoka (JZS); jedinica je nadležna za sprovođenje programa i, između ostalih, ima i sledeća zaduženja:

- da odluči o merama zaštite, osim mere “promena identiteta”,
- da primenjuje mere zaštite,

- da pruži pravnu pomoć,
- da sprovodi implementaciju programa,
- da utvrdi sporazum o zaštiti sa licima uključenim u program,
- da uspostavi i vodi evidenciju o podacima vezanim za zaštićenu osobu,
- da upravlja finansijski sredstvima određenim za implementaciju programa,
- da saraduje sa nadležnim institucijama za zaštitu svedoka iz drugih zemalja,
- da čuva originalna dokumenta o identitetu zaštićenih osoba, i
- da izradi nacrt operativnih smernica za sprovođenje programa.

Za potrebe vršenja dužnosti Jedinica može da prikrije identitet svojih službenika ili vlasništvo nad nepokretnom i pokretnom imovinom koje službenici jedinice koriste u toku izvršenja mera zaštite (član 13).

Država i drugi organi i institucije su obavezni da pruže pomoć Jedinici u vršenju dužnosti (član 12). Radi se o značajnim zakonskim obavezama drugim organima i službama ali su iste od suštinske važnosti da bi JZS zaštitila svedoke. Promene identiteta, zdravstvenih kartona, evidencije socijalnih službi, penzijsko-invalidskog osiguranja, puteva u inostranstvo itd nalažu saradnju mnogih različitih organizacija i službi. One od kojih se najčešće traži da saraduju sa JZ, u šta spadaju tužilaštvo, sudovi i kazneno-popravni zavodi, imaju posebne upravne sporazume kojima se obezbeđuje uspešna saradnja. Navedeni sporazumi mogu biti u obliku jedinstvenih tački kontakta, sporazuma o nivou pružanja usluga itd.

Savet za zaštitu svedoka

Članom 6 uspostavlja se Savet za zaštitu svedoka koji odlučuje o uključivanju ugroženog lica u program, produžetka boravka u programu ili okončavanja programa, kao i o zaštitnoj meri promene identiteta.

Savet se sastoji od pet članova (član 6):

- Sudija Vrhovnog suda,
- Zamenik javnog državnog tužioca,
- Šef odeljenja za zaštitu svedoka (po službenoj dužnosti),
- Direktor Uprave za izvršenje sankcija u Ministarstvu pravde (po službenoj dužnosti), i
- Predstavnik Ministarstva unutrašnjih poslova.

Svi članovi Saveta ima svog zamenika za slučaj da ne mogu da prisustvuju sastanku. Zamenici predstavljaju isti organ kao i relevantan član Saveta. Članove postavljaju rukovodioci organizacija koje predstavljaju. Članovi Saveta koji nisu postavljeni po službenoj dužnosti postavljaju se na mandat u trajanju od pet godina i mogu se ponovo postaviti na istu funkciju.

Predsednik Saveta je sudija Vrhovnog suda. Četiri prisutna člana čine kvorum, a odluke se donose većinom glasova članova saveta, osim odlučivanja o meri promene identiteta i otpočinjanju, odnosno zaključenju programa zaštite, koje zahtevaju pristanak najmanje 4 člana.

Proces razmatranja uključivanja u program

Predlog za uključenje u program zaštite Savetu podnosi državni tužilac (član 15). Pismeni zahtev takođe mogu proslediti i nadležni državni tužilac, postupajući sudija u predmetnom slučaju, Ministarstvo unutrašnjih poslova ili ugrožena osoba lično.

Državni tužilac podnosi sve neophodne informacije o licu za koje se predlaže uključenje u program odeljenju, da bi se omogućilo formiranje mišljenja o njegovoj/njenoj podobnosti za program. Ova informacija sadrži opis i procenu percipitrane opasnosti po osobu i procenu troškova koji će se verovatno javiti u primeni mera zaštite, takođe i predložene mere zaštite i trajanje operacije zaštite.

Zahtev za pokretanje predloga mora sadržati sledeće informacije:

- Podaci lica koje se predlaže za uključivanje u program (ime, ime oca i prezime, devojačko prezime, jedinstveni matični broj, prebivalište, dan, mesec, godina i mesto rođenja, zanimanje, bračno stanje, imovinsko stanje, da li je, kada i zašto lice krivično osuđivano, da li je i kada služio zatvorsku kaznu itd);
- opis krivičnog dela i ocena postojećih dokaza ;
- konkretne činjenice i okolnosti od velike važnosti za određivanje činjeničnog stanja u vezi sa krivičnim delom o kom lice predloženo za zaštitu može imati informacije ali nije spremno da ih otkrije ukoliko mu se ne obezbedi zaštita;
- sadržaj potencijalne izjave sa procenom važnosti izvođenja postupka;
- zahtev lica koje se predlaže za mere zaštite za uključivanje bliskih lica u program, ukoliko lice to zatraži;
- opis i procena opasnosti po lice za koje se predlaže uključenje u program ili njegovog bliskog lica;
- druge potrebne informacije.

Državni tužilac podnosi Savetu zahtev za uključivanje u program u roku od osam dana od prijema zahteva (član 17).

Taj predlog mora sadržati sledeće informacije:

- podaci lica koje se predlaže za uključivanje u program (ime, ime oca i prezime, devojačko prezime, jedinstveni matični broj, prebivalište, dan, mesec, godina i mesto rođenja, zanimanje, bračno stanje, imovinsko stanje, da li je, kada i zašto lice krivično osuđivano, da li je i kada služio zatvorsku kaznu itd);
- predložene mere za zaštitu lica i predlog njihovog trajanja;
- opis krivičnog dela i ocena postojećih dokaza ;
- konkretne činjenice i okolnosti od velike važnosti za određivanje činjeničnog stanja u vezi sa krivičnim delom o kom lice predloženo za zaštitu može imati informacije ali nije spremno da ih otkrije ukoliko mu se ne obezbedi zaštita;
- sadržaj potencijalne izjave sa procenom njene važnosti u postupku;
- zahtev lica koje se predlaže za mere zaštite za uključivanje bliskih lica u program, ukoliko lice to zatraži;
- opis i procena opasnosti po lice za koje se predlaže uključenje u program;

- mišljenje Odeljenja koje sadrži opis i procenu opasnosti koja pretilicu koje se predlaže za mere zaštite, predlog troškova za primenu mere zaštite i predlog za primenu mera zaštite i njihovo trajanje; i
- druge potrebne informacije.

Po prijemu predloga predsednik Saveta u roku od osam dana saziva sednicu Saveta. Nakon razmatranja predloga za uključivanje u program Savet donosi odluku u roku od 30 dana od datuma kad je Državni tužilac podneo predlog. Ukoliko se predlog za uključivanje u program prihvati, Savet upućuje zahtev jedinici da sklopi sporazum sa licem koje se uključuje u program zaštite (član 19).

Pri odlučivanju da pokrene program Savet mora naročito da uzme u razmatranje sledeće kriterijume:

- važnost informacija u posedu lica koje se predlaže za uključivanje u program zaštite u vezi sa izvršenim krivičnim delom, njegovim izvršiocem i drugim važnibitnim okolnostima, na primer podacima i informacijama koje se odnose na krivični postupak, a koje su neophodne i od suštinske su važnosti za dokazivanje učinjenja krivičnog dela,
- važne informacije za krivični postupak koje su u posedu lica koja se predlažu za uključivanje u program zaštite, a koje se ne mogu pribaviti na neki drugi način,
- ozbiljnost pretnje, i
- mera u kojoj je svedok naznačio da će saradivati sa pravosudnim organima i, u postupku primene mera zaštite, sa Jedinicom za zaštitu.

Obavezan je pismeni pristanak lica koje se štiti.

Ako se predlog prihvati, JZS sklapa sporazum sa zaštićenim licem.

Primena hitnih mera

U slučajevima u kojima je zaštita potrebna pre donošenja konačne odluke Saveta, JZS može da pruži navedenu zaštitu u okviru procesa pod imenom „hitne mere”, kao što je opisano u članu 23.

Ako državni tužilac proceni da je život, zdravlje, telesni integritet ili imovina svedoka izložena ozbiljnoj opasnosti koja ne može biti otklonjena merama policije kroz njeno redovno delovanje na zaštiti građana, on će informisati Jedinicu o potrebi primene hitnih mera.

Nakon prijema ovih informacija, Jedinica u roku od 24 časa donosi odluku vezanu za primenu i preduzeće te mere informišući Savet i državnog tužioca. Potrebno je dobiti pismeno odobrenje od lica. Hitne mere ostaju na snazi dok Savet ne donese odluku o uključanju osobe u program.

Sporazum

Za pokretanje programa zaštite potrebna je saglasnost učesnika u krivičnom postupku ili bliskog lica koja se nalazi u pismenom i potpisanom sporazumu. Sporazum je dokument koji se u pismenom obliku sklapa između Jedinice i zaštićenog lica, i koji obuhvata prava i obaveze Jedinice i zaštićenog lica, kao i uslove za primenu mera zaštite i okončanje zaštite.

U sporazumu stoji sledeće (član 25):

- Opšti podaci;
- Obaveze prema licu uključenom u program:
  - da se tokom celog trajanja programa pravna, psihološka i druga neophodna pomoć pruža zaštićenim licima, i
  - da će lice dobijati ekonomsku i socijalnu pomoć do postizanja samostalnosti. Ova podrška ne može biti veća od iznosa dovoljnog za nadoknadu životnih troškova za integraciju zaštićenog lica u novo životno okruženje.
- Obaveze zaštićenog lica:
  - da u svojstvu svedoka dâ kompletan iskaz u skladu sa iskazom iz izjave koja je poslužila kao osnov za uključivanje u program,
  - da će se pridržavati smernica Jedinice,
  - da u cilju sopstvene zaštite pristaje da se bez sudskog naloga nad njim sprovodi mera nadzora i snimanja sredstava za komunikaciju, nadzora i snimanja objekta prebivališta, kao i tajnog nadzora i snimanja samog predmetnog lica, tj. pristaje na neophodna ograničenja svojih ličnih sloboda i prava,
  - da će prijaviti svoje račune, finansijske i druge obaveze, i
  - da će bez odlaganja obavestiti Jedinicu o promeni svih okolnosti koje mogu uticati na promenu u sprovođenju programa;
- Trajanje mera zaštite, kao i uslovi za raskid sporazuma,
- Klausula da je sporazum sačinjen u jednom primerku i da se čuva u Odeljenju i da obaveze proizišle iz sporazuma ne mogu biti predmet građanskog ili drugog sudskog spora,
- Izjava koja predstavlja deo ugovora i koju daje lice koje se uključuje u program, u kojoj navodi da je upoznat/a sa sadržajem sporazuma i da ga je razumeo/la, i
- Datum zaključenja sporazuma i potpisi sporazumnih strana.

U članu 22 se navodi da mere zaštite mogu biti produžene posle isteka datuma navedenog u sporazumu ukoliko i dalje postoji potreba za merama zaštite. Rukovodilac JZS ili državni tužilac treba da podnesu Savetu predlog za produžetak programa najmanje 30 dana pre datuma isteka sporazuma (iako u izuzetnim okolnostima to može da se uradi i nakon datuma isteka).

Mere zaštite

Mere zaštite predviđene zakonom utvrđene su u članu 26:

- očuvanje tajnosti identiteta zaštićenog lica,
- pružanje lične zaštite,
- promena mesta prebivališta, i
- promena identiteta.

Samo prve tri mere mogu biti primenjene kao hitne mere..

U članovima 27 do 36 utvrđeno je funkcionisanje mera - između ostalog, način ispunjavanja obaveza zaštićenog lica prema trećim licima i kako se rešavaju pojavljivanja na sudu.

Vezano za saradnike pravde koji služe zatvorsku kaznu, i sa kojima je dogovoren program zaštite svedoka, on/ona su predmet specijalnih prerogativa uslova u kazneno-popravnoj ustanovi (Član 38).

Prestanak i prekid programa

Članom 39 uređuje se kraj programa zaštite, koji prestaje:

- istekom vremena primene programa predviđenog sporazumom;
- smrću lica uključenog u program;
- ako zaštićeno lice ili pravni zastupnik izjave da im nije potrebna zaštita, pri čemu su obavezni da podnesu pismenu izjavu JZS-u;
- ako više ne postoje valjani razlozi za primenu programa, ili
- ako lice uključeno u program ne poštuje odredbe sporazuma.

Savet donosi odluku o prestanku primene programa na predlog JZS, glavnog tužioca ili svedoka, odnosno pravnog zastupnika.

Međunarodna saradnja

Članom 40 uređeno je da se međunarodna saradnja ostvaruje na osnovu međunarodnih sporazuma ili na osnovu reciprociteta. Međunarodna saradnja je neophodna u oblasti zaštiti svedoka kako bi se obezbedilo da zaštićena lica mogu premesiti u druge države zbog njihove zaštite, kao i da se mogu primiti u istu svrhu.

Jedinica za zaštitu svedoka podnosi zahtev stranim državama za prijem zaštićenih lica i priprema svu dokumentaciju koju zahteva vlada strane države.

Saradnja uglavnom teče preko struktura Europol ili putem uzajamnih sporazuma o kojima se pregovara direktno među Ministarstvima unutrašnjih poslova.

Zaštita podataka

Zaštita podataka je ključna funkcija u zaštiti svedoka jer „curenje” informacija može da ima veoma teške posledice. Zakon izričito propisuje da je sva dokumentacija u vezi sa programima zaštite svedoka poverljivog tipa, bez obzira na mesto na kom se čuva (član 4).

Zakon o programu zaštite (član 42) takođe uređuje i neovlašćeno otkrivanje informacija i podataka u vezi sa svedokom, za šta je određena najmanja kazna do četiri godine zatvora. Ukoliko otkrivanje informacija dovede do teške telesne povrede svedoka, izvršilac se kažnjava sa najmanje 8 godina zatvora. Ukoliko neovlašćeno otkrivanje informacija dovede do smrti ili samoubistva svedoka, izvršilac se kažnjava sa najmanje 15 godina ili doživotnom kaznom zatvora.

4.2 Pravilnik o specijalnoj zaštiti saradnika pravde, koji se nalaze na odsluženju zatvorske kazne u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji

Pravilnik uređuje specijalnu zaštitu saradnika pravde koji na odsluženju zatvorske kazne, i sadrži specijalnu zaštitu za:

- Davanje privilegija tokom služenja kazne u zatvoru,
- Prekid služenja zatvorske kazne, u skladu sa zakonom o izvršenju sankcija;
- Otpust sa služenja kazne dana kada je otpuštanje odlučeno, po odluci o uslovnoj kazni;
- Opraštanje kazne sa otpuštanjem od služenja kazne u instituciji kada će akt o amnestiji ili oprost u biti donet od nadležne institucije, će osobu osloboditi od daljeg služenja kazne u zatvoru;
- Otpuštanje nakon odluke direktora zatvora, kaznene institucije, u skladu sa zakonom o izvršenju sankcija;
- Pružanje drugih specijalnih uslova za ostanak saradnika pravde, dok služi kaznu u kazneno-popravnoj instituciji.

Privilegije tokom služenja zatvorske kazne su da saradnik pravde može:

- Biti smešten u specijalnoj bezbednoj zoni kazneno-popravne ustanove, odvojen od ostalih osuđenika (tzv. zatvor u zatvoru);
- da mu bude omogućena posebna priprema hrane u kazneno-popravnoj ustanovi;
- Imati imenovane službenike kazneno-popravne ustanove koji će biti zaduženi za komunikaciju sa njim;
- Biti prebačen iz jednog u drugi sektor iste kazneno-popravne ustanove;
- Biti prebačen u drugu kazneno-popravnu ustanovu bez obzira na vrstu ustanove;
- Biti predmet drugih mera koje su preduzete u cilju jačanja bezbednosti saradnika pravde u kazneno-popravnoj ustanovi.

5. Crna Gora

5.1 Zakon o zaštiti svedoka

Formalni sistem zaštite svedoka uveden je u pravni sistem Crne Gore usvajanjem Zakona o zaštiti svedoka (Službeni list br. 65/04). Zakon je naknadno izmenjen i dopunjen Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti svedoka (Službeni list br. 31/2014).

Zakonom o zaštiti svedoka uređeni su uslovi i procedure za vanprocesnu zaštitu i pomoć svedoku, kada postoji strah da bi davanje iskaza svedoka izložilo teškoj opasnosti po život, zdravlje, telesnu nepovredivost, slobodu ili imovinu većeg obima, i kada druge

mere zaštite nisu dovoljne. U zakonu se nadalje precizira da na zahtev svedoka zaštitu i pomoć mogu dobiti i bliska lica (član 1).

program zaštite svedoka predstavlja mere sa ciljem zaštite života, zdravlja, telesne nepovredivosti, slobode ili imovine većeg obima svedoka ili lica bliskog njemu. program zaštite svedoka se može pokrenuti samo uz saglasnost svedoka. program zaštite svedoka se u slučaju maloletnog lica može pokrenuti samo uz odobrenje roditelja ili staratelja, a na lice delimično ili potpuno lišeno poslovne sposobnosti samo uz saglasnost lica ovlašćenog za njegovo zastupanje ili staratelja (član 2).

Zakon u članu 4 definiše značenje izraza „svedok”, „blisko lice” i „zaštićeno lice”. Definicije slede:

- **Svedok** je svako lice, bez obzira na njegov status u krivičnoprocesnom pravu, koje poseduje informaciju o krivičnom delu i počiniocima i drugim bitnim okolnostima, ili ključni obaveštajni podatak ili informaciju za dokazivanje krivičnog dela, čije bi obelodanjivanje dovelo do ozbiljne opasnosti po život, zdravlje, slobodu ili imovinu većeg obima. Svedok saradnik prema značenju definisano u Zakoniku o krivičnom postupku takođe je svedok u smislu ovog zakona.
- **Blisko lice** je bračni drug svedoka i lice sa kojim svedok živi u vanbračnoj zajednici, srodnik svedoka po krvi u pravoj liniji, srodnik svedoka u bočnoj liniji zaključno do trećeg stepena srodstva, kao i srodnik svedoka po tazbini zaključno do drugog stepena, usvojenik i usvojilac svedoka i drugo njemu blisko lice koje svedok naznači kao takvo i zatraži njegovo uključenje u program zaštite.
- **Zaštićeno lice** je lice sa kojim je zaključen Sporazum o primjeni programa zaštite.

program zaštite primenjuje se samo ako bez iskaza svedoka ne može biti dokazano krivično delo ili bi njegovo dokazivanje na drugi način bilo znatno otežano. U članu 5 navedene su četiti vrste krivičnih dela za koje se može razmatrati pokretanje programa zaštite:

- krivična dela protiv ustavnog uređenja ili bezbednosti Republike Crne Gore;
- krivična dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom;
- krivična dela koja se vrše na organizovan način; i
- krivična dela za koja Zakonik o krivičnom postupku predviđa kaznu zatvora od 5 i više godina.

Jedinica za zaštitu svedoka

Jedinica za zaštitu (JZ) je specijalizovana organizaciona jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova, koja je osnovana 2005. godine i od tada je odgovorna za zaštitu svedoka u skladu sa zakonom o zaštiti svedoka u Crnoj Gori. Jedinica sprovodi program zaštite i hitne mere, i obavlja druge zadatke. Zaštićenim licima pruža svu neophodnu ekonomsku, psihološku, socijalnu i pravnu pomoć. U slučajevima u kojima je to neophodno, Jedinica može prikriti identitet svojih pripadnika, kao i vlasništvo nad stvarima.

Jedinica za zaštitu svedoka saraduje sa svedocima na osnovu pristanka, odnosno

sporazuma, mada neka pitanja poput razmene ličnih podataka o svedoku podležu načelima i standardima poverljivosti i tajnosti. Sve aktivnosti jedinice koje utiču na ljudska prava moraju biti zakonite, neophodne i srazmerne kako bi opravdale cilj prevencije kriminala, odnosno zaštite prava i sloboda drugih.

Prema članu 11, svi državni organi, organizacije i službe dužni su da pruže pomoć Jedinici za zaštitu i da na njeno traženje izvrše radnje iz svoje nadležnosti potrebne za preduzimanje mjera iz ovog zakona. To su značajne zakonske obaveze drugim organima i službama ali su od suštinske važnosti da bi OZS zaštitilo svedoke. Promene identiteta, zdravstvenih kartona, evidencije socijalnih službi, penzijsko-invalidskog osiguranja, puteva u inostranstvo itd nalažu saradnju mnogih različitih inostranstvo itd. potrebna je saradnja mnogih različitih organizacija i službi. One od kojih se najčešće traži da sarađuju sa JZ, u šta spadaju tužilaštvo, sudovi i kazneno-popravni zavodi, imaju posebne upravne sporazume kojima se obezbeđuje uspešna saradnja. Navedeni sporazumi mogu biti u obliku jedinstvenih tački kontakta, sporazuma o nivou pružanja usluga itd.

Komisija

Komisija je organ nadležan za odlučivanje o sprovođenju programa zaštite svedoka na zahtev državnog tužioca Vrhovnog državnog tužilaštva Crne Gore. U članu 6 uređeno je da je Komisija odgovorna za donošenje odluke o primjeni, prekidu, prestanku ili produženju primene programa zaštite. Predlog za pokretanje zahteva za uključenje u program zaštite mogu da podnesu sledeća lica: svjedok, nadležni državni tužilac, sudija koji postupa u predmetu, direktor Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija i rukovodilac Uprave kriminalističke policije.

Zakonom se uređuju i način imenovanja, trajanje mandata i proces odlučivanja Komisije za sprovođenje programa zaštite svedoka. Komisija donosi odluke o primeni, prekidu, prestanku ili produženju primene programa zaštite.

Komisiju čini pet članova (član 6):

- sudija Vrhovnog suda Crne Gore,
- Predstavnik Vrhovnog državnog tužilaštva,
- rukovodilac Jedinice za zaštitu,
- direktor organa uprave nadležnog za izvršenje krivičnih sankcija
- psiholog koga imenuje starješina organa državne uprave nadležnog za poslove rada i socijalnog staranja.

Članovi Komisije imaju zamenike. Članove Komisije i njihove zamenike imenuje starešina organa čiji predstavnik ulazi u sastav Komisije, dok je rukovodilac Jedinice za zaštitu po položaju član Komisije. Članovi Komisije i njihovi zamenici, osim rukovodioca Jedinice za zaštitu, imenuju se na vreme od pet godina i mogu biti ponovo imenovani.

Direktor Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija uključen je u rad Komisije jer postoji mogućnost uključivanja „svedoka saradnika“, tj. lica na odsluženju kazne zatvora, u program zaštite; a zbog mogućih psiholoških implikacija po svedoka u njen rad je uključen i psiholog. U drugim državama se mišljenje psihologa u ovakvoj vrsti Komisije pokazalo veoma korisnim.

Članom 8 uređeno je da članstvo u Komisiji prestaje u sledećim okolnostima:

- istekom vremena na koje je član imenovan;
- na zahtev člana;
- ako članu prestane funkcija ili radni odnos koji je bio osnov za njegovo imenovanje;
- zbog odavanja službene tajne u vezi rada Komisije;
- ako se član u svom radu ne pridržava propisa koji se odnose na primenu programa zaštite.

Članom 9 uređeno je da Radom Komisije rukovodi predsednik. Predsednik Komisije je sudija Vrhovnog suda. Rad i akti Komisije su službena tajna i akti kao takvi moraju biti označeni.

Za quorum Komisije potrebno je prisustvo svih članova, odnosno njihovih imenovanih zamenika. Zakonom je propisano da se odluke uglavnom donose većinom glasova, mada je potrebna kvalifikovana većina za odlučivanje o zahtevu za primenom mere promene identiteta, što je najrigoroznija raspoloživa mera. Komisija usvaja Poslovnik o radu.

Proces razmatranja uključivanja u program

Kada državni tužilac pokrene ili primi zahtev za pokretanjem procesa podnošenja zahteva za zaštitu svedoka Komisiji, tužilac priprema i zahtev koji prema članu 15 sadrži sledeće:

- podatke o licu za koje se predlaže primjena programa zaštite;
- opis i zakonski naziv krivičnog djela povodom čijeg dokazivanja se zahtijeva zaštita;
- ocjenu postojećih dokaza;
- značaj iskaza ili informacije za postupak lica za koje se predlaže primjena programa zaštite, s procjenom njihove pouzdanosti i cjelovitosti;
- okolnosti koje ukazuju da postoji stvarna i ozbiljna opasnost za lica za koje se predlaže primjena programa zaštite;
- prethodno primijenjene mjere zaštite, ako je bilo ovih mjera;
- druge podatke koji su od značaja za primjenu programa zaštite.

Pored navedenih materijala, Vrhovni državni tužilac dostavlja Komisiji inicijativu za podnošenje zahteva i izjavu svedoka, odnosno njemu bliskog lica o pristanku na učešće u Programu zaštite.

Rukovodilac Jedinice za zaštitu potom traži od svedoka, odnosno njemu bliskog lica da popuni upitnik o pojedinostima u vezi sa ličnom životnom situacijom. Navedeni dokument preciziran je u članovima 15a i 15b i u sadrži lične podatke, imovinske prilike, obaveze i druge podatke; takođe sadrži i rezultate lekarskog pregleda. Rukovodilac JZ Komisiji dostavlja i svoje mišljenje o zahtevu za sprovođenje programa zaštite.

Predsednik komisije potom ima 7 dana da sazove sednicu komisije, i može tražiti od tužioca dopunu informacija. Odluka se mora doneti u roku od 30 dana od datuma podnošenja zahteva (član 16).

Primena hitnih mera

U slučajevima u kojima je zaštita potrebna pre donošenja konačne, Jedinica za zaštitu može da pruži navedenu zaštitu u okviru procesa pod imenom „hitne mere”, kao što je opisano u članovima 17-20.

Hitne mere se primenjuju ako Vrhovni državni tužilac proceni da je život, zdravlje, telesna nepovredivost, sloboda ili imovina u većij meri svedoka, odnosno lica bliskog njemu, izložena ozbiljnoj opasnosti koja ne može biti otklonjena merama policije kroz njeno redovno delovanja na zaštiti građana, te tada Vrhovni državni tužilac, uz podnošenje zahteva za sprovođenje programa zaštite svedoka, obaveštava Jedinicu o potrebi primene hitnih mera.

U roku od 24 časa nakon prijema zahteva od Vrhovnog državnog tužioca, rukovodilac jedinice donosi odluku vezanu za primenu i vrstu hitnih mera. Rukovodilac jedinice za zaštitu svedoka smesta obaveštava predsednika komisije i Vrhovnog državnog tužioca ili - u slučaju da je svedok, odnosno njemu blisko lice, na odsluženju kazne zatvora - Direktora Zavoda za izvršenja krivičnih sankcija.

Pre primene hitnih mera rukovodilac jedinice za zaštitu svedoka dobija pismeni pristanak svedoka, odnosno bliskog lica, za primenu mera. Primena hitnih mera traje dok Komisija ne odluči o zahtevu za sprovođenje programa zaštite svedoka.

Hitne mere ne uključuju zaštitu putem promene identiteta.

Sporazum

Kao kod svih mera zaštite svedoka, program zaštite svedoka mora da funkcioniše uz saglasnost svedoka. Zakon u članovima 21-23 propisuje proceduru za sklapanje formalnog sporazuma o sprovođenju programa zaštite, kao i sadržaja sporazuma i prava i obaveza sporazumnih strana - svedoka i rukovodioca jedinice za zaštitu svedoka.

Iz bezbednosnih razloga je najbolje da se sporazum napravi u jednom primerku koji se čuva u jedinici za zaštitu svedoka. U suprotnom, gubitak ili zloupotreba sporazuma može ugroziti sveukupni cilj programa zaštite svedoka. U dodatku, usvojena je i odredba koja predstavlja dodatno obezbeđenje, prema kojoj svedok, odnosno njemu blisko lice uključeno u program zaštite svedoka daje izjavu da neće pokretati građanski ili drugi postupak zbog ispunjenja dogovorenih prava i obaveza proisteklih iz sporazuma, pod uslovom da druga strana vrši svoje obaveze u dobroj nameri.

Prema Zakonu obavezno je da sporazum sadrži naredne delove:

1) opšte podatke:

- strane potpisnice sporazuma;
- saglasnost svedoka, odnosno njemu bliskog lica za primenu programa zaštite;
- izjavu svedoka, odnosno njemu bliskog lica da su podaci navedeni u upitniku tačni;

2) obaveze svedoka, odnosno njemu bliskog lica da će:

- u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku dati iskaz, kao i da će jasno i precizno odgovarati na postavljena pitanja u postupku i davati izjave o

činjenicama koje su na bilo koji način povezane sa postupkom samo pravosudnim organima i policiji;

- se pridržavati uputstava Jedinice za zaštitu i aktivno učestvovati u sprovođenju mera;
- u cilju zaštite pristati da se bez posebne odluke suda sprovodi nadzor i tehničko snimanje sredstvima za komunikaciju na daljinu, nadzor i tehničko snimanje prostorija u kojima boravi, kao i tajno praćenje, vizuelno snimanje i fotografisanje;
- nakon početka primene programa zaštite preduzeti sve neophodne mere radi postizanja ekonomske samostalnosti za vrijeme trajanja programa zaštite;
- prihvatiti ispitivanja, testiranja i druge radnje koje nisu štetne po njegovo zdravlje;
- navesti svoje račune, pravne poslove i finansijske i druge obaveze;
- bez odlaganja obavijestiti Jedinicu za zaštitu o svim promijenjenim okolnostima koje mogu biti od uticaja na primjenu programa zaštite;

3) obaveze prema svedoku, odnosno njemu bliskom licu:

- da će se mere zaštite primeniti samo uz neophodna ograničenja njegovih prava i sloboda;
- da će mu se prilikom primene programa zaštite pružiti potrebna psihološka, socijalna i pravna pomoć;
- vreme trajanja i obim neophodne ekonomske pomoći;

4) vreme trajanja programa zaštite;

5) klauzulu da je Sporazum sačinjen u jednom primerku i da se čuva u Jedinici za zaštitu. Za vreme trajanja programa zaštite Sporazum će biti dostupan samo Komisiji;

6) izjavu svedoka, odnosno njemu bliskog lica da razume sadržaj Sporazuma i da je saglasan sa njim;

6a) izjavu svedoka, odnosno njemu bliskog lica, na koje se primjenjuje program zaštite, da za ostvarenje dogovorenih prava i obaveza iz Sporazuma neće pokrenuti građanski ili neki drugi postupak, ukoliko druga strana u dobroj nameri izvršava svoje obaveze;

7) ostale podatke od značaja za sprovođenje programa zaštite;

8) datum zaključenja Sporazuma i potpis sporazumnih strana.

U članovima 24 do 26 navodi se da program zaštite svedoka može da se produži i nakon isteka datuma navedenog u sporazumu i utvrđuju se postupak i informacije potrebne Komisiji da donese takvu odluku.

Mere zaštite

U mere zaštite svedoka, odnosno lica bliskih njemu spadaju:

- fizička zaštita lica i imovine;
- premeštanje (unutar Crne Gore ili u drugu državu);
- prikriivanje identiteta i podataka o vlasništvu;

- promena identiteta.

Više od jedne mere može se primenjivati u zavisnosti od okolnosti slučaja. Mere sprovodi JZS.

U članovima 27 do 41a nalaze se pojedinosti koje se odnose na funkcionisanje mera.

U pogledu promene identiteta Zakonom su predviđene izmene zvaničnih evidencija kako bi se obezbedio nov identitet svedocima, odnosno bliskim licima. Zakon takođe predviđa i meru promene fizičkog izgleda svedoka, odnosno bliskog lica. Novi identitet ne može biti isti kao za drugo lice, već se mora napraviti jedinstven identitet. Postoje i odredbe o tome da program zaštite ne utiče na prethodno postojeće obaveze svedoka, odnosno bliskog lica prema trećim licima, koje se moraju ispuniti. Ove situacije se rešavaju kao deo programa, uglavnom imenovanjem punomoćnika koji preuzima obavezu, a u nekim slučajevima JZ ispunjava obaveze.

Ukoliko postoji obaveza pojavljivanja na ročištu, JZ dovodi zaštićeno lice do suda, gde se postupak vodi pod njihovim prvobitnim identitetom. JZ dovodi svedoka do suda i ukoliko se pojavljuje u svojstvu svedoka.

Prestanak i prekid programa

Prema članu 42 Zakona, program zaštite svedoka prestaje:

- istekom vremena primene programa zaštite predviđenog Sporazumom;
- smrću zaštićenog lica;
- ako se zaštićeno lice odrekne zaštite; ili
- odlukom o prekidu primene programa zaštite koju u prva tri slučaja donosi Komisija na predlog rukovodioca JZ.

Prema članu 43 program zaštite može da se prekine pre isteka dogovorenog vremena ukoliko se ispune sledeći uslovi:

- više ne postoje razlozi za primenu programa zaštite;
- zaštićeno lice ne ispuni obaveze predviđene sporazumom;
- tokom primene programa zaštite bude pokrenut krivični postupak protiv zaštićenog lica za krivično delo koje dovodi u pitanje opravdanost primene programa zaštite;
- zaštićeno lice, bez opravdanog razloga, odbije zaposlenje koje mu ponudi Jedinica za zaštitu ili prestane da obavlja drugu aktivnost vezanu za sticanje dobiti;
- država na čijoj se teritoriji nalazi zaštićeno lice zahteva prekid primene programa zaštite iz razloga utvrđenih međunarodnim ugovorom, odnosno sporazumom;
- zaštićeno lice navede neistinite podatke u upitniku.

Rešenja o prekidu programa donosi Komisija na zahtev Vrhovnog državnog tužioca ili rukovodioca JZ.

Međunarodna saradnja

Članom 44 uređeno je da se međunarodna saradnja ostvaruje na osnovu međunarodnih ugovora, pojedinačnih sporazuma ili na osnovu uzajamnosti. Međunarodna saradnja je neophodna u oblasti zaštiti svedoka kako bi se obezbedilo da zaštićena lica mogu pomesiti u druge države zbog njihove zaštite, kao i da se mogu primiti u istu svrhu.

Saradnja uglavnom teče preko struktura Europolu ili putem uzajamnih sporazuma o kojima se pregovara direktno među Ministarstvima unutrašnjih poslova.

Zaštita podataka

Zaštita podataka je ključna funkcija u zaštiti svedoka jer „curenje” informacija može da ima veoma teške posledice. Zakon izričito propisuje da je sva dokumentacija u vezi sa programima zaštite svedoka poverljivog tipa, bez obzira na mesto na kom se čuva.

JZ mora da čuva sve informacije o promeni identiteta na bezbednom unutar JZ, pri čemu je pristup podacima moguć samo uz dozvolu rukovodioca JZ. Samo Komisija može da skine status službene tajne sa dokumenata.

Jedinica za zaštitu je obavezna da na sigurnom čuva sledeće dokumente:

- zahtevi za primenu programa zaštite;
- popunjeni upitnici;
- primenjene hitne mere;
- odluke Komisije o primeni programa zaštite, vrsti i trajanju mjera;
- odluke Komisije o prestanku, prekidu i produženju primene programa zaštite,
- lični podaci zaštićenog lica, njegovom prebivalištu ili boravištu, kao i o drugim podacima koji su nastali tokom primene mjera i radnji predviđenih ovim zakonom;
- zaključenim sporazumima;
- zaštićenim licima prema kojima se primenjuje program zaštite na osnovu međunarodne saradnje;
- licima kojima je odobren pristup podacima u vezi sa primenom programa zaštite.

The WPU must securely keep the following documents:

6. Srbija

6.1 Zakon o zaštiti svedoka

Formalan sistem zaštite svedoka kao poseban aspekt borbe protiv organizovanog kriminala i terorizma uveden je u pravni sistem u Republici Srbiji Zakonom o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku (Službeni glasnik br 85/5).

Ovim zakonom uređuje se vanprocesna zaštita učesnika u krivičnim postupcima kroz sprovođenje programa zaštite u kojima su utvrđeni uslovi i postupci za produžetak zaštite i pomoći učesnicima u krivičnim postupcima i bliskim licima koja su zbog davanja iskaza ili obaveštenja značajnih za dokazivanje krivičnog dela izloženi opasnosti po život, zdravlje, telesni integritet, slobodu ili imovinu (Član 1).

Ove mere su na raspolaganju licima koja su svedoci najtežih krivičnih dela, pri čemu i postoji velika verovatnoća kredibilnog rizika po svedoke. Krivična dela navedena su u članu 5:

- dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti;
- dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom;
- organizovanog kriminala.

Dokazi iz svedokovog iskaza moraju svedočiti ili predstavljati dokaz bez kog bi bilo znatno otežano ili nemoguće dokazivanje navedenih krivičnih dela.

Ovo zakonodavno rešenje vanprocesne mere zaštite učesnika u krivičnim postupcima sužava na tri kategorije krivičnih dela. Time se stvara situacija u kojoj je nemoguće sprovesti zaštitu svedoka drugih „teških” krivičnih dela, čak i u slučaju dela za koja je zaprećena najstroža kazna i kod kojih bi mogao da se javi sličan rizik ili opasnost od navodnog učinioca. Ovo usko polje sprovođenja je neobično jer mnoge države koriste programe zaštite svedoka za dela kod kojih je minimalna zaprećena kazna iznad određene vrednosti, na primer 5 i više godina.

U članu 3 utvrđene su tri definicije za potrebe zakona:

- **učesnik u krivičnom postupku je:** osumnjičeni, okrivljeni, svedok saradnik, svedok, oštećeni, veštak i stručno lice.
- **blisko lice** je lice za koje učesnik u krivičnom postupku zahteva uključenje u program zaštite;
- **zaštićeno lice** je lice uključeno u program zaštite.

program zaštite može se sprovesti pre, u toku i nakon pravnosnažnog okončanja krivičnog postupka, prema učesniku u krivičnom postupku i bliskim licima. Kada se svedok ili blisko lice uključe u program zaštite, definišu se kao zaštićena lica.

Zakonom se takođe obezbeđuje zaštita licima koja su ranijim sudskim odlukama upućena na odsluženje zatvorske kazne, a svedoče u krivičnom postupku, u slučaju da lice nakon davanja iskaza može biti izloženo opasnosti po život, zdravlje, telesni integritet, slobodu ili imovinu. Ovo se može razumeti kao zaštita saradnika pravde (mada se taj konkretan izraz ne koristi u zakonu).

Ministar pravde je 7. marta 2006.g. usvojilo Pravilnik o načinu sprovođenja mera zaštite nad licima koja su na odsluženju zatvorske kazne. Pravilnikom je predviđena obaveza Ministra pravde da u okviru Uprave za izvršenje krivičnih sankcija formira specijalno odeljenje za zaštićena lica, kojim bi se upravljalo odvojeno od redovnih struktura kazneno-popravnog zavoda.

Državni organi i službenici koji se bave zaštitom svedoka moraju delovati hitno.

Jedinica za zaštitu

Jedinica za zaštitu je osnovana pri Ministarstvu unutrašnjih poslova da sprovodi program zaštite i vrši druge poslove u skladu sa zakonom. JZ zaštićenim licima pruža ekonomsku, psihološku, socijalnu i pravnu pomoć.

Jedinica za zaštitu radi sa svedocima na osnovu dobrovoljnog pristanka ili sporazuma, mada neka pitanja - poput razmene podataka o ličnosti svedoka - podležu načelima i standardima poverljivosti i tajnosti. Sve aktivnosti jedinice koje se tiču ljudskih prava treba da budu zakonite, nužne i srazmerne legitimnom cilju sprečavanja kriminala ili zaštite prava i sloboda drugih lica.

Prema članu 12, svi državni organi, organizacije i službe dužni su da pruže pomoć Jedinici za zaštitu i da na njen zahtev izvrše radnje iz svoje nadležnosti potrebne za sprovođenje mera predviđenih zakonom. Ovo predstavlja značajnu zakonsku obavezu za druge službe ali je neophodno JZ-u da bi mogla da obezbedi zaštitu. Za promene identiteta, zdravstvenih kartona, evidencije organa socijalne zaštite, penzijsko-invalidskog osiguranja, putovanja u inostranstvo itd. potrebna je saradnja mnogih različitih organizacija i službi. One od kojih se najčešće traži da sarađuju sa JZ, u šta spadaju tužilaštvo, sudovi i kazneno-popravni zavodi, imaju posebne upravne sporazume kojima se obezbeđuje delotvorna saradnja. Navedeni sporazumi mogu biti u obliku jedinstvenih tački kontakta, sporazuma o nivou pružanja usluga itd.

Komisija

Odluke o uključenju, produžetku, obustavi i prestanku programa zaštite donosi Komisija za sprovođenje programa zaštite (član 7).

Komisija ima tri člana:

- Sudija Vrhovnog suda (koji predsedava komisijom),
- Zamenik Republičkog javnog tužioca,
- Rukovodilac Jedinice za zaštitu (po službenoj dužnosti)

Članovi komisije imaju po jednog zamenika koje imenuje predsednik Vrhovnog suda Srbije iz reda sudija Vrhovnog suda Srbije, odnosno Republički javni tužilac iz reda zamenika Republičkog javnog tužioca, kao i zamenik rukovodioca Jedinice za zaštitu po službenoj dužnosti.

Članovi Komisije iz redova pravosuđa i tužilaštva imenuju se na period od pet godina i mogu biti ponovo imenovani (član 8).

Član 9 uređuje napuštanje Komisije u pet slučajeva:

- prestankom dužnosti sudije Vrhovnog suda Srbije ili zamenika javnog tužioca;
- prestankom radnog odnosa rukovodioca Jedinice za zaštitu odnosno njegovog zamenika odnosno raspoređivanjem na drugo radno mesto;
- na zahtev člana ili zamenika (ali ne članova po službenoj dužnosti);
- zbog nepridržavanja propisa o sprovođenju programa zaštite;
- istekom vremena imenovanja.

Komisija usvaja Poslovnik o radu, podnosi godišnji izveštaj o radu nadležnom odboru Narodne skupštine, dok Jedinica za zaštitu vrši sve neophodne upravne poslove. Odluke se donose većinom glasova.

Procedura za razmatranje programa zaštite

Nadležni tužilac, istražni sudija ili predsednik sudskog veća priprema zahtev za uključenje u program (član 25). Nakon pravnosnažnog okončanja krivičnog postupka zahtev iz stava 1. ovog člana može podneti i Jedinica za zaštitu. Zahtev mora sadržati sve potrebne informacije (član 26) i procenu koju u roku od 15 dana sastavlja Jedinica za zaštitu, a u kojoj se nalaze opasnost koja pretilicu, opasnosti po zajednicu u slučaju uključivanja lica u program zaštite (ukoliko postoji), zdravstveno stanje lica i preporučene potrebne mere zaštite.

Sledeće informacije su potrebne:

- podatke o licu za koje se zahteva zaštita;
- opis i zakonski naziv krivičnog dela povodom koga se zahteva zaštita;
- ocenu značaja iskaza ili obaveštenja za postupak;
- okolnosti koje ukazuju da postoji opasnost za lice za koje se zahteva zaštita.

Uz zahtev za uključenje u program zaštite dostavlja se upitnik o ličnim podacima, imovinskim prilikama, krugu bliskih lica i drugim podacima, koji popunjava lice za koje se zahteva zaštita.

Prema članu 28 predsednik Komisije je obavezan da odmah, a najkasnije u roku od tri dana po prijemu procene koju dostavlja Jedinica za zaštitu, zakaže sednicu Komisije. Rešenje kojim Komisija usvaja ili odbija zahtev za uključenje u program zaštite donosi se odmah, a najkasnije u roku od osam dana. Po donošenju rešenja JZ i lice sklapaju sporazum i počinje sprovođenje programa zaštite.

Primena hitnih mera

Ukoliko je zaštita potrebna pre donošenja konačne odluke, tu zaštitu pruža Jedinica za zaštitu u okviru procesa pod imenom „hitne mere”, što je opisano u članu 27.

Javni tužilac, istražni sudija ili predsednik veća može tražiti od JZ primenu hitnih mera ukoliko oceni da postoji neposredna opasnost po život, zdravlje, fizički integritet, slobodu ili imovinu. Rukovodilac JZ naređuje primenu hitnih mera. Sve mere zaštite raspoložive u okviru programa zaštite mogu se primeniti kao hitne, osim mere promene identiteta. Primena hitnih mera prestaje donošenjem odluke komisije o zahtevu za uključenje u program zaštite.

Za primenu hitnih mera potrebna je saglasnost lica; u slučaju da se radi o maloletniku ili licu potpuno lišenom poslovne sposobnosti, saglasnost daje zakonski zastupnik.

Sporazum

Za primenu programa zaštite potrebna je saglasnost učesnika u krivičnom postupku ili bliskog lica, koja se daje u pismenom i potpisanom sporazumu.

Sporazum priprema rukovodilac Jedinice za zaštitu i u njemu su navedene obaveze zaštićenog lic, obaveze Jedinice za zaštitu, trajanje, uslovi za prestanak zaštite, za čim slede datum i potpisi zaštićenog lica i rukovodioca Jedinice za zaštitu.

Zahtevi u pogledu sadržaja sporazuma utvrđeni su članom 30:

- sporazumne strane;
- izjavu zaštićenog lica o dobrovoljnom uključenju u program zaštite;
- izjavu zaštićenog lica da su podaci navedeni u upitniku istiniti i da u slučaju njihove neistinitosti sporazum može biti raskinut;
- obaveze zaštićenog lica: da se pridržava uputstava Jedinice za zaštitu u toku sprovođenja programa zaštite; da obavesti Jedinicu za zaštitu o svakoj promeni okolnosti koja bi mogla da utiče na sprovođenje programa zaštite; da navede svoje račune, pravne poslove, finansijske i druge obaveze; da pre zaključenja pravnih poslova većeg značaja zatraži saglasnost Jedinice za zaštitu; da preduzme sve neophodne mere radi postizanja finansijske samostalnosti do isteka sporazuma;
- obaveze Jedinice za zaštitu: da sprovodi program zaštite samo uz neophodno potrebna ograničenja osnovnih sloboda i prava zaštićenog lica; da odredi vreme trajanja i obim ekonomske pomoći zaštićenom licu; da zaštićenom licu pruži potrebnu psihološku, socijalnu i pravnu pomoć;
- vreme trajanja programa zaštite;
- uslove za raskid sporazuma;
- klauzulu da je sporazum zaključen u jednom primerku, da se čuva kod Jedinice za zaštitu, da je za vreme trajanja programa zaštite dostupan samo Komisiji, da se obaveze proistekle iz sporazuma ne mogu osporavati u sudskom postupku, izjavu zaštićenog lica da razume sadržaj sporazuma i da je upoznato sa međusobnim obavezama;
- datum zaključenja sporazuma i potpis sporazumnih strana

Sporazum u ime maloletnog lica ili lica potpuno lišenog poslovne sposobnosti zaključuje zakonski zastupnik ili staratelj.

U članovima 31 i 32 navedeno je da program zaštite svedoka može biti produžen i nakon isteka vremena na koje je zaključen sporazum i utvrđuje se procedura i informacije potrebne komisiji kako bi donela takvu odluku.

Mere zaštite

Članom 14 dozvoljene su četiri kategorije mera zaštite

- fizička zaštita ličnosti i imovine;
- promena prebivališta ili premeštanje u drugu zavodsku ustanovu;
- prikriivanje identiteta i podataka o vlasništvu;
- promena identiteta.

U zavisnosti od okolnosti pojedinačnog predmeta, mogu se primeniti jedna ili više mera. Mera promene identiteta svedoka može se primeniti samo kada se svrha programa zaštite ne može ostvariti na drugi način.

Jedinica za zaštitu donosi odluku po prve tri stavke; četvrta se, međutim, ne može sprovesti bez odluke komisije.

Članovi 15 - 24 utvrđuju dodatne pojedinosti o primeni mera. Između ostalog uređuju da se ekonomska i socijalna pomoć zaštićenom licu pruža samo do trenutka ekonomskog osamostaljenja zaštićenog lica i da je ista ograničena na iznos neophodan za pokrivanje životnih troškova i integraciju u novu društvenu sredinu.

Što se tiče promene identiteta, zakonom se dozvoljava izmena zvaničnih evidencija da bi se svedocima i bliskim licima dali novi identiteti. Zakonom je takođe dozvoljena izmena ličnog opisa svedoka ili bliskog lica. Postoji i odredba koja se tiče izvršenja postojećih obaveza svedoka ili bliskog lica prema trećim licima. Ukoliko navedene obaveze treba zaključiti u okviru programa, to se obično radi imenovanjem punomoćnika koji u ime svedoka ili bliskog lica zaključuje poslove, a u nekim slučajevima i JZ može izvršiti navedene obaveze.

Ukoliko postoji obaveza svedoka da se pojavi na ročištu u svojstvu okrivljenog, JZ dovodi zaštićeno lice do sudnice u kojoj se održava ročište sa izvornim identitetom. JZ dovodi zaštićeno lice do sudnice ukoliko se zaštićeno lice pojavljuje u svojstvu svedoka.

Obustava ili prestanak programa zaštite

Članom 33 utvrđeni su uslovi za obustavu programa zaštite svedoka, sledećim redom:

- ako više ne postoji potreba za zaštitom;
- ako tokom sprovođenja programa zaštite protiv zaštićenog lica bude pokrenut krivični postupak za krivično delo koje dovodi u pitanje opravdanost sprovođenja programa zaštite;
- ako su informacije date u upitniku netačne;
- ako zaštićeno lice bez opravdanog razloga ne ispunjava svoje obaveze iz sporazuma i time dovede u opasnost ili onemogućiti sprovođenje programa zaštite;
- na zahtev strane države na čiju teritoriju je premešteno zaštićeno lice.

Nadležni javni tužilac, istražni sudija ili predsednik veća može po službenoj dužnosti ili na predlog Jedinice za zaštitu podneti komisiji zahtev za obustavu programa zaštite. Takav zahtev nakon pravosnažnog završetka krivičnog postupka može podneti i Jedinica za zaštitu.

Komisija odlučuje da li se program obustavlja.

➤ *Prestanak*

Članovi 35 - 38 uređuju prestanak programa. Uslovi za prestanak su sledeći:

- istekom vremena na koje je sporazum zaključen;
- smrću zaštićenog lica;
- izjavom zaštićenog lica ili zakonskog zastupnika ili staraoca da se odriče zaštite;

- donošenjem rešenja o obustavi programa zaštite.

Zahtev za obustavu programa zaštite podnosi rukovodilac JZ i isti sadrži:

- označenje rešenja kojim je odobren program zaštite;
- podatke o zaštićenom licu;
- opis i zakonski naziv krivičnog dela povodom koga je zaštita odobrena; i
- okolnosti koje ukazuju da postoji neki od razloga za prekid; i potrebna prateća dokumentacija kojom se ukazuje na razlog za prekid.

Komisija odlučuje da li se program prekida.

Međunarodna saradnja

Međunarodna saradnja uređena je članom 39 na osnovu međunaordnih sporazuma, odnosno na osnovu reciprociteta. Međunarodna saradnja je potrebna u oblasti zaštite svedoka jer se njom obezbeđuje da se zaštićena lica mogu premestiti u druge države zbog zaštite, kao i primiti iz drugih država u istom cilju.

Jedinica za zaštitu stranim državama podnosi zahteve za prijem zaštićenih lica i priprema svu relevantnu dokumentaciju koju navedena strana država zahteva.

Saradnja se obično odvija kroz Europol, ili putem direktnog međusobnog sporazuma koji se dogovara preko Ministarstava unutrašnjih poslova.

Zaštita podataka

Zaštita podataka je ključna oblast u zaštiti svedoka, pošto „curenje” bilo koje informacije može imati veoma ozbiljne posledice. U zakonu konkretno stoji da je sva dokumentacija u vezi sa programima zaštite svedoka, bez obzira na mesto sprovođenja, službena tajna.

Informacije u vezi sa programom zaštite su označene kao poverljive i čine službenu tajnu a - pored službenih lica - navedene podatke ne sme da otkrije ni nijedno lice kojem podaci postanu dostupni (član 6).

Odgovornost rukovodioca Jedinice za zaštitu je da odobrava i nadzire pristup podacima u vezi sa programom zaštite. Komisija odlučuje o prestanku tajnosti podataka. Podaci o zaštićenim licima čiji je identitet promenjen se trajno čuvaju pod obezbeđenjem u evidenciji Jedinice za zaštitu.

IV. TABELA SA KOMPARATIVNOM ANALIZOM

Tabela vanprocesnih mera zaštite

ZAKONI					
ALBANIJA	BOSNA I HERCEGOVINA	BIVŠA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA	KOSOVO*	CRNA GORA	SRBIJA
Zakon o zaštiti svedoka i saradnika pravde (2009, 2017)	Zakon o programu zaštite svedoka u BiH (2014)	Zakon o zaštiti svedoka (2005, 2018)	Zakon o zaštiti svedoka (2011)	Zakon o zaštiti svedoka (2004)	Zakon o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku (2006)

OPSEG NADLEŽNOSTI					
ALBANIJA	BOSNA I HERCEGOVINA	BIVŠA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA	KOSOVO*	CRNA GORA	SRBIJA
Član2 - krivični postupak za krivična dela a umišljajem za koje je najmanja zaprećena kazna zatvora četiri godine, odnosno gde težina krivičnog dela	Član3 - krivična dela pred Sudom BiH: <ul style="list-style-type: none"> • protiv integriteta BiH; • Protiv čovečnosti i vrednosti zaštićenih međunarodnim pravom; • terorizma; 	Član3 - krivična dela: <ul style="list-style-type: none"> • protiv države • protiv vrednosti zaštićenih međunarodnim pravom, • organizovanog kriminala, 	Član4 – krivična dela: <ul style="list-style-type: none"> • protiv Kosova, njegovih građana i stanovnika; • protiv međunarodnog prava; • protiv privrede; 	<ul style="list-style-type: none"> • Član5 - krivična dela: • protiv ustavnog uređenja ili bezbednosti, • protiv čovečnosti i vrednosti zaštićenih 	Lica suočena sa opasnošću po život, zdravlje, telesni integritet, slobodu ili imovinu zbog svedočenja, odnosno davanja informacija u

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji nezavisnosti Kosova.

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji nezavisnosti Kosova.

opravdava trošak zaštite.	<ul style="list-style-type: none"> • organizovanog kriminala; • za koja se po zakonu može izreći kazna u trajanju od pet godina ili teža kazna. 	<ul style="list-style-type: none"> • za koja se po zakonu može izreći kazna u trajanju od najmanje četiri godine. 	<ul style="list-style-type: none"> • protiv službenog položaja; • za koja se po zakonu može izreći kazna u trajanju od pet ili više godina. 	međunarodnim pravom, <ul style="list-style-type: none"> • organizovanog kriminala, • za koja se po zakonu može izreći kazna u trajanju od pet ili više godina. 	sledećim krivičnim delima: <ul style="list-style-type: none"> • Protiv ustavnog poretka i bezbednosti; • protiv čovečnosti i vrednosti zaštićenih međunarodnim pravom, • organizovanog kriminala.
---------------------------	---	--	---	--	--

AKTERI					
ALBANIJA	BOSNA I HERCEGOVINA	BIVŠA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA	KOSOVO*	CRNA GORA	SRBIJA
<p>Član 3:</p> <p><u>Svedok pravde:</u> svedok ili oštećeni koji je u opasnosti zbog svedočenja.</p> <p><u>Saradnik pravde:</u> okrivljeni ili lice koje je na izdržavanju krivične kazne koji je u opasnosti zbog svedočenja.</p> <p><u>Bliska osoba:</u> krvni srodnici ili bračni, životni partner ili bliska osoba sa</p>	<p>Član 2:</p> <p><u>Svjedok:</u> lice bez čijeg svjedočenja nema izgleda da se u krivičnom postupku istraže i utvrde činjenice ili utvrdi boravište osumnjičenog lica, ili bez čijeg svjedočenja bi to bilo znatno otežano;</p> <p><u>Blisko lice:</u> uključuje članove porodice i druga</p>	<p>Član 2:</p> <p><u>Svedok:</u> je bilo koja osoba koja poseduje informacije o počinjenom krivičnom delu, počiniocu, ili druge relevantne informacije, npr. podatke i informacije od važnosti za krivični postupak koje su neophodne i od ključnog značaja u dokazivanju krivičnog dela i ako bi otkrivanje ovih informacija ugrozilo</p>	<p>Izrazi svedok, žrtva ili saradnik pravde nisu definisani u zakonu.</p> <p>Član 3:</p> <p><u>Zaštićeno lice:</u> lice za koje se primenjuju zaštitne mere i koji u svojstvu svedoka ili oštećenog lica, daje obaveštenja ili svedoči o činjenicama i okolnostima, koji čine objekt relevantnog</p>	<p>Član 4:</p> <p><u>Svedok:</u> svako lice, bez obzira na njegov status u krivičnoprocesnom pravu, koje poseduje informaciju o krivičnom delu.</p> <p><u>Blisko lice:</u> bračni drug ili srodnik svedoka i drugo njemu blisko lice koje svedok naznači kao takvo i zatraži njegovo</p>	<p>Član 3:</p> <p><u>Učesnik u krivičnom postupku:</u> osumnjičeni, okrivljeni, svedok saradnik, svedok, oštećeni, veštak i stručno lice.</p> <p><u>Blisko lice:</u> lice za koje učesnik u krivičnom postupku zahteva uključjenje u program zaštite;</p>

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji nezavisnosti Kosova.

<p>svedokom ili saradnikom pravde. <u>Zaštićeno lice:</u> lice koje je uključeno u program zaštite svedoka.</p>	<p>lica u bliskoj vezi sa svjedokom;</p> <p>Svedoku se osigurava zaštita uz njegov pristanak ukoliko se on, član njegove porodice suočava sa ozbiljnom opasnošću zbog svoje namere da svedoči i ukoliko je podoban za uključivanje u program zaštite.</p>	<p>život, zdravlje, slobodu, telesni integritet ili imovinu svedoka.</p> <p><u>Saradnik pravde:</u> je lice protiv koga je podignuta optužnica, koje je osuđeno, ili je pripadnik kriminalne grupe, bande ili drugog oblika zločinačkog udruživanja ali koje je odlučilo da sarađuje.</p> <p><u>Bliska osoba:</u> je:</p> <ul style="list-style-type: none"> - supružnik ili nevenčani partner, - krvni srodnici u direktnoj liniji, rođaci do treće linije, kao i povezana rodbina do druge linije; - usvojeno dete ili roditelj staratelj, i - druge osobe koje svedok smatra svojim bliskim osobama, za koje on /ona zatraži da budu uključeni u program zaštite. 	<p>dokaza u krivičnoj proceduri, za krivična dela predviđena u stavu 1. član 4 ovog zakona i zbog ovih informacija ili svedočenja, nalazi se u situaciji ozbiljne opasnosti,</p> <p><i>ili</i></p> <p>lice koje je izuzeto od izdržavanja krivičnih sankcija ili je optuženi u krivičnom postupku, prema kojem se primenjuju posebne mere zaštite, i koje zbog saradnje, informacija i datih izjava tokom krivičnog postupka se nalazi u situaciji ozbiljne opasnosti - saradnik pravde.</p> <p><u>Blisko lice:</u> član porodice prema definiciji u ZKP-u.</p>	<p>uključenje u program zaštite.</p> <p><u>Zaštićeno lice:</u> je lice sa kojim je zaključen Sporazum o primjeni programa zaštite.</p>	<p><u>Zaštićeno lice:</u> lice uključeno u program zaštite.</p>
--	---	--	---	--	---

KOMISIJA					
ALBANIJA	BOSNA I HERCEGOVINA	BIVŠA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA	KOSOVO*	CRNA GORA	SRBIJA
<p>Član 9</p> <p>Komisija za procenu programa zaštite za ugrožene svedoke i saradnike pravde</p> <p>Sastav:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zamenik ministra Ministarstva unutrašnjih poslova (Predsedava), - Sudija koga predlaže Visoki pravosudni savet; - Tužilac koga predlaže glavni tužilac, - Službenik sudske policije; - Direktor Direkcije. 	<p>Član 4</p> <p>Komisija je odgovorna za donošenje odluke o primeni, prekidu, produžetku i okončanju programa zaštite svedoka.</p> <p>Komisija se sastoji od:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sudije krivičnog veća Suda BiH, u svojstvu predsedavajućeg - Tužioca Tužilaštva BiH, i - Načelnika Odeljenja za zaštitu svedoka. <p>Odlučivanje: jednoglasno</p>	<p>Član 6</p> <p>Sastav Saveta za zaštitu svedoka:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sudija Vrhovnog suda, - Zamenik javnog državnog tužioca, - Šef odeljenja za zaštitu svedoka (po službenoj dužnosti), - Direktor Uprave za izvršenje sankcija u Ministarstvu pravde (po službenoj dužnosti), i - Predstavnik Ministarstva unutrašnjih poslova. <p>Odlučivanje: Potrebno 4 od 5 glasova.</p>	<p>Član 15</p> <p>Komisija za zaštitu svedoka</p> <p>Sastav:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Državni tužilac, - Rukovodilac kancelarije za istragu u Policiji Kosova - Direktor direkcije za zaštitu svedoka. <p>Odlučivanje: Većinom glasova.</p>	<p>Član 6</p> <p>Komisija za primjenu programa zaštite svedoka</p> <p>Sastav:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sudija Vrhovnog suda Crne Gore, - Predstavnik Vrhovnog državnog tužilaštva, - Rukovodilac Jedinice za zaštitu, - Direktor Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija - Psiholog. <p>Odlučivanje: Većinom glasova.</p>	<p>Član 7</p> <p>Komisija za sprovođenje programa zaštite</p> <p>Sastav:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sudija Vrhovnog suda (predsedava), - Zamenik Republičkog javnog tužioca, - Rukovodilac Jedinice za zaštitu, <p>Odlučivanje: Većinom glasova.</p>

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji nezavisnosti Kosova.

ODELJENJE/JEDINICA ZA ZAŠTITU					
ALBANIJA	BOSNA I HERCEGOVINA	BIVŠA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA	KOSOVO*	CRNA GORA	SRBIJA
<p>Član5</p> <p>Direkcija za zaštitu svedoka i saradnika pravde</p> <p>Institucija: Državna policija, u okviru Odeljenja za međunarodne odnose</p>	<p>Član7</p> <p>Odeljenje za zaštitu svedoka nezavisna specijalizovana organizaciona jedinica u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu BiH (SIPA)</p>	<p>Član12</p> <p>Odeljenje za zaštitu svedoka</p> <p>Odeljenje u okviru MUP</p>	<p>Član17</p> <p>Direkcija za zaštitu svedoka specijalizovana organizaciona jedinica pod direktnom kontrolom Generalnog direktora policije Kosova.</p>	<p>Član11</p> <p>Jedinica za zaštitu: specijalizovana organizaciona jedinica MUP</p>	<p>Član11</p> <p>Jedinica za zaštitu osnovana pod direktnom kontrolom Direkcije policije</p>

PROCEDURA PROGRAMA ZAŠTITE					
ALBANIJA	BOSNA I HERCEGOVINA	BIVŠA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA	KOSOVO*	CRNA GORA	SRBIJA
<p>Članovi 15-17</p> <p>Program zaštite: mere primenjuje Direkcija u cilju zaštite života i zdravlja zaštićenih lica.</p> <p>Predlog za uključivanje u program zaštite priprema državni tužilac i podnosi Direkciji, koja ga</p>	<p>Član 8</p> <p>Program zaštite: mere primenjuje Odeljenje.</p> <p>Zahtev: Komisiji podnosi glavni tužilac ili predsednik Suda BiH. Inicijativu može pokrenuti nadležni sudija, rukovodilac</p>	<p>Član 15</p> <p>Program zaštite: mere koje Odeljenje preduzima radi zaštite života, zdravlja, slobode, telesnog integriteta ili imovine lica uključenih u program.</p>	<p>Član 20</p> <p>Program zaštite: sistem mera koje Odeljenje za zaštitu svedoka preduzima radi zaštite života, zdravlja, slobode, telesnog integriteta ili imovine u većem obimu lica uključenih u program.</p>	<p>Član 15</p> <p>Program zaštite: skup mera koje se preduzimaju radi zaštite života, zdravlja, slobode, telesnog integriteta ili imovine u većem obimu svedoka ili bliskog lica.</p>	<p>Član 25</p> <p>Procedura u vezi sa odobrenjem i sprovođenjem programa zaštite.</p> <p>Predlog za prijem u program zaštite priprema nadležni tužilac, istražni sudija ili predsednik</p>

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji nezavisnosti Kosova.

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji nezavisnosti Kosova.

<p>prosleđuje Komisiji u roku od 24h. Direkcija sastavlja fizičku i psihičku procenu lica i opasnosti.</p> <p>Komisija se sastaje u roku od 5 dana i donosi odluku najkasnije za 15 dana.</p> <p>Član 18 Privremene hitne mere: Direkcija, na zahtev postupajućeg tužioca, može da donese odluku i potpiše privremeni sporazum o zaštiti. Državni tužilac u roku od 30 dana podnosi predlog Komisiji. Moguća primena vanrednih mera zaštite od strane državne policije, zavoda za pritvor tokom istražnog postupka, odnosno zavoda za izvršenje krivičnih sankcija.</p>	<p>kazneno-popravnog zavoda, opunomoćeni zastupnik odbrane, tužilac, policija, kao i svedok i blisko lice.</p> <p>Komisija se sastaje u roku od 5 dana i donosi odluku najkasnije za 20 dana od prijema zvaničnog zahteva.</p> <p>Član 14 Hitne mere: glavni tužilac ili predsednik Suda BiH mogu zatražiti od Odeljenja primenu hitnih mera.</p> <p>Odeljenje u roku od 24h donosi odluku i hitne mere se primenjuju do potpisivanja sporazuma o programu zaštite.</p>	<p>Predlog: zahtev za uključivanje u program može državnim tužiocu podneti Ministarstvo unutrašnjih poslova, nadležni javni tužilac, postupajući sudija ili sam svedok. Državni tužilac Savetu podnosi zvaničan zahtev sa svim potrebnim informacijama, uz izjavu svedoka kojom pristaje da bude uključen u program zaštite.</p> <p>Savet se saziva u roku od 8 dana i donosi odluku najkasnije za 30 dana kasnije.</p> <p>Član 23 Privremene hitne mere: po zahtevu Državnog tužioca, Odeljenje za ZS može odlučiti da donese odluku o primeni hitnih mera u roku od 24h. Potreban je pismeni pristanak lica na kog se odnose hitne mere. Primena hitnih mera se nastavlja dok Komisija ne donese odluku.</p>	<p>Predlog: Pismeni zahtev državnim tužiocu podnosi nadležni javni tužilac, postupajući sudija ili lice u teškoj opasnosti.</p> <p>Državni tužilac u roku od 24h nakon prijema zahteva prosleđuje sve informacije Direkciji na procenu nivoa opasnosti po predloženo lice i njegovu podobnost za uključivanje u program, kao i za primenu hitnih mera ukoliko bude neophodno.</p> <p>Član 24</p> <p>Direkcija priprema Privremene hitne mere, Direkcija, po zahtevu Državnog tužioca, može odlučiti da donese odluku o primeni hitnih mera u roku od 24h. Potreban je pismeni pristanak lica na kog se odnose hitne mere. Primena hitnih mera se nastavlja dok Komisija ne donese odluku.</p>	<p>Predlog: zahtev za prijem u program zaštite državnim tužiocu može podneti sudija, svedok, tužilac, direktor KPZ ili načelnik kriminalističke policije. Državni tužilac podnosi zvaničan zahtev Komisiji, uz izjavu svedoka koja predstavlja saglasnost za njegovo uključivanje u program zaštite. Komisija se sastaje u roku od 7 dana i donosi odluku najkasnije 30 dana od toga.</p> <p>Član 20 Privremene hitne mere, rukovodilac Jedinice, po zahtevu Državnog tužioca, može odlučiti da donese odluku o primeni privremenih mera u roku od 24h. Primena hitnih mera se nastavlja dok Komisija ne donese odluku.</p>	<p>sudskog veća. Nakon okončanja krivičnog postupka zahtev može podneti i Jedinica. Zahtev sadrži sve neophodne informacije i procenu jedinice sastavljenu u roku od 15 dana u kojoj se nalazi procena rizika sa kojim se lice suočava, zdravstveno stanje i potrebne mere zaštite.</p> <p>Član 27 Tužilac, istražni sudija ili predsednik sudskog veća mogu od Jedinice za zaštitu tražiti hitne mere, ukoliko se smatra da pretila direktna opasnost. Načelnik jedinice izdaje naređenje o primeni hitnih mera.</p> <p>- Predsedavajući Komisije saziva sastanak najviše 3 dana kasnije. Komisija donosi odluku najkasnije 8 dana nakon toga. Odluka je konačna. .</p>
---	--	--	---	---	--

MERE ZAŠTITE					
ALBANIJA	BOSNA I HERCEGOVINA	BIVŠA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA	KOSOVO*	CRNA GORA	SRBIJA
<p>Član 20</p> <ul style="list-style-type: none"> - promena identiteta, - promena mesta prebivališta, - izrada lažnih isprava, - privremeno pšrikrivanje identiteta, podataka i dokumenata, - svedočenje pod drugim identitetom i posebna tehnička sredstva za izmenu glasa i slike, - fizičko-tehnička zaštita, - socijalna rehabilitacija, - finansijska pomoć, - prekvalifikacija, - specijalistička pravna pomoć, - druge mere. 	<p>Član 10</p> <ul style="list-style-type: none"> - fizičko-tehnička zaštita lica i imovine, - preseljenje, - prikrivanje identiteta i podataka o vlasništvu, - promena identiteta, 	<p>Član 26</p> <ul style="list-style-type: none"> - promena identiteta, - lična zaštita, - promena mesta boravišta ili prebivališta, - promena identiteta, 	<p>Član 5</p> <ul style="list-style-type: none"> - fizička zaštita, - privremeni premeštaj na bezbedno, - specijalne procedure za pristup podacima i dokumentima za izdavanje isprava, - promena mesta prebivališta, zaposlenja ili učenja, - promena identiteta, - promena fizičkog opisa, uključujući plastičnu operaciju, - finansijska podrška, - socialna, pravna i druga neophodna pomoć, - specijalan režim u kazнено-popravnim zavodima. 	<p>Član 27</p> <ul style="list-style-type: none"> - fizička zaštita lica i imovine, - preseljenje, - prikrivanje identiteta i podataka o vlasništvu, - promena identiteta, 	<p>Član 14</p> <ul style="list-style-type: none"> - fizička zaštita lica i imovine, - promena mesta prebivališta ili premeštanje u drugi KPZ - prikrivanje identiteta i podataka o vlasništvu, - promena identiteta,

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji nezavisnosti Kosova.

Ova publikacija pripremljena je uz podršku Evropske unije. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost Northern Ireland Co-operation Overseas (NI-CO) i WINPRO III tima i ni na koji način ne odražava stavove Evropske Unije.